

PROJEKT

Lokalny Program Rewitalizacji
Gminy Potok Wielki na lata 2017-
2023

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023 został opracowany przez firmę EuroCompass Sp. z o.o. na podstawie umowy .....

Eksperti zewnętrzni:

Ryszard Boguszewski

Ewelina Borowiec

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	7
1.1. Kontekst oraz podstawy prawne.....	7
1.2. Powiązanie z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy.....	9
1.3. Przyjęta metodyka prac.....	15
2. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych w Gminie Potok Wielki oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych.....	17
2.1. Charakterystyka ogólna gminy.....	17
2.2. Sfera społeczna.....	19
2.2.1. Charakterystyka sfery społecznej.....	19
2.2.2. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze społecznej.....	31
2.3. Sfera gospodarcza.....	33
2.3.1. Charakterystyka sfery gospodarczej.....	33
2.3.2. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze gospodarczej.....	43
2.4. Sfera środowiskowa.....	44
2.4.1. Charakterystyka sfery środowiskowej.....	44
2.4.2. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze środowiskowej.....	49
2.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna.....	50
2.5.1. Charakterystyka sfery przestrzenno-funkcjonalnej.....	50
2.5.2. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.....	52
2.6. Strefa techniczna.....	53
2.6.1. Charakterystyka sfery technicznej.....	53
2.6.2. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze technicznej.....	63
3. Delimitacja obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji.....	65
3.1. Metodologia wyznaczania obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji.....	65
3.2. Delimitacja obszarów zdegradowanych - analiza wskaźnikowa.....	66
3.3. Delimitacja obszaru rewitalizacji.....	81
4. Cele rewitalizacji oraz środki ich realizacji.....	85
4.1. Wizja stanu docelowego obszaru poddanego rewitalizacji.....	85
4.2. Cele rewitalizacji, kierunki działań oraz przedsięwzięcia je realizujące.....	85
5. Charakterystyka projektów rewitalizacyjnych wraz z planem finansowym i uzasadnieniem ich komplementarności.....	87
5.1. Główne i uzupełniające projekty rewitalizacyjne.....	87

5.2.	Komplementarność projektów rewitalizacyjnych	97
5.3.	Indykatoryjne ramy finansowe projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	99
6.	System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji	103
6.1.	System instytucjonalny w procesie rewitalizacji	103
6.2.	Zarządzanie procesem rewitalizacji	103
6.3.	System budowania i wspierania partnerstw.....	104
6.4.	System informacji i promocji.....	105
7.	System monitoringu, ewaluacji i aktualizacji programu	107
7.1.	Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych	107
7.2.	Zasady, tryb i metody przeprowadzania ewaluacji	109
7.3.	Zasady i tryb aktualizacji programu.....	110
8.	Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji	112
8.1.	Spotkania konsultacyjne	112
8.1.1.	Ankietyzacja mieszkańców	114
9.	Proces strategicznej oceny oddziaływania programu na środowisko	124
I.	Spis rycin, wykresów, tabel.....	125

Słownik najważniejszych pojęć

1) Rewitalizacja – kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właściciele nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnątrz (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnątrz (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych). Rewitalizacja jest prowadzona zgodnie z zasadami zawartymi w Umowie Partnerstwa, a w szczególności z zasadami polityki przestrzennej zawartymi w rozdziale 1.5.4 Umowy.

2) Stan kryzysowy – stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- a) gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- b) środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- c) przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),
- d) technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej gminy.

3) Obszar zdegradowany – obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

4) Obszar rewitalizacji – obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w pkt 2, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów

przestrzennych, takich jak tereny poprzemysłowe (w tym poportowe i powydobywcze), powojskowe lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

5) Program rewitalizacji – inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.), wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

6) Projekt rewitalizacyjny – projekt w rozumieniu art. 2 pkt 18 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. poz. 1146, z późn. zm.), wynikający z programu rewitalizacji, tj. zaplanowany w programie rewitalizacji i ukierunkowany na osiągnięcie jego celów albo logicznie powiązany z treścią i celami programu, zgłoszony do objęcia albo objęty współfinansowaniem UE z jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego. Wynikanie projektu rewitalizacyjnego z programu rewitalizacji oznacza zatem albo wskazanie (wymienienie) go wprost w programie rewitalizacji albo określenie go w ogólnym (zbiorczym) opisie innych, uzupełniających rodzajów działań rewitalizacyjnych.

7) Przedsięwzięcie rewitalizacyjne – projekt lub grupa projektów i innych działań, w szczególności o charakterze społecznym, ekonomicznym, urbanistycznym, budowlanym, środowiskowym, konserwatorskim, edukacyjnym, naukowym, zdrowotnym lub kulturalnym, zawartych lub wynikających z programu rewitalizacji oraz logicznie powiązanych z treścią i celami programu rewitalizacji.

1. WPROWADZENIE

1.1. Kontekst oraz podstawy prawne

Działania rewitalizacyjne w obecnym okresie programowania Unii Europejskiej zyskały nowe podstawy formalno-prawne. Wraz z wejściem w życie Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777) doprecyzowano zakres zadań własnych gminy w obszarze działań rewitalizacyjnych. Zmiana ta nie wprowadza nowego zadania własnego gminy, obciążając ją obowiązkami dotychczas nierealizowanymi, lecz jedynie sankcjonuje i porządkuje obecnie istniejący stan faktyczny w tym zakresie.

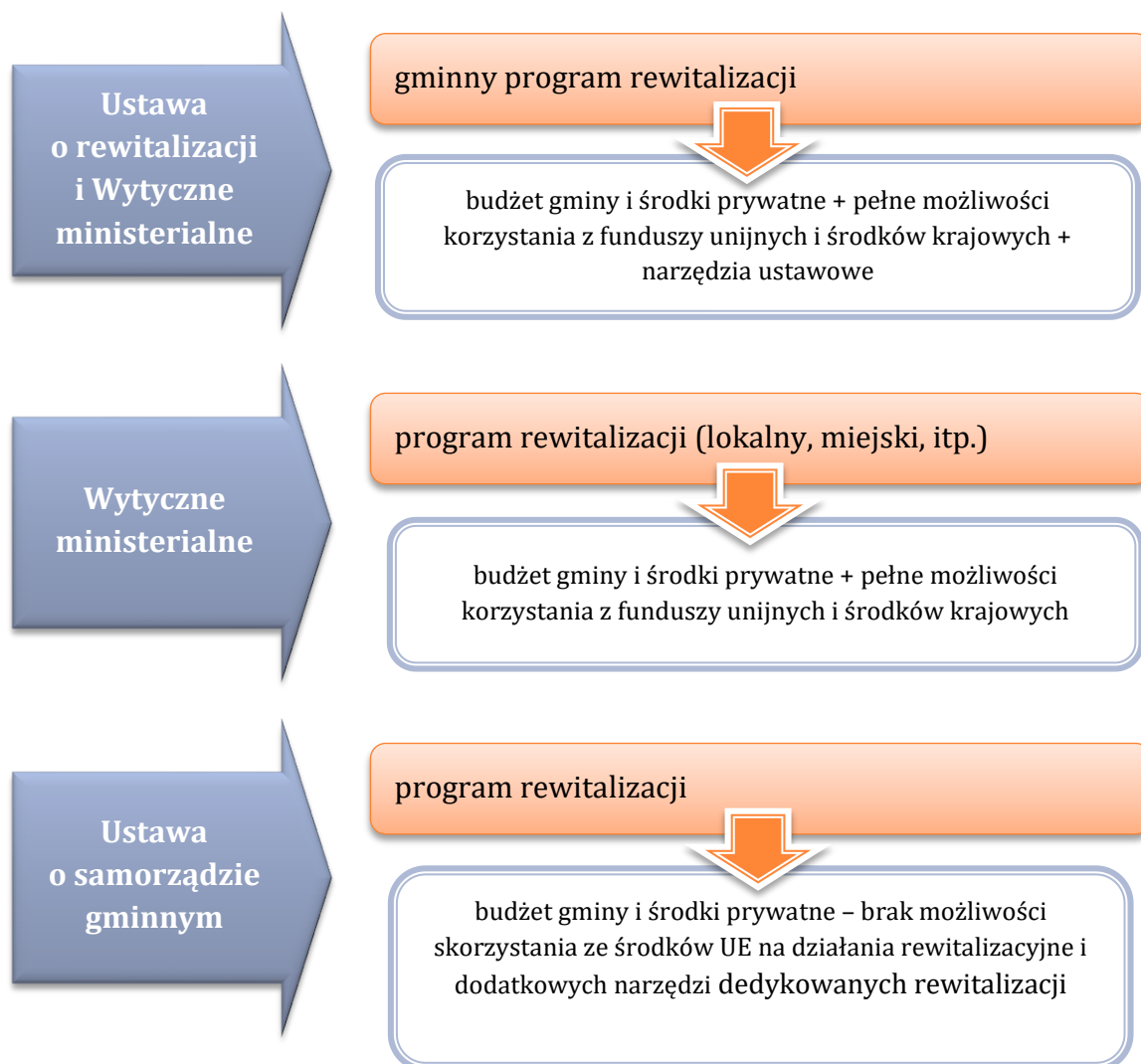
Ustawa określa zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji przy pomocy gminnego programu rewitalizacji. Do dnia 31 grudnia 2023 roku dopuszcza jednak realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach wdrażania innego programu rewitalizacji (w tym lokalnego lub miejskiego) przyjmowanego uchwałą rady gminy. W ustanowionym okresie przejściowym możliwe jest prowadzenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych poprzez trzy typy programów rewitalizacji, sporządzanych w oparciu o:

- ❑ **Ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji** – gminny program rewitalizacji,
- ❑ **Wytyczne ministerialne i Zasady regionalne** – lokalny lub miejski program rewitalizacji:
  - Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministra Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r.,
  - Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym z grudnia 2015 r. (dla obszarów wiejskich – Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego),
- ❑ **Ustawę o samorządzie gminnym** – program rewitalizacji.

Opracowanie programu rewitalizacji zgodnie z zasadami określonymi w każdym z powyższych źródeł wiąże się z konkretnymi konsekwencjami, które zostały przedstawione na poniższym schemacie¹. Szczególnie istotne jest tu sposób finansowania wyznaczonych działań rewitalizacyjnych.

---

¹ Schemat został opracowany na podstawie materiałów z warsztatów prowadzonych w ramach konkursu dla samorządów *Modelowa rewitalizacja miast*, Projekt współfinansowany ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020, https://www.popt.gov.pl/media/12796/Temat_3_PREZENTACJA.pdf

Niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki został opracowany zgodnie z Wytycznymi ministerialnymi i Zasadami regionalnymi, w związku z czym na zaplanowane działania rewitalizacyjne, oprócz środków własnych i środków inwestorów prywatnych, gmina Potok Wielki ma możliwość pozyskania funduszy unijnych i środków krajowych.

W obecnym okresie programowania Unii Europejskiej na lata 2014-2020 wprowadzono szersze i bardziej kompleksowe pojęcie rewitalizacji. Obecna definicja rewitalizacji wynika z Ustawy o rewitalizacji, Narodowego Planu Rewitalizacji 2022 (będącego obecnie na etapie projektu i założeń), Wytycznych ministerialnych oraz Zasad regionalnych. Według ich zapisów rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji w sposób zaplanowany oraz zintegrowany na podstawie gminnego programu rewitalizacji (według Ustawy o rewitalizacji) lub innego programu rewitalizacji (lokalnego, miejskiego itp. – według Wytycznych ministerialnych oraz Zasad).

Zasadniczym elementem lokalnego programu rewitalizacji jest wyznaczenie obszaru zdegradowanego, tj. obszaru na którym zidentyfikowano sytuację kryzysową. Jest to sytuacja, w której mierniki poziomu rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego (infrastrukturalnego lub środowiskowego) są na niskim poziomie lub obserwuje się ich silną tendencję spadkową. Za stan kryzysowy można uznać także

sytuację występowania intensywnych (z dużym natężeniem) problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych.

Kolejnym etapem jest wyznaczenie obszaru rewitalizacji, który może zawierać całość lub część obszaru zdegradowanego. Niezwykle ważny jest fakt, że Ustawa o rewitalizacji, Wytyczne ministerialne i Zasady regionalne ograniczają powierzchnię obszaru rewitalizacji do maksymalnie 20% powierzchni gminy oraz liczbę zamieszkującej go ludności do maksymalnie 30% mieszkańców gminy.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017 – 2023 został poddany weryfikacji pod kątem zgodności z Wytycznymi przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego. Weryfikacja została przeprowadzona w oparciu o Procedurę oceny programów rewitalizacji w Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020. Po weryfikacji i pozytywnej ocenie LPR został przyjęty uchwałą Rady Gminy Potok Wielki.

1.2. Powiązanie z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki jest spójny z najważniejszymi krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi, a także z obowiązującymi dokumentami gminy.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020

KSRR postuluje trzy cele polityki regionalnej do 2020 roku:

- ❑ wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”),
- ❑ budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”),
- ❑ tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych, ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Wyznaczone cele rewitalizacji LPR Gminy Potok Wielki wpisują się we wszystkie trzy wyżej przytoczone cele. Prowadzą one do zwiększenia konkurencyjności obszaru poprzez określenie jego funkcji gospodarczej opartej na rozwijających się specjalizacjach, przy wykorzystaniu występujących lokalnych zasobach. Ponadto poprzez integrację działań, cele wpływają na zwiększenie spójności terytorialnej w układzie regionalnym i krajowym, w szczególności zapewniając możliwość trwałego rozwoju ekonomicznego na terenach marginalizowanych. Powyższe kompleksowe podejście do planowania rozwoju gminy oraz współpraca samorządów pozwoli na uzyskanie efektu synergii, polegającego na realizacji działań spójnych i służących osiągnięciu zamierzonych celów, określonych w LPR.

Cele rewitalizacji wpisują się w założenia Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, w szczególności w wymiarze „obszary wiejskiej”, ponieważ uwzględniają następujące aspekty:

- ❑ tworzenia warunków dla integracji funkcjonalnej z miastami – włączenie obszarów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe – gmina Potok Wielki jest gminą wiejską położoną w bliskim sąsiedztwie miasta powiatowego Janów Lubelski,
- ❑ wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego – w gminie występują liczne obszary chronione, które należy odpowiednio wykorzystać w celu rozwoju funkcjonalno-przestrzennego gminy,
- ❑ tworzenie warunków do zwiększania inwestycji pozarolniczych – gmina Potok Wielki jest gminą typowo rolniczą, jednak dla jej prawidłowego rozwoju konieczne jest wspieranie powstania przedsiębiorczości pozarolniczej,
- ❑ rozwój lokalny dla poprawy jakości życia, atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej – są to najważniejsze cele wszelkich działań prowadzonych w gminie, w tym działań rewitalizacyjnych,

- ❑ zapóźnione obszary wiejskie – restrukturyzacja społeczna, gospodarcza i przestrzenna,
- ❑ poprawianie dostępu do usług publicznych i ich jakości,
- ❑ zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług,
- ❑ przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna.

Tabela 1. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023

Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego	1 cel rewitalizacji: Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym	2 cel rewitalizacji: Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności gospodarczej ludności z obszaru rewitalizacji	3 cel rewitalizacji: Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
Cel 1. Konkurencyjność	X	X	X
Cel 2. Spójność			
Cel 3. Sprawność	X		

Źródło: opracowanie własne

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023 wpisuje się w cel strategiczny KPZK: *efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie*, uwzględniając zróżnicowane potencjały rozwojowe obszaru w zakresie: rolnictwa i przetwórstwa bazującego na posiadanych zasobach oraz turystyki. Jednocześnie w określonych celach rewitalizacji uwzględniono zrównoważone zarządzanie prowadzące do polepszenia warunków życia mieszkańców.

Tabela 2. Zestawienie powiązań pomiędzy celami polityki przestrzennego zagospodarowania kraju Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023

Cele Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju	1 cel rewitalizacji: Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym	2 cel rewitalizacji: Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności gospodarczej ludności z obszaru rewitalizacji	3 cel rewitalizacji: Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów	X	X	X
Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej			X

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski	X		
Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa	X		
Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego	X		

Źródło: opracowanie własne

Narodowy Plan Rewitalizacji 2022

Głównym celem Narodowego Planu Rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. Realizacji tego celu służyć będzie tworzeniu korzystnych warunków dla prowadzenia rewitalizacji w Polsce i położeniu nacisku na holistyczne, zintegrowane podejście do prowadzenia takich działań.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki zakłada kompleksowe podejście do procesu rewitalizacji integrując działania przestrzenno-środowiskowe, społeczne i gospodarcze, w związku z czym wpisuje się w główne założenia Narodowego Planu Rewitalizacji.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki jest spójny pod względem przewidzianych celów i działań z wyznaczonym w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego Obszarem Strategicznej Interwencji *Obszary Gospodarczego Wykorzystania Walorów Przyrodniczych i Kulturowych*. Cele rewitalizacji wpisują się w przewidziany dla tego obszaru rodzaj interwencji, tj.: wykorzystania potencjału obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego tych obszarów oraz określenia charakteru i natężenia funkcji turystycznej, aby nie powodowała ona dewaloryzacji lub zniszczenia walorów i zasobów przyrodniczych, które na tym terenie są podstawą jej wykształcenia. Ponadto interwencja powinna obejmować takie działania jak: aktywna ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrody, rozwój infrastruktury transportowej, poprawa dostępu do usług społecznych, poprawa warunków fitosanitarnych, przywrócenie miastom funkcji społecznych i gospodarczych z jednoczesnym wsparciem zasobów ludzkich i przedsiębiorczości.

W horyzoncie 2020 r. strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego, których realizacji będą służyły działania samorządu województwa, są określone następująco:

1. Wzmacnianie urbanizacji regionu,
2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich,
3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu,
4. Funkcjonalna przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki wyznacza do realizacji działania, przyczyniające się do kompleksowej rewitalizacji wyznaczonego obszaru poprzez działania w sferze społecznej oraz sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Poprzez powyższe interwencje LPR przyczynia się do osiągnięcia zamierzeń w poszczególnych celach strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.).

Tabela 3. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023

Strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego	1 cel rewitalizacji: Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym	2 cel rewitalizacji: Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności gospodarczej ludności z obszaru rewitalizacji	3 cel rewitalizacji: Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
Cel strategiczny 1. Wzmacnianie urbanizacji regionu			X
Cel strategiczny 2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich			X
Cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu		X	X
Cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu	X		X

Źródło: opracowanie własne

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030

Dokumentem, który reguluje politykę przestrzenną w województwie lubelskim jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, w ostatnim okresie był aktualizowany, gdyż dokument z 2002 roku był sporządzony w oparciu o nieobowiązującą już ustawę o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r. w innych niż obecnie uwarunkowaniach geopolitycznych, rozwojowych i instytucjonalnych planowania. Obowiązujący dokument został przyjęty Uchwałą nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. PZP WL określa zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych stanowiąc formalną i merytoryczną płaszczyznę odniesienia dla podejmowanych decyzji przestrzennych.

Według PZP WL gmina Potok Wielki wpisuje się w dwa obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym:

- *Obszar funkcjonalny rozwoju gospodarki żywnościowej (roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej)* – priorytetem rozwojowym obszaru jest optymalne wykorzystanie potencjału produkcyjnego gleb oraz aktywizacja gospodarcza poprzez rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego;
- *Roztoczańsko-puszczański obszar funkcjonalny* - priorytetem rozwojowym obszaru jest aktywizacja gospodarcza poprzez wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego, leśnego i turystycznego.

Tabela 4. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023

Priorytety rozwoju przestrzennego	1 cel rewitalizacji: Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez	2 cel rewitalizacji: Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności	3 cel rewitalizacji: Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni

	przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym	gospodarczej ludności z obszaru rewitalizacji	dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
1. Wzmacnianie zewnętrznych powiązań sieciowych oraz poprawa spójności wewnątrzregionalnej w układzie przestrzennym i społeczno-gospodarczym	X	X	X
2. Wzrost konkurencyjności przestrzeni województwa pod względem atrakcyjności gospodarczej i warunków życia	X	X	X

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwoju Powiatu Janowskiego na lata 2015-2020

Gmina Potok Wielki należy do powiatu janowskiego, a więc cele rewitalizacji LPR powinny być zgodne z celami strategicznymi wyznaczonymi w Strategii Rozwoju Powiatu Janowskiego na lata 2015-2020:

1. Zrównoważony rozwój gospodarki powiatu.
2. Wykształcone, aktywne i zintegrowane społeczeństwo.
3. Otwarta i sprawna administracja.

Wyznaczone w Lokalnym Programie Rewitalizacji cele koncentrują się na sferze społecznej oraz sferach współwystępujących: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Tabela 5. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwoju Powiatu Janowskiego na lata 2015-2020 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Powiatu Janowskiego na lata 2015-2020	1 cel rewitalizacji: Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym	2 cel rewitalizacji: Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności gospodarczej ludności z obszaru rewitalizacji	3 cel rewitalizacji: Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
1. Zrównoważony rozwój gospodarki powiatu	X		X
2. Wykształcone, aktywne i zintegrowane społeczeństwo	X	X	
3. Otwarta i sprawna administracja			X

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Potok Wielki na lata 2016 – 2023

Dokument ten jest aktualizacją poprzedniej strategii, której okres obowiązywania minął. Problemy zidentyfikowane w Strategii zostały uwzględnione podczas opracowywania LPR (starzejące się społeczeństwo i niewielkie zatrudnienie w grupie osób 50+, niski poziom rozwoju ekonomicznego, wzrost liczby osób bezrobotnych, słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna, zanieczyszczenie środowiska spowodowane kotłowniami węglowymi, niskie dochody ludności).

Wizja rozwoju gminy Potok Wielki, zawarta w Strategii to: *W 2023 roku Gmina Potok Wielki to jednostka samorządu terytorialnego o wyspecjalizowanej gospodarce opartej na rentownym rolnictwie, wykorzystująca w sposób zrównoważony lokalne walory przyrodniczo-kulturowe oraz tworząca atrakcyjną przestrzeń do życia i rozwoju lokalnej społeczności.* Cele strategiczne i operacyjne strategii wpisują się w

ogólne założenia rewitalizacji we wszystkich sferach, gdy z dotyczą zwiększenia aktywności społecznej, rozwoju kompetencji społecznych i zawodowych mieszkańców, poprawy jakości usług społecznych i kulturowych, podnoszenia kwalifikacji mieszkańców, poprawy jakości życia, poprawy infrastruktury i rozwoju przedsiębiorczości:

- ❑ Cel strategiczny 1. Lepiej działająca gospodarka wykorzystująca lokalne zasoby obszaru
- ❑ Cel strategiczny 2. Zintegrowane społeczeństwo i wysoka jakość usług publicznych
- ❑ Cel strategiczny 3. Atrakcyjnie zagospodarowana przestrzeń uwzględniająca stan i jakość środowiska przyrodniczego

Tabela 6. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwoju Gminy na lata 2016 - 2023 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017 - 2023

Cele strategiczne Strategii Rozwoju Gminy Potok Wielki na lata 2016 - 2023	1 cel rewitalizacji: Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym	2 cel rewitalizacji: Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności gospodarczej ludności z obszaru rewitalizacji	3 cel rewitalizacji: Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców
1. Lepiej działająca gospodarka wykorzystująca lokalne zasoby obszaru		X	X
2. Zintegrowane społeczeństwo i wysoka jakość usług publicznych	X		X
3. Atrakcyjnie zagospodarowana przestrzeń uwzględniająca stan i jakość środowiska przyrodniczego			X

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Potok Wielki

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Potok Wielki określa główne kierunki rozwoju przestrzennego. Cele i przedsięwzięcia niniejszego LPR muszą być komplementarne z postanowieniami studium. Celem wiodącym określonym w SUIKZP jest ukształtowanie zrównoważonego rozwoju, osiągnięcie wyższej pozycji ekonomicznej gminy i poprawa warunków życia mieszkańców, przy jednoczesnym zachowaniu zasobów i walorów środowiska kulturowego oraz stabilności procesów w środowisku przyrodniczym. Cele rewitalizacji określone w niniejszym dokumencie są spójne z powyższym celem wiodącym, gdyż postulują rozwój przestrzeni w wymiarze funkcjonalnym (poprawa ładu przestrzennego i stanu środowiska przyrodniczego), społecznym (poprawa dostępności do usług publicznych) i gospodarczym (wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i przedsiębiorczości mieszkańców gminy).

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potok Wielki na lata 2016-2025

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potok Wielki na lata 2016-2025 była dokumentem źródłowym dla opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki. LPR uwzględnia zidentyfikowane w strategii problemy społeczne (bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała i ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, patologie społeczne) oraz wpisuje się we wszystkie priorytety wyznaczone w strategii, tj.:

- I. Wspieranie rodzin
- II. Aktywizacja dzieci i młodzieży
- III. Niepełnosprawność i osoby starsze

IV. Wspieranie aktywności i rozwoju lokalnego

1.3. Przyjęta metodyka prac

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023 składa się z trzech zasadniczych części:

- ❑ diagnostyczno-analitycznej (rozdział 2. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych w Gminie Potok Wielki oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych, rozdział 3. Delimitacja obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji),
- ❑ strategicznej (rozdział 4. Cele rewitalizacji oraz środki ich realizacji),
- ❑ wdrożeniowo-ewaluacyjnej (rozdział 5. Charakterystyka projektów rewitalizacyjnych wraz z planem finansowym i uzasadnieniem ich komplementarności, rozdział 6. System wdrażania i monitorowania działań rewitalizacyjnych, rozdział 7. System ewaluacji i aktualizacji programu).

W ramach prac nad szeroką diagnozą w pierwszej kolejności przeprowadzono prace przygotowawcze polegające na zgromadzeniu materiałów źródłowych oraz danych dotyczących gminy, zarówno ilościowych, jak i jakościowych. Dane pozyskano z Urzędu Gminy Potok Wielki, strony internetowej gminy (<http://www.potokwielki.pl/>), Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, a także raportów nadrzędnych instytucji samorządowych i wyspecjalizowanych jednostek. Dokumentem źródłowym dla opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023 była *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potok Wielki na lata 2016-2025*. Problemy zidentyfikowane w strategii zostały uwzględnione podczas opracowania diagnozy gminy Potok Wielki w niniejszym LPR, a wskaźniki odpowiednie dla poszczególnych problemów zostały przeanalizowane w skali sołectw. Analiza problemów społecznych została uzupełniona analizą wskaźników odpowiednich dla problemów gospodarczych, środowiskowych, technicznych i przestrzenno-funkcjonalnych.

Po zebraniu wszystkich niezbędnych danych i informacji przeprowadzono ich szczegółową analizę w celu poznania problemów, z którymi boryka się gmina Potok Wielki.

Na podstawie analizy wskaźnikowej, uwzględniającej w szczególności wskaźniki społeczno-gospodarcze, wyznaczony został obszar zdegradowany, który składa się z dwóch podobszarów, na których zidentyfikowano sytuację kryzysową. Na obszarze zdegradowanym występują gorsze niż średnia w gminie wskaźniki problemów społecznych, współwystępujące z gorszymi wskaźnikami dotyczącymi problemów gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych.

Sołectwa gminy Potok Wielki wchodzące w skład obszarów zdegradowanych, w których zidentyfikowano najgorszą sytuację społeczną, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów zostały uznane za obszar rewitalizacji.

Podczas dalszych prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji określona została wizja stanu docelowego obszaru rewitalizacji, cele i kierunki działań rewitalizacyjnych. Jednym z ostatnich etapów prac nad programem było opracowanie systemu wdrażania oraz monitorowania efektów podejmowanych działań rewitalizacyjnych. W systemie wdrażania zidentyfikowano projekty rewitalizacyjne, opracowano szczegółowy plan finansowy, opisano komplementarność projektów i określono źródła finansowania.

Kluczowym elementem prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji było zapewnienie włączenia lokalnej społeczności w proces jego opracowania. Mieszkańcy gminy, władze gminy, a także sołtysi jako przedstawiciele poszczególnych sołectw, zostali włączeni w proces diagnozowania problemów na obszarze gminy, wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, określenia celów rewitalizacji oraz identyfikacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Konieczne dla osiągnięcia

przyjętych celów i zrealizowania projektów rewitalizacyjnych jest nawiązanie dialogu z szerokim kręgiem interesariuszy i przeprowadzanie transparentnego procesu konsultacji społecznych.

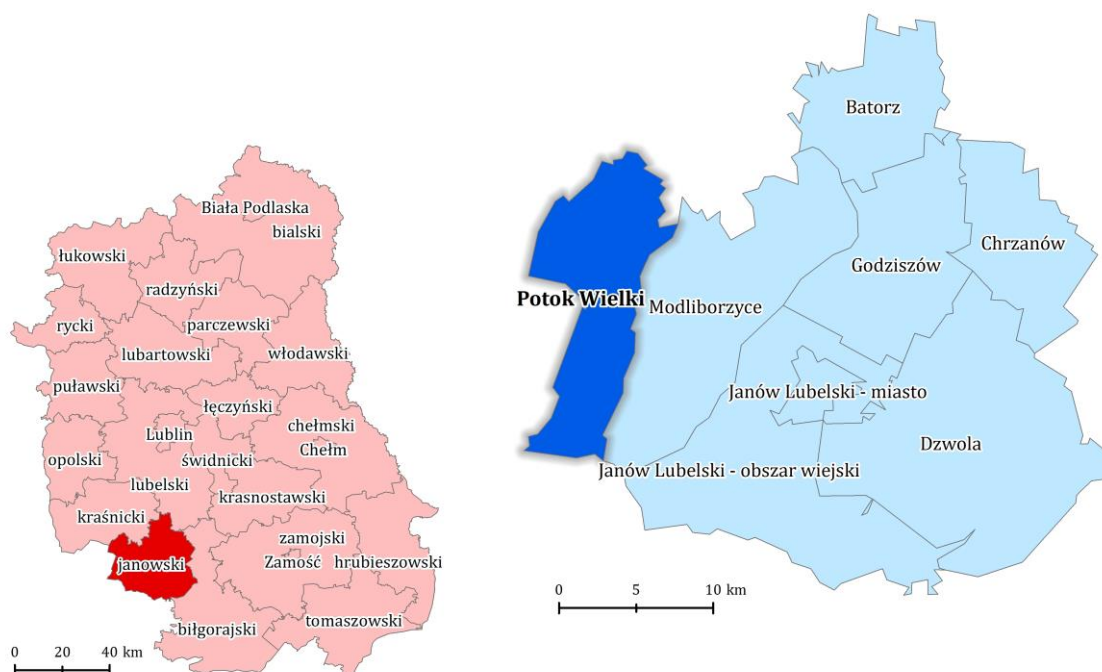

2. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH W GMINIE POTOK WIELKI ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

2.1. Charakterystyka ogólna gminy

Gmina Potok Wielki położona jest w południowo-zachodniej części województwa lubelskiego na terenie powiatu janowskiego. Jest gminą wiejską z siedzibą Urzędu Gminy w miejscowości Potok Wielki. Zgodnie z systemem kodowania statystycznych jednostek terytorialnych w Unii Europejskiej NUTS, Potok Wielki znajduje się w obrębie podregionu kraśnickiego PL112.

Ryc. 1. Położenie gminy Potok Wielki w powiecie janowskim i województwie lubelskim

Źródło: opracowanie własne

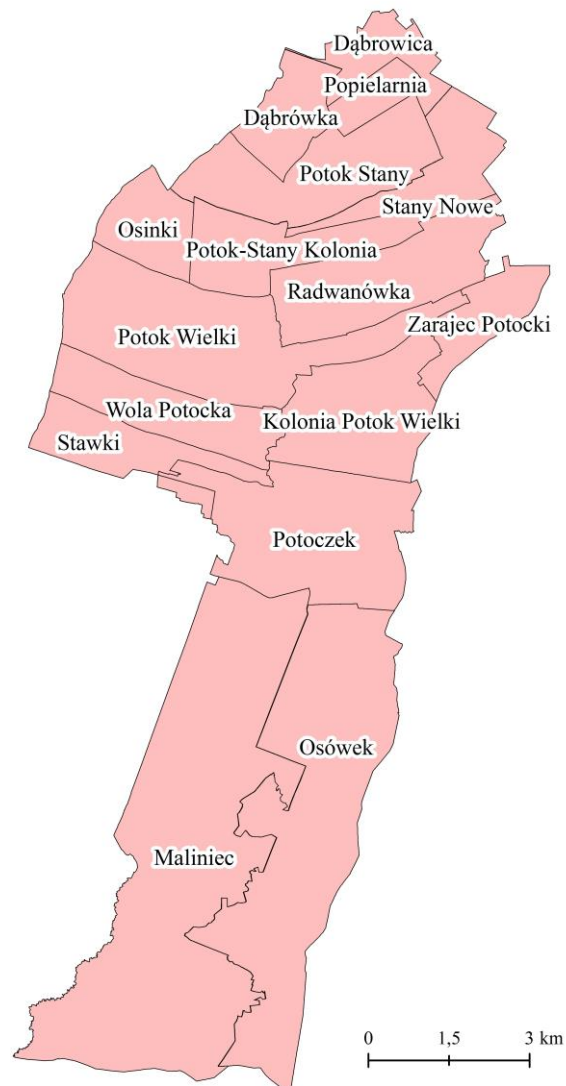
Gmina Potok Wielki od północy graniczy z gminą Trzydnik Duży i gminą Szastarka, od południa z gminą Pysznica (województwo podkarpackie, powiat stalowolskim), od wschodu z gminą Modliborzyce, zaś od zachodu z gminą Zaklików (gmina miejsko-wiejska w województwie podkarpackim w powiecie stalowolskim). Rolę ośrodka administracji publicznej w gminie pełni miejscowość Potok Wielki.

Obszar gminy Potok Wielki obejmuje:

- 17 sołectw (jednostki pomocnicze):
  - Dąbrowica;
  - Dąbrówka;
  - Kolonia Potok Wielki;
  - Maliniec;
  - Osinki;
  - Osówek;
  - Popielarnia;
  - Potoczek;
  - Potok Wielki;
  - Potok Wielki II;

- Potok Stany;
- Potok Stany Kolonia;
- Radwanówka;
- Stany Nowe;
- Stawki;
- Wola Potocka;
- Zarajec Potocki.

Ryc. 2. Podział gminy Potok Wielki na sołectwa

Źródło: opracowanie własne

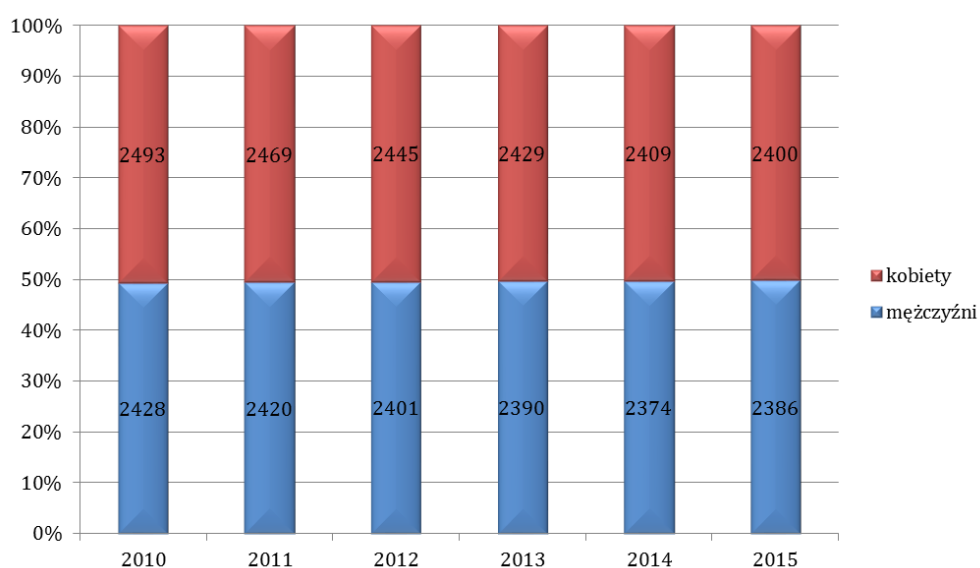
2.2. Sfera społeczna

2.2.1. Charakterystyka sfery społecznej

Rozwój społeczny gminy jest uzależniony, nie tylko od liczby ludności, ale również od innych czynników, na które składają się struktura wiekowa ludności oraz zachodzące w niej procesy demograficzne.

Wg danych GUS, na terenie gminy Potok Wielki, w 2015 r. zamieszkiwało 4 786 osób, które stanowiły 10,2% mieszkańców terenu powiatu janowskiego. W podziale na sołectwa największy odsetek ludności zamieszkuje obszar sołectwa Potoczek (17% ludności gminy) oraz Potok Wielki (13%), najmniej zaś w sołectwach Osówek i Popielarnia (po 2%).

Wykres 1. Mieszkańcy gminy według płci w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując liczbę ludności na terenie poszczególnych sołectw gminy Potok Wielki, można zaobserwować, że najbardziej zaludnione są sołectwa znajdujące się w sąsiedztwie drogi wojewódzkiej nr 857. Związane jest to z chęcią lokalizacji zamieszkania na terenie o dobrej dostępności komunikacyjnej oraz w bliskim sąsiedztwie z najważniejszych usług zapewniających zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych.

Gęstość zaludnienia

Wskaźnik gęstości zaludnienia na terenie gminy Potok Wielki wynosił 48 os/km² (2015 r., GUS), dla porównania na terenie powiatu janowskiego wynosiła – 54 os/km². Największy wskaźnik gęstości zaludnienia odnotowano w sołectwach: Potoczek (120,98 os/km²) oraz Popielarnia (109,00 os/km²), a najmniejszy w sołectwach Maliniec (15,55 os/km²) i Osówek (16,53 os/km²)

Ruch naturalny oraz migracje

Analizując liczbę urodzeń i zgonów ogółem w latach 2010-2015 widać znaczącą przewagę zgonów, co w konsekwencji daje ujemną wartość przyrostu naturalnego. Jego wartość w analizowanym okresie ulegała nieznacznym wahaniom i w 2010 r. odnotowano jego najniższą wartość -25.

Niekorzystne tendencje potwierdzają wskaźniki przyrostu naturalnego na 1000 ludności. W 2015 r. liczba urodzeń na 1000 ludności nieznacznie wzrosła w porównaniu do roku poprzedniego, co spowodowało zwiększenie wskaźnika przyrostu naturalnego na 1000 ludności z -3,1 do -1,7. Należy spodziewać się, utrzymania tendencji, która w kolejnych latach będzie oscylowała w zbliżonym

przedziale. Z punktu widzenia kierunków i możliwości rozwojowych gminy, potencjał ludnościowy jest bardzo osłabiony ze względu na ciągły ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego.

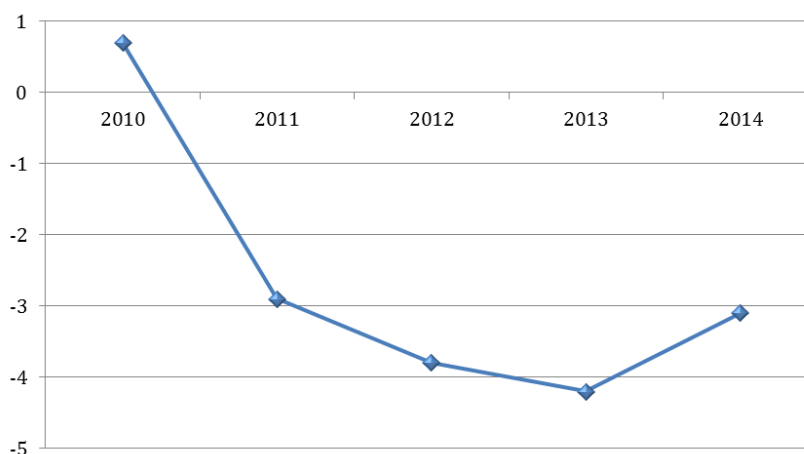
Tabela 7. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2010-2015 w gminie Potok Wielki

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Urodzenia żywe na 1000 ludności	8,3	9,4	8,4	8,9	8,1	11,3
Zgony na 1000 ludności	13,36	13,22	12,52	12,47	11,23	12,97
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-5,1	-3,9	-4,1	-3,5	-3,1	-1,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Potok Wielki ze względu na brak położenia w granicach Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego i znacznej odległości od Lublina wyróżnia się ujemnym saldem migracji. Świadczy to o stałym opuszczaniu ludności z terenu gminy. W 2014 r. na terenie gminy zameldowało się 28 osób, natomiast wymeldowało się 45, co daje saldo migracji -17. Wartość wskaźnika salda migracji na 1000 osób, w 2014 r. wyniosła -3,5.

Wykres 2. Saldo migracji na 1000 mieszkańców gminy Potok Wielki w latach 2010-2014

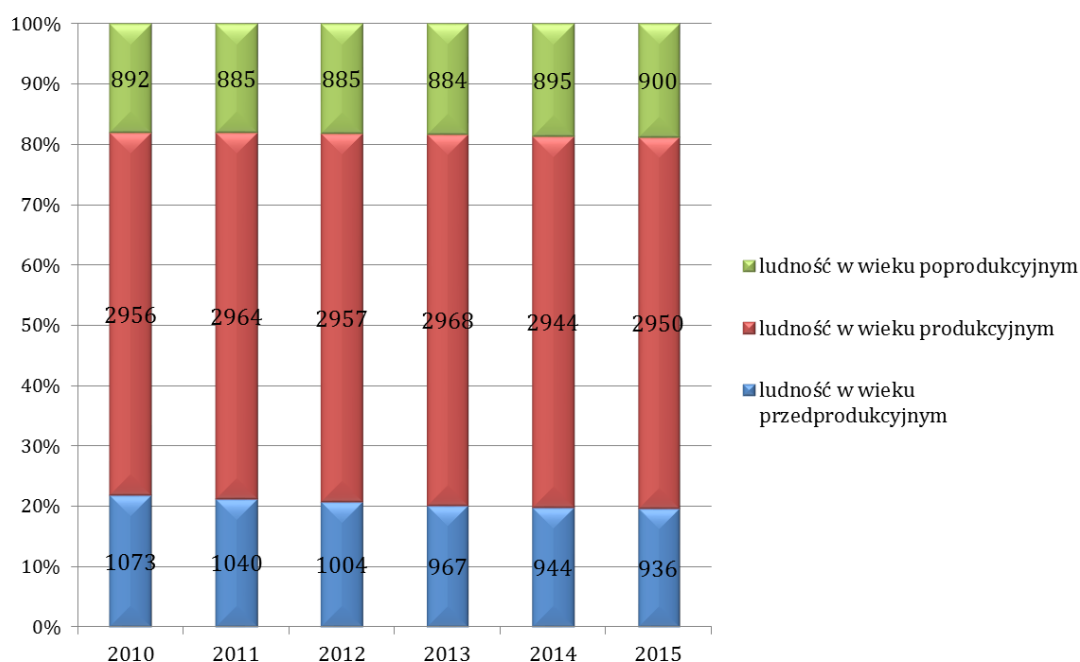
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura płci i ekonomiczne grupy wieku

Struktura płci w populacji mieszkańców gminy Potok Wielki wykazuje większy udział kobiet w ogólnej liczbie ludności. Współczynnik feminizacji wynosi 101 i jest to wartość niższa niż średnia dla powiatu janowskiego (102). Wskaźnik ten utrzymuje się na jednakowym poziomie od kilku lat. Przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn jest szczególnie widoczna w przedziale wiekowym 70 lat i więcej.

Analizując ludność według ekonomicznych grup wieku, w ostatnich 5 latach, można zaobserwować spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Świadczy to o procesie starzenia się społeczeństwa, który jest widoczny na terenie całego kraju. W 2015 r., największy odsetek stanowiły osoby w wieku produkcyjnym – 61,6% ogółu ludności i ich wartość utrzymuje się na stałym poziomie w ciągu ostatnich lat.

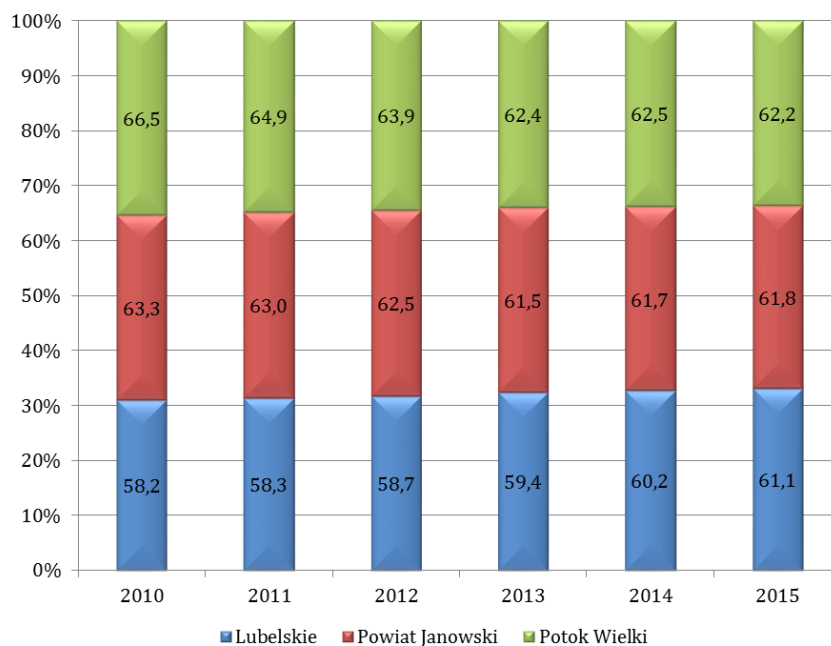
Wykres 3. Liczba ludności według ekonomicznych grup wieku w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik obciążenia demograficznego prezentuje ludność w wieku nieprodukcyjnym (suma liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wartość ww. wskaźnika uległa niewielkim wahaniom: od 2010 r. do 2013 r. zaobserwowano jego spadek, a w 2014 roku wyniósł 62,5 osoby i w niewielkim stopniu wzrósł w kolejnym roku.

Wykres 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) na terenie województwa lubelskiego, powiatu janowskiego i gminy Potok Wielki

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niekorzystne trendy demograficzne, które są widoczne na terenie gminy, będą miały niekorzystny wpływ przede wszystkim na rynek pracy oraz system ubezpieczeń społecznych. Mogą również wpłynąć

na sytuację finansową gminy, gdyż wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i jednocześnie wzrost zapotrzebowania na usługi medyczne dla osób starszych spowoduje potrzebę zwiększenia wydatków na pomoc społeczną i zapewnienie opieki osobom starszym.

Prognoza demograficzna

Zgodnie z prognozą liczby ludności Głównego Urzędu Statystycznego w 2050 r. powiat janowski będzie zamieszkiwało o 25% mniej ludności w porównaniu do 2015 r. Zgodnie z prognozą tereny miast do 2050 r. opuści ok. 26% mieszkańców (w porównaniu do 2015 r.), a na tereny wiejskie ok. 24% mieszkańców. Prognozy wynikają z postępującego procesu rozlewania się miasta Lublin (zjawisko suburbanizacji) oraz pozytywnych zmian w strukturze gospodarczej województwa, stanowiących impuls do migracji i osiedlania się osób z odległych części regionu w powiecie janowskim.

Źródła utrzymania ludności

Na szeroko rozumiany rynek pracy składają się: zasoby kapitału ludzkiego i jego wykorzystanie (z punktu widzenia grup wiekowych, wykształcenia, kategorii zdrowotnych), podział pracowników według pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej (wielkość zatrudnienia), a także wielkość i struktura bezrobocia.

Poprawne funkcjonowanie lokalnego rynku pracy oraz jego stały rozwój pozytywnie wpływa na poziom rozwoju gminy. Głównymi czynnikami, uzależnionymi od siebie i jednocześnie warunkującymi rodzaj i charakter rynku pracy, są struktura gospodarcza oraz zasoby ludzkie.

Na terenie gminy Potok Wielki, według danych GUS, w 2015 r. pracowały w sumie 292 osoby² i ich liczba wzrosła o 29 osób w stosunku do roku 2010. Większy odsetek wśród pracujących stanowiły kobiety – 53% ogółu pracujących.

Według danych BDL GUS średnie wynagrodzenie w powiecie janowskim w 2015 r. wyniosło 3 436,38 zł brutto, w relacji do średniej krajowej wartość ta stanowiła ok. 83% . Wartość wynagrodzenia od 2010 r. wzrosła o 820,76 zł brutto.

Wykluczenie społeczne

Realizacją zadań z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy Potok Wielki zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej w Potoku Wielkim (OPS).

Według danych GUS w 2014 r. na terenie gminy Potok Wielki z pomocy społecznej skorzystało 212 gospodarstw domowych, a w nich łącznie pomocy udzielono 712 osobom (ok. 15% ogółu ludności gminy). Do roku 2011 liczba korzystających z pomocy społecznej systematycznie rosła, a w 2012 r. odnotowano spadek o 135 osób. Najprawdopodobniej jest to związane z wprowadzeniem rygorystycznych kryteriów dochodowych, które ograniczyły liczbę osób uprawnionych do korzystania z pomocy społecznej.

Gmina Potok Wielki zidentyfikowała problemy w sferze społecznej w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potok Wielki na lata 2016-2025*. Zgodnie z danymi w niej zawartymi głównymi powodami przyznania pomocy społecznej na terenie gminy Potok Wielki są: ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, długotrwała lub ciężka choroba, alkoholizm czy potrzeba ochrony macierzyństwa.

---

² Liczba pracujących wg innego podziału niż PKD

Na terenie gminy w 2015 r. 67 rodzinom przyznano świadczenia z powodu niepełnosprawności. Według danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lublinie w latach 2013-2015 z Gminy Potok Wielki 219 osób posiadało orzeczenie o niepełnosprawności. W 2015 r. 100 rodzinom przyznano pomoc z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i na przestrzeni 3 lat ich liczba nie uległa znacznym wahaniom. Z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby w 2015 r. pomoc przyznano 69 rodzinom. Natomiast 114 rodzinom, w 2015 r., udzielono wsparcia z powodu ubóstwa i ich liczba w ciągu 3 ostatnich lat zmalała o ok. 25%.

Innymi powodami przyznania pomocy społecznej są: zdarzenia losowe, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego czy przemoc w rodzinie. Liczba osób otrzymywania pomocy z tytułu zdarzeń losowych w latach 2013-2015 systematycznie spada. W 2015 r. tylko 1 rodzina otrzymywała pomoc z tytułu zdarzeń losowych. Z roku na rok spada liczba rodzin korzystających ze wsparcia ze względu na trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego. W 2015 r. 1 rodzina korzystała ze świadczenia z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego oraz 1 z powodu przemocy w rodzinie.

Mieszkańcy gminy korzystają również ze świadczeń rodzinnych. Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci, jak również liczba dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny wykazują stałą tendencję spadkową. W porównaniu do roku 2010, liczba rodzin korzystających ze świadczeń w 2014 r. zmalała o 16%. Biorąc pod uwagę liczbę dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w roku 2015 zmalała ona o 33% w porównaniu do roku 2010.

Tabela 8. Korzystający z pomocy społecznej na terenie gminy Potok Wielki w latach 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej	253	270	238	231	219	212
Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej	912	959	824	795	747	712
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	286	269	244	221	207	188
Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	608	567	512	454	434	406

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2015 r. na rzecz świadczeń rodzinnych gmina przeznaczyła kwotę 2 071 557,20 zł, co stanowiło 12% ogólnych wydatków z budżetu gminy (dane GUS).

Według danych OPS w 2015 r. ze świadczeń społecznych skorzystało 229 osób

W podziale administracyjnym gminy na sołectwa, największy odsetek osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w całkowitej liczbie osób zameldowanych na terenie danego sołectwa odnotowano w miejscowościach Potoczek (15,7%) oraz Potok Wielki (13,5%), natomiast najmniejszy w sołectwach Popielarnia (0,4%), Potok Stany (2,6%) i Osówek (2,6%).

Tabela 9. Korzystający z pomocy społecznej w gminie Potok Wielki w podziale na sołectwa w 2015 r.

Sołectwo	Liczba osób zameldowanych w sołectwie	Liczba osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej	Procentowy udział osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w całkowitej liczbie osób zameldowanych
Dąbrowica	243	12	5,2%
Dąbrówka	209	10	4,4%
Kolonia Potok Wielki	389	14	6,1%
Maliniec	131	8	3,5%
Osinki	204	12	5,2%

Osówek	81	6	2,6%
Popielarnia	112	1	0,4%
Potoczek	843	36	15,7%
Potok Wielki	658	31	13,5%
Potok Stany	423	6	2,6%
Potok-Stany Kolonia	195	7	3,1%
Radwanówka	394	17	7,4%
Stany Nowe	293	30	13,1%
Stawki	275	14	6,1%
Wola Potocka	320	14	6,1%
Zarajec Potocki	181	11	4,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS

OPS realizuje zadania wynikające z przyjęcia przez Radę Ministrów programu dla rodzin wielodzietnych pn. KARTA DUŻEJ RODZINY. W roku 2015 wydano 109 kart, o 84 więcej niż w roku poprzednim.

OPS w Potoku Wielkim wykonuje zadania wynikające z ustawy osobom uprawnionym do alimentów. W 2015 r. na terenie gminy liczba osób pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosła 12 osób, o 16% więcej w porównaniu do 2013 r. Wzrosła również liczba dłużników alimentacyjnych w gminie – w 2015 r. wyniosła 33 os., o 10% więcej w porównaniu do roku poprzedniego.

Ponadto OPS w okresie od 2008 do 2014 roku realizował projekt systemowy „Czas na aktywność w Gminie Potok Wielki”, którego zakres obejmował program reintegracji społeczno-zawodowej, który rozwijał w uczestnikach projektu umiejętności takiej jak: poczucie własnej wartości, zwiększenie aktywności zawodowej, umiejętność rozwiązywania konfliktów, współpracy w grupie czy chęć podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Na terenie gminy, wg danych OPS, rzeczywista liczba osób objętych programem wyniosła 78 osób.

Na terenie gminy działa również Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (w oparciu o ustawę z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawę z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii). Zajmuje się wspieraniem osób uzależnionych i ich rodzin, kształtowaniem zdrowego stylu życia oraz pomaga rodzinom w trudnych sytuacjach życiowych. Członkowie GKRPA w trakcie diagnozowania problemu uzależnienia mają możliwość kierowania członków rodzin wymagających wsparcia do instytucji pomocowych. Ponadto na terenie gminy, co roku realizowany jest *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii*. Realizowane programy mają na celu zapobieganie powstawaniu nowych problemów alkoholowych na terenie gminy, propagowanie w społeczności lokalnej abstynencji i trzeźwości, ograniczenie tempa wzrostu rozpowszechniania i używania narkotyków, zwiększenie bezpieczeństwa środowiska rodzinnego, promocję zdrowego stylu życia wśród mieszkańców.

Przy Ośrodku Pomocy Społecznej działa Zespół Interdyscyplinarny, który podejmuje stosowne działania pomocowe i interwencyjne dostosowane do indywidualnych potrzeb rodzin objętych procedurą „Niebieską Kartą”. W samym 2015 r. podjęto X działań interwencyjnych oraz założono X „Niebieskich Kart”. Zakończono X procedur „Niebieska Karta”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy. Na koniec 2015 roku w Gminie Potok Wielki procedurą „Niebieskie Karty” objętych było 7 rodzin.

Na etapie przygotowywania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potok Wielki na lata 2016-2025* przeprowadzono spotkanie konsultacyjne diagnozujące problemy społeczne występujące na terenie gminy, a także przeprowadzono ankietyzację pozwalającą na wyodrębnienie istniejących problemów i oczekiwań społecznych lokalnej społeczności. Zebrane dane oraz sformułowane wnioski w

w. zakresie zostały przedstawione w poniższej tabeli z podziałem na 4 grupy społeczne: dzieci i młodzież, rodziny, osoby starsze oraz niepełnosprawne i organizacje pozarządowe.

Tabela 10. Problemy i oczekiwania społeczne społeczności lokalnej gminy Potok Wielki

Grupy społeczne	Zidentyfikowane problemy
Dzieci i młodzież	<ul style="list-style-type: none"> - rozluźnienie więzi rodzinnych (eurosieroctwo), - niewłaściwy system wartości, - brak motywowania dzieci do kształcenia się, - uzależnienia od alkoholu, narkotyków i dopalaczy, - trudna sytuacja rodzinna, - uzależnienie od gier komputerowych i Internetu, - brak zainteresowania ze strony rodziców, - przemoc słowna wśród rówieśników, - dyskryminacja w grupie rówieśniczej ze względu na sytuację materialną, wygląd, - brak miejsc spotkań – nieinstytucjonalnych, nieformalnych, - brak programów wsparcia i rozwoju, także w obszarze profilaktyki uzależnień, - brak diagnozy potrzeb i dopasowanej oferty zajęć pozalekcyjnych, - rozbitcie gminy na lokalne środowiska wiejskie, niewspółpracujące ze sobą.
Rodziny	<ul style="list-style-type: none"> - problemy rodzin wielodzietnych, - wzrost liczby rodzin niepełnych , - bezrobocie, - przemoc w rodzinach, - uzależnienia od alkoholu, narkotyków, hazardu, - trudna sytuacja materialna rodzin, - niezaradność życiowa, problemy wychowawcze, - migracje w celach zarobkowych, - znikoma ilość zakładów pracy na terenie gminy, - brak czasu dla dzieci, niska jakość wspólnie spędzanego czasu, - brak edukacji rodziców.
Osoby starsze i niepełnosprawne	<ul style="list-style-type: none"> - obojętność społeczna na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych, - bariery architektoniczne, - wycofanie z życia społecznego, - pomoc dla osób niepełnosprawnych ograniczona tylko do pomocy materialnej, - oferta dla osób starszych i osób niepełnosprawnych dostępna tylko w miejscowości gminnej, brak działań w poszczególnych miejscowościach gminy, - brak świadomości mieszkańców gminy na temat potrzeb osób starszych i osób niepełnosprawnych, - brak uwzględnienia w działaniach osób starszych i osób niepełnosprawnych mieszkających w gminie, a niezameldowanych w gminie.
Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> - mała liczba liderów w społeczności lokalnej, - zbyt małe środki finansowe na działalność, - brak szkoleń edukacyjnych dla lokalnych organizacji pozarządowych, - rozbudowana biurokracja.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potok Wielki na lata 2016-2026

Wykształcenie³

Wykształcenie mieszkańców gminy stanowi wskaźnik obrazujący lokalny potencjał społeczny oraz wpływa na poziom rozwoju gospodarczego i ekonomicznego. Wśród mieszkańców gminy Potok Wielki największy odsetek stanowią osoby z wykształceniem podstawowym lub niższym (43%). Jest to związane ze strukturą gospodarczą, a dokładnie strukturą rolną. Bardzo wysoki odsetek (25%) stanowią osoby z wykształceniem zawodowym. Zjawisko to daje informacje przyszłym inwestorom, że gmina dysponuje szeregiem wykwalifikowanych specjalistów w wielu dziedzinach. Wykorzystanie istniejącego potencjału społecznego może stanowić bodziec dla rozwoju gospodarczego obszaru, jak również kierunku zmian w strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy.

³ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potok Wielki na lata 2016-2025

Osoby z wykształceniem wyższym stanowią 10% ogółu mieszkańców. Należy zauważyć, że odsetek osób wykształconych będzie rósł w związku z ogólnokrajowymi tendencjami zwiększenia wykształcenia społeczeństwa oraz niedalekiej lokalizacji wielu szkół wyższych w mieście wojewódzkim. Osoby wykształcone poszukują pracy na terenie Lublina ze względu na lepsze zarobki.

Oświata

Ożywienie gospodarcze danej jednostki terytorialnej warunkowane jest dostępnością do placówek oświatowych oraz wysoko wykwalifikowanej kadry. Jakość kształcenia w bezpośredni sposób wiąże się z zagadnieniami w zakresie problemów społeczno-gospodarczych tj. wykluczenie społeczne, bezrobocie oraz niedostosowanie kwalifikacji do obecnych potrzeb rynku pracy.

Gmina posiada relatywnie dużą liczbę funkcjonujących placówek oświatowych o różnych poziomach kształcenia:

2 przedszkola:

- Przedszkole w Dąbrowicy;
- Przedszkole w Potoku Wielkim.

3 szkoły podstawowe:

- Szkoła Podstawowa w Potoku Wielkim;
- Szkoła Podstawowa w Potoczku;
- Szkoła Podstawowa w Potoku Stany;
- Szkoła Podstawowa w Dąbrowicy.

3 gimnazja:

- Gimnazjum w Potoczku;
- Gimnazjum w Potoku Stany;
- Gimnazjum w Potoku Wielkim.

W 2014 r. wychowaniem przedszkolnym objętych było 108 dzieci w wieku 3-6 lat (GUS). W porównaniu do roku poprzedniego ich liczba spadła o 16%. Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego wynosi 2,64 i jest to wartość najniższa w całym analizowanym okresie. Z liczby dostępnych miejsc w przedszkolach oraz liczby dzieci do nich uczęszczających można wnioskować, że infrastruktura służąca wychowaniu na poziomie przedszkolnym jest na dobrym poziomie i zaspakaja obecne potrzeby.

W 2014 r. w gminie Potok Wielki istniały 3 publiczne szkoły podstawowe, do których łącznie uczęszczało 298 uczniów. W analizowanym okresie do 2013 r. zaobserwowano spadek liczby uczniów, o 12% w porównaniu do roku 2010 r., a w następnym roku odnotowano wzrost liczby uczniów o 2%. Wskaźnikiem pozwalającym porównać liczbę uczniów do istniejącej infrastruktury jest wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych, który w 2015 r. dla obszaru gminy wynosił 16.

Biorąc pod uwagę infrastrukturę edukacyjną na poziomie gimnazjalnym na obszarze gminy Potok Wielki niezmiennie od lat istnieją 3 gimnazja. W 2015 r. do gimnazjów uczęszczało łącznie 179 uczniów. Najniższa liczba uczniów uczęszczających do gimnazjów w całym analizowanym okresie wystąpiła w 2012 roku – 157 uczniów. Wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w gimnazjach wynosi 20.

Gmina Potok Wielki posiada na swoim terenie szkoły na poziomie ponadgimnazjalnym. Jedną z nich jest Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Potoczku, która jest jedną z 45 placówek z terenu Polski prowadzonych przez ministra właściwego do spraw rolnictwa. Na Zespół Szkół składa się:

- Technikum (4-letnie) na podbudowie gimnazjum kształcące w zawodach: technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik rolnik, technik agrobiznesu, technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej;
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa (3-letnia) na podbudowie gimnazjum kształcąca w zawodach: mechanik – operator pojazdów i maszyn rolniczych, kucharz, wędliniarz;
- Szkoła Policealna (zaoczna; sobota – niedziela) kształcąca w zawodzie: technik turystyki wiejskiej.

W ofercie szkoły znajdują się również kwalifikacyjne kursy zawodowe w zakresie:

- R.3 – prowadzenie produkcji rolniczej,
- R.16 – organizacja i nadzorowanie produkcji rolniczej,
- T.6 – sporządzenie potraw i napojów,
- R.6 – organizacja i prowadzenie przedsiębiorstwa w agrobiznesie.

Istniejąca infrastruktura edukacyjna oferowana na obszarze gminy Potok Wielki jest zadawalająca oraz spełnia podstawowe zapotrzebowanie na młodszych mieszkańców obszaru gminy. Młodzież korzysta ze szkół ponadgimnazjalnych, które znajdują się na terenie miasta Janów Lubelski.

Szczególnie na terenach wiejskich w dalszym ciągu odnotowuje się niewystarczającą liczbę sprzętu komputerowego w szkołach. Na terenie gminy Potok Wielki wskaźnik prezentujący liczbę sprzętu komputerowego z dostępem do internetu do liczby uczniów (tzw. wskaźnik komputeryzacji) szkoły podstawowej wypada na podobnym poziomie w porównaniu do powiatu janowskiego i województwa lubelskiego. Wg danych GUS w 2012 r. w gminie na 1 komputer z dostępem do internetu w szkołach podstawowych przypadało 8,08 ucznia, w powiecie janowskim – 7,59 ucznia, a w województwie – 8,06 ucznia. Natomiast o wiele gorzej wypada wskaźnik komputeryzacji w gimnazjach: gmina Potok Wielki – 39,25, powiat janowski – 13,41, województwo lubelskie – 9,29.

Obiekty infrastruktury sportowej na terenie gminy znajdują się przy placówkach oświatowych jak i w dogodnych miejscach na terenie poszczególnych miejscowości. Należą do nich:

- Hala sportowa i boiska asfaltowe przy ZSCKR w Potoczku,
- Boisko trawiaste przy ZS im. Jana Pawła II w Potoczku,
- Orlik przy ZS im. Romualda Traugutta w miejscowości Potok-Stany,
- Sala gimnastyczna (w trakcie realizacji) oraz boisko wielofunkcyjne przy ZS im. Ofiar Katynia w Potoku Wielkim.

Instytucje kultury

Działalność w zakresie kultury prowadzi Gminny Ośrodek Kultury z siedzibą w Potoku Wielkim. Do zadań GOK należy: organizowanie imprez kulturalnych, prowadzenie działalności informacyjnej i oświatowo-wychowawczej, upowszechnienie i promocja kultury lokalnej, rozbudowywanie i zaspokajanie potrzeb kulturalnych mieszkańców. GOK obejmuje również opieką merytoryczną i organizacyjną miejscowe zespoły ludowe.

Na obszarze gminy funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna w Potoku Wielkim wraz z jedną filią w miejscowości Potoczek. Biblioteka zapewnia mieszkańcom możliwość korzystania z czytelni internetowej oraz bezpłatny dostęp do Internetu.

Zasoby bibliotek od 2010 roku zwiększyły się o ok. 5,3%. Zwiększyła się również liczba czytelników w ciągu roku oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz.

Tabela 11. Zasoby bibliotek na terenie gminy Potok Wielki

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Księgozbiór	12 844	12 749	12 661	12 985	13 111	13 213	13 418	13 609	14 098
Czytelnicy w ciągu roku	719	272	726	737	748	765	786	763	761
Wypożyczenie księgozbioru na zewnątrz	13 597	4 754	13 691	13 787	14 110	14 308	14 555	14 709	14 520

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poniżej zaprezentowano najważniejsze imprezy cykliczne i wydarzenia okolicznościowe organizowane w gminie Potok Wielki:

- Dni Gminy Potok Wielki – Międzypowiatowy Przegląd Kapel i Śpiewaków Weselnych - impreza organizowana cyklicznie w miejscowości Potok Wielki,
- Dzień Karpia Królewskiego – impreza o zasięgu regionalnym organizowana cyklicznie w miejscowości Maliniec,
- Międzypowiatowy Przegląd Twórczości Lokalnej – impreza organizowana cyklicznie w miejscowości Potok – Stany.

Na terenie gminy rozwijane są również działalności związane z twórczością ludową:

- Zespół Śpiewaczy Stnianki,
- Zespół Śpiewaczy Klubu Seniora z Potoku Wielkiego,
- Kapela z Potoka,
- Warsztaty rękodzieła w miejscowości Potok – Stany.

Ochrona zdrowia

Podstawowa opieka zdrowotna mieszkańców prowadzona jest na poziomie gminnym. Usługi z zakresu ochrony zdrowia świadczone są przez 4 przychodnie. Wskaźnik określający dostępność usług medycznych, tj. liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców, w 2015 r. wg danych GUS dla terenu gminy wyniósł 8, dla porównania dla powiatu janowskiego wynosił – 6, a dla województwa lubelskiego - 6. Opieka zdrowotna jest świadczona przez niepubliczną służbę zdrowia w ramach kontraktów NFZ, na terenie gminy takie usługi świadczą:

- Ośrodek Zdrowia w Potoczku,
- Ośrodek Zdrowia w Potoku Wielkim,
- Przychodnia Stomatologiczna w Potoczku.

Na terenie gminy, w 2015 r., udzielono łącznie 19 022 porad w zakresie podstawowej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (GUS), o 11,5% więcej w porównaniu do 2012 roku. Udzielone porady stanowiły 7,3% wszystkich porad udzielonych na terenie powiatu janowskiego.

Według danych GUS w 2015 r. na terenie gminy znajdowała się 1 apteka oraz 1 punkt apteczny. Na jedną ogólnodostępną aptekę w 2015 r. przypadało 4 786 mieszkańców gminy.

Widoczne trendy demograficzne wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, co jest związane ze wzrastającym zapotrzebowaniem na dostęp mieszkańców do profilaktyki i opieki zdrowotnej. Kolejnym czynnikiem determinującym ten wzrost są tzw. choroby cywilizacyjne, do których należą: problem z otyłością, cukrzyca, nadciśnienie, choroba wieńcowa. Gmina, tak jak cały powiat

janowski, średnio wypada pod względem zachorowalności na ww. choroby cywilizacyjne⁴. Najkorzystniej wypada wskaźnik zachorowalności na zawał serca (9 - 15 zachorowań na 10 tys. mieszkańców), najgorzej natomiast wskaźnik zachorowalności na nowotwory (41 - 67 zachorowań na 10 tys. mieszkańców).

Bezpieczeństwo

Poziom bezpieczeństwa jest jednym z głównych aspektów mówiących o jakości życia mieszkańców danej jednostki administracyjnej. Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy Potok Wielki czuwa Komenda Powiatowa Policji w Janowie Lubelskim, do której należą dzielnicowi z Posterunku Policji w Modliborzycach.

Ze względu na brak danych odnośnie wskaźników przestępczości dla jednostek gminnych, poniżej przedstawiono statystyki dla terenu powiatu janowskiego.

Na terenie powiatu janowskiego w 2015 r. odnotowano 702 przestępstwa w zakończonych postępowaniach przygotowawczych (GUS), aż o 42% więcej w porównaniu do roku poprzedniego. Przestępstwa o gospodarczym (307) stanowiły największą grupę, na drugim miejscu przestępstwa o charakterze kryminalnym (277), a na trzecim - przestępstwa przeciwko mieniu (147). Najmniej natomiast przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu - 15. Wskaźnik wykrywalności sprawców w przypadku przestępstw drogowych wyróżnia się 100% skutecznością.

Nad bezpieczeństwem przeciwpożarowym czuwają Ochotnicze Straże Pożarne w gminie Potok Wielki. Działają one w oparciu o Ustawę o ochronie przeciwpożarowej, prawo o stowarzyszeniach oraz statut Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Koszt wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia gotowości bojowej w myśl art. 32.1 ustawy o ochronie przeciwpożarowej ponosi gmina. Zgodnie z nazwą Ochotnicza Straż Pożarna to organizacja, w której uczestnictwo jest dobrowolne. Celem jej działania jest przede wszystkim zorganizowanie i wyszkolenie oddziału strażackiego. Na terenie gminy działa 10 zastępów Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP):

- OSP Potok Wielki,
- OSP Potok Stany,
- OSP Stany Nowe,
- OSP Osinki,
- OSP Dąbrowica,
- OSP Potok Wielki II,
- OSP Potoczek,
- OSP Stawki,
- OSP Zarajec Potocki.

OSP Potok Wielki i OSP Potok Stany są włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG).

Aktywność obywatelska mieszkańców

Zasadniczym wskaźnikiem obrazującym jakość kapitału społecznego gminy jest aktywność obywatelska mieszkańców, przejawiająca się uczestnictwem w organizacjach społecznych, grupach nieformalnych i innych organizowanych inicjatywach obywatelskich. O aktywności obywatelskiej świadczy również uczestnictwo mieszkańców w wyborach prezydenckich, parlamentarnych, europejskich oraz samorządowych.

---

⁴ Informator Statystyczny Ochrony Zdrowia Województwa Lubelskiego za rok 2011

Według danych Państwowej Komisji Wyborczej⁵ w wyborach samorządowych w 2014 r. uczestniczyło 42,69% uprawnionych do głosowania, uzyskując tym wynikiem frekwencję niższą niż średnia krajowa. Ponadto analizując udział w wyborach lokalnych w ostatnich latach zauważalna jest stała tendencja wzrostowa.

W wyborach prezydenckich w 2015 r. wzięło udział 52,68% osób upoważnionych do głosowania, jednak była to wartość niższa niż średnia uzyskana w powiecie janowskim (o 6,98%) oraz w województwie o (1,62%)⁶.

Podobne różnice pojawiają się w wyborach do Parlamentu Europejskiego z 2014 r. udział głosujących wśród upoważnionych do głosowania w gminie wynosił 21,12%.

Najniższą frekwencję odnotowano w wyborach do Sejmu i Senatu, gdzie w 2015 r. udział głosujących był niższy od średniej krajowej (o 8,23%).

Organizacje społeczne

Dostępne rejestry organizacji społecznych podają różne dane na temat liczby zarejestrowanych organizacji na obszarze gminy Potok Wielki. Najbardziej wiarygodną informację przedstawia rejestr REGON oraz serwis bazy.ngo.pl.

Według danych GUS, w 2015 r. wskaźnik prezentujący fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 000 mieszkańców wyniósł 3,13 i ten wynik jest poniżej średniej dla podregionu lubelskiego.

Według dostępnych rejestrów i informacji w gminie Potok Wielki funkcjonuje około 20 różnych organizacji społecznych, zarówno formalnych, jak i nieformalnych.

Stowarzyszenia (bez OSP i KGW):

- Towarzystwo Przyjaciół Gminy Potok Wielki
- Klub Seniora

Ochotnicze Straże Pożarne:

- OSP Zarajec Potocki
- OSP Potok Wielki
- OSP Wola Potocka
- OSP Stawki
- OSP Osinki
- OSP Potok Wielki II
- OSP Potok Stany
- OSP Stany Nowe
- OSP w Dąbrowicy
- OSP Potoczek

Kluby sportowe:

- Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Czader”
- Gminny Ludowy Klub Sportowy Potok Wielki
- Uczniowski Klub Sportowy „Błyskawica”

---

⁵ <http://pkw.gov.pl/>

⁶ <http://prezydent2015.pkw.gov.pl/>

Dochody i fundusze organizacji pozarządowych⁷

Działalność każdej organizacji pozarządowej wiąże się z pewnymi kosztami stałymi. Organizacje (stowarzyszenia, fundacje) posiadają możliwość pozyskiwania środków na rzecz rozwoju i funkcjonowania z funduszy europejskich w ramach tzw. partnerstwa wspólnie z innymi podmiotami. Część środków skierowanych na utrzymanie może pochodzić z kapitału żelaznego (wieczystego). Są to środki gromadzone przez daną organizację, przeznaczone na realizację celów statutowych. Kapitał ten należy stale pomnażać poprzez inwestowanie, a jako środki przeznaczone na wykorzystywanie uznawać jedynie uzyskane z tego tytułu zyski. Inną formę zarobkową mogą stanowić tzw. dochody z majątku tzn. wynajmowanie lokali czy gruntów należących do organizacji w celach zarobkowych. Duża część organizacji pobiera również składki członkowskie na rzecz organizacji, przeznaczone na jej działalność statutową. Istnieje także możliwość odpisu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych na rzecz fundacji oraz organizacji pożytku publicznego, a także różnego rodzaju wymiany barterowe realizowane pomiędzy organizacjami. Fundacje posiadają również szansę na uzyskanie dotacji w postaci darowizn uzyskanych od osób indywidualnych, firm, organizacji rządowych oraz samorządowych. W przypadku klubów sportowych zadania publiczne mogą być realizowane ze środków publicznych. Ustawa o sporcie umożliwia pozyskanie funduszy z budżetu jednostek samorządu terytorialnego, przeznaczonych na wsparcie sportu, określając w uchwale cel publiczny w tym zakresie.

Ponadto organizacje pozarządowe mogą ubiegać się o środki finansowe na realizację zadań publicznych zleconych przez gminę. Co roku ogłaszane są otwarte konkursy ofert, w których zawarte są informacje o wybranych do realizacji obszarach tematycznych, obowiązujących zasadach i przeznaczonych na ten cel kwotach. Ponadto - organizacje pozarządowe mogą starać się o dotację w trybie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tzw. "małe granty").

2.2.2. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze społecznej

Pogłębiona analiza kwestii społecznych, w oparciu o diagnozę przeprowadzoną na etapie przygotowywania Strategii Rozwoju Gminy Potok Wielki na lata 2016-2023, dane z Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potok Wielki 2016-2025, a także wnioski z przeprowadzonych konsultacji społecznych, pozwoliła zidentyfikować wiele problemów w sferze społecznej, z którymi boryka się gmina Potok Wielki. Należą do nich:

- Spadek liczby ludności na obszarze gminy, który niekorzystnie wpływa na wszystkie procesy demograficzne;
- Ujemne wartości przyrostu naturalnego w ostatnich latach, które są wynikiem przewagi liczby zgonów;
- Spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, które świadczą o procesie starzenia się społeczeństwa;
- Niekorzystne prognozy demograficzne, które w znaczny sposób wpłyną na kapitał ludzki obszaru;
- Znaczna liczba osób korzystająca z pomocy społecznej;
- Wzrost zagrożenia patologiami społecznymi;
- Koncentracja osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym na terenie gminy Potok Wielki;
- Brak liderów lokalnych, w związku z czym ograniczona jest aktywność społeczności lokalnej;
- Brak miejsc spotkań i integracji społecznej lokalnej;
- wysoki wskaźnik bezrobocia;
- brak perspektyw zawodowych (w szczególności dla ludzi młodych);

---

⁷ <http://osektorze.ngo.pl/x/633296>, <http://liderzy.org.pl/fundusze-dla-organizacji-pozarządowych/>

Na etapie analizy kwestii społecznych i konsultacji społecznych zidentyfikowano również potencjały obszaru gminy, którymi są:

- Wzrost liczby dzieci w wieki 3-6 lat;
- Wzrost zainteresowania edukacją zawodową wśród młodzieży;
- Przeciwdziałanie przestępczości i wzrost poziomu bezpieczeństwa;
- Aktywizacja osób bezrobotnych;
- Rozwój infrastruktury społecznej (dla dzieci, dorosłych i osób starszych);
- Tworzenie miejsc spędzania czasu wolnego i pobudzenie integracji mieszkańców;
- ograniczenie skali problemów społecznych;
- wzmocnienie więzi społecznych w oparciu o tradycje i dziedzictwo kulturowe;
- wspieranie aktywności organizacji pozarządowych oraz aktywnych grup mieszkańców;
- poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych (pomoc społeczna) w środowisku lokalnym;
- rozwój inicjatyw kulturowych.

2.3. Sfera gospodarcza

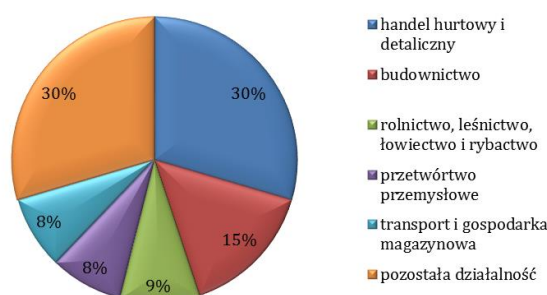
2.3.1. Charakterystyka sfery gospodarczej

Struktura gospodarcza gminy

Do głównych sektorów gospodarki, które wyróżniają obszar i jednocześnie wiążą się bezpośrednio z wewnętrznym potencjałem gminy to: przetwórstwo przemysłowe oraz rolnictwo. Tworzą one wspólny system, którego funkcjonowanie zapewnia zaspakajanie potrzeb ludności.

Zgodnie z podziałem na podmioty gospodarcze według rodzajów działalności PKD 2007 największy odsetek stanowiły podmioty gospodarze reprezentujące pozostałą działalność – 30% (75 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON) oraz podmioty gospodarcze zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym – 30% (75 podmiotów), najmniej natomiast podmioty w sekcji przetwórstwo przemysłowe – 8% (21 podmiotów gospodarczych) oraz podmioty w sekcji transport i gospodarka magazynowa – 8% (21 podmiotów).

Wykres 5. Podmioty według grup rodzajów działalności PKD 2007 w 2015 r. na terenie gminy Potok Wielki

Źródło: BDL GUS

Rolnictwo

Gmina Potok Wielki jest gminą wiejską i jednym z najbardziej powszechnych rodzajów aktywności gospodarczej na jej terenie jest rolnictwo. Na obszarach wiejskich żyje i pracuje blisko 40% populacji kraju, ponadto są one miejscem aktywnego wypoczynku. Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego⁸ średnia wartość jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla Gminy Potok Wielki wynosi 87,0, przy średniej dla województwa lubelskiego 74,1 i dla kraju – 66,6.

Podstawowym źródłem danych o rolnictwie i jego stanie są dane Powszechnego Spisu Rolnego 2010 Głównego Urzędu Statystycznego, które przedstawiają szczegółowe informacje o sytuacji społeczno-demograficznej i ekonomicznej rolników, a także o prowadzonej produkcji rolnej.

Na terenie gminy Potok Wielki znajduje się 847 gospodarstw rolnych, z czego 99,8% to gospodarstwa indywidualne i 99,5% z nich prowadzi działalność rolniczą. Struktura agrarna i jej przestrzenne zróżnicowanie świadczy o procesie jej kształtowania i kierunkach zachodzących zmian na danym terenie. Na terenie gminy Potok Wielki struktura ta jest niekorzystna, ze względu na wyraźną przewagę gospodarstw o małym areale (11% stanowią gospodarstwa do 1 ha włącznie, 1 – 5 ha – 48% wszystkich

⁸ Zmiana Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego – Uwarunkowania Wewnętrzne, BPP w Lublinie, Lublin 2011

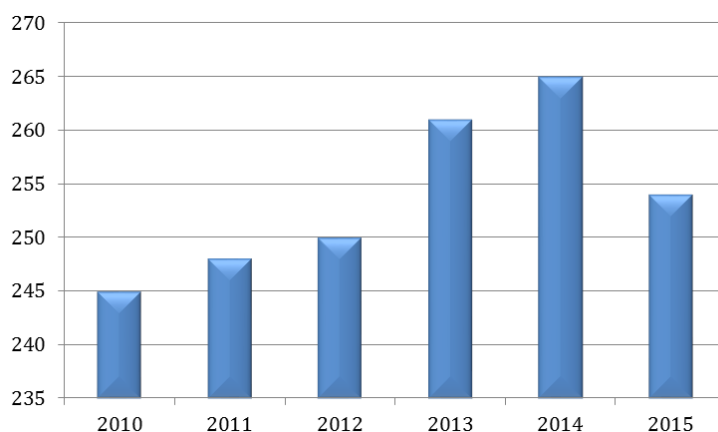
gospodarstw rolnych, natomiast pozostałe 41% to gospodarstwa o powierzchni powyżej 5 ha), co wpływa na stan rolnictwa i intensywność produkcji rolnej. Powierzchnia gospodarstw rolnych wynosi łącznie 6 454,19 ha, natomiast średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w gminie wynosi 7,38 ha.

W zakresie hodowli i chowu zwierząt gospodarskich gmina Potok Wielki wyróżnia się w hodowli drobiu – 16 166 szt., w tym 78% stanowi drób kurzy. Na terenie gminy 585 gospodarstw rolnych utrzymuje zwierzęta gospodarskie, a pogłowie w sztukach dużych w 2010 r. wyniosło 2 124.

Przedsiębiorczość w gminie

Rozwój przedsiębiorczości na danym terenie umożliwia wykorzystanie lokalnych zasobów i przekształcenia ich w środki zaspokajające potrzeby lokalnej społeczności. Na terenie gminy Potok Wielki według danych BDL GUS w 2015 r. działało 254 podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON, o 5% mniej w porównaniu do 2014 r. Analizując liczbę podmiotów gospodarczych w latach 2010 – 2014 ich liczba systematycznie rosła. Ze względu na rolniczy charakter gminy, liczba podmiotów gospodarczych, a także ich wielkość i rodzaj działalności (PKD 2007) jest inny w porównaniu do gmin miejskich czy miejsko-wiejskich.

Wykres 6. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy Potok Wielki w latach 2010 – 2015

Źródło: BDL GUS

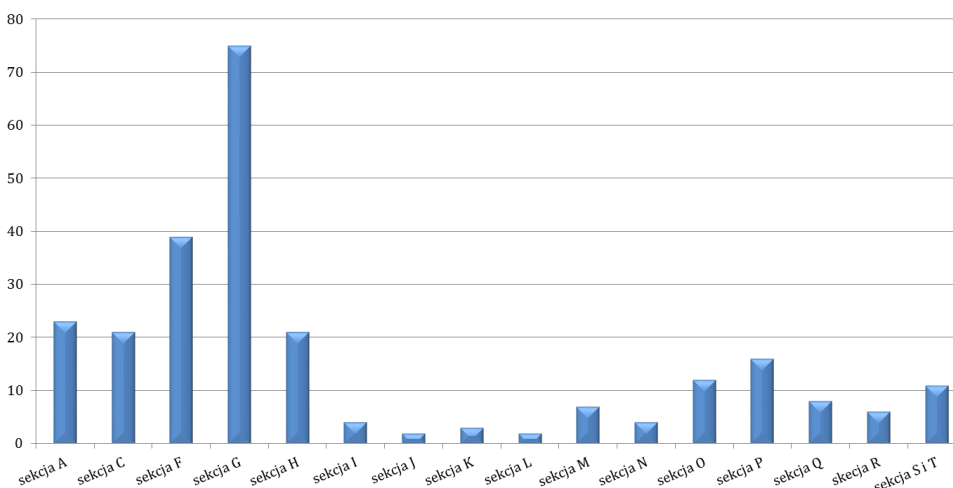
W podziale na sektory własnościowe większy odsetek stanowią podmioty działające w sektorze prywatnym – 92%, natomiast podmioty z sektora publicznego stanowią pozostałe 8%. W sektorze prywatnym (233 podmiotów gospodarczych) najwięcej podmiotów jest prowadzonych przez osoby fizyczne – 82% oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne – 6%.

Tabela 12. Podmioty gospodarcze według sektorów własnościowych w gminie Potok Wielki w latach 2010 - 2015

PKD	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Podmioty gospodarki narodowej						
ogółem	245	248	250	261	265	254
Sektor publiczny						
ogółem	22	21	21	22	22	21
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	19	18	18	19	19	18
Sektor prywatny						
ogółem	223	227	229	239	243	233
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	184	188	190	198	200	192
spółki handlowe	2	2	2	4	4	2
spółdzielnie	2	2	2	2	2	2
stowarzyszenia i organizacje społeczne	15	15	15	15	15	15

Według podziału sekcji PKD 2007, największy odsetek stanowią podmioty z sekcji G – prawie 1/3 podmiotów działających na terenie gminy – 29% (75 podmiotów gospodarczych). Znaczną grupę podmiotów stanowią również podmioty działające w sekcji F i A, odpowiednio 39 (15%) i 23 (9%) podmioty gospodarcze.

Wykres 7. Rodzaje podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD 2007 [szt.]

Źródło: BDL GUS

Analizując dynamikę zmian liczby podmiotów gospodarczych w poszczególnych sekcjach PKD 2007, największy przyrost liczby podmiotów gospodarczych (w latach 2010-2015) odnotowano w sekcjach A, F i J. Natomiast w sekcji C, G i K odnotowano spadek ich liczby.

Tabela 13. Podmioty gospodarki wg sekcji PKD 2007⁹ w gminie Potok Wielki w latach 2010 - 2015

Sekcje PKD	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem	208	200	201	201	195	198
Sekcja A	16	21	22	24	24	23
Sekcja C	23	24	26	23	22	21
Sekcja F	28	35	32	39	39	39
Sekcja G	82	76	79	80	79	75
Sekcja H	21	21	19	20	22	21
Sekcja I	4	4	5	5	5	4
Sekcja J	0	0	0	1	1	2
Sekcja K	7	4	3	3	4	3
Sekcja L	1	1	1	1	2	2

⁹ Wyjaśnienie skrótów sekcji PKD 2007: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne

Sekcja M	8	8	9	8	7	7
Sekcja N	3	3	3	4	6	4
Sekcja O	12	12	12	12	12	12
Sekcja P	15	16	15	16	16	16
Sekcja Q	9	8	9	8	8	8
Sekcja R	7	6	6	6	6	6
Sekcja S i T	9	9	9	10	12	11

Źródło: BDL GUS

W podziale na klasy wielkości podmiotów gospodarczych, na terenie gminy Potok Wielki działają przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób (th. mikroprzedsiębiorstwa) – 240 przedsiębiorstwa (94% wszystkich przedsiębiorstw z terenu gminy), przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 osób (małe przedsiębiorstwa) – 13 przedsiębiorstw (5%) oraz jedno przedsiębiorstwo zatrudniające od 50 do 249 osób¹⁰.

Bezrobocie

Poziom bezrobocie jest jednym z głównych wskaźników o kondycji gospodarczej jednostki administracyjnej. Na terenie gminy Potok Wielki, wg danych GUS, w 2015 r. było zarejestrowanych 292 bezrobotnych, którzy stanowili 9,8% wszystkich bezrobotnych z terenu powiatu janowskiego. Od 2008 do 2011 roku zauważalny jest regularny wzrost liczby bezrobotnych, a od 2011 r. spadek. Analizując udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, tj. wskaźnik bezrobocia, w 2015 r. wyniósł dla gminy 9,9% (GUS) i był mniejszy niż na terenie powiatu janowskiego, który wynosił 10,3%.

Wykres 8. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Potok Wielki w latach 2010 – 2015

Źródło: BDL GUS

Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie na koniec 2015 r. w gminie Potok Wielki największy udział długotrwale bezrobotnych (pozostających bez pracy więcej jak 24 miesiące) w podziale na sołectwa zamieszkiwało sołectwo Potoczek – 14%, a najmniej sołectwo Osinki – 2%. Pod względem wykształcenia największy udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności w danym sołectwie na koniec 2015 r. występował w Popielarni – 89%, a najmniej w Dąbrówce – 9%.

¹⁰ BDL GUS 2015

Tabela 14. Struktura bezrobocia w gminie Potok Wielki

Sołectwa	Liczba bezrobotnych ogółem	Liczba bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym	Udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym [%]	Liczba osób długotrwale bezrobotnych (tj. pozostających bez pracy więcej jak 24 miesiące)
Dąbrowica	8	3	12,35	3
Dąbrówka	8	2	9,57	4
Kolonia Potok Wielki	20	5	12,85	5
Maliniec	10	2	15,27	3
Osinki	5	1	4,90	2
Osówek	4	1	12,35	3
Popielarnia	32	10	89,29	10
Potoczek	50	14	16,61	14
Potok Wielki	31	10	15,20	10
Potok Stany	23	8	18,91	8
Potok-Stany Kolonia	23	8	41,03	8
Radwanówka	26	7	17,77	7
Stany Nowe	14	5	17,06	5
Stawki	14	5	18,18	5
Wola Potocka	14	5	15,63	5
Zarajec Potocki	10	4	22,10	4

Źródło: BDL GUS

W gminie Potok Wielki 11 osób było bezrobotnymi zwolnionymi z przyczyn dotyczących zakładu pracy, 11 osób było uprawnionych do zasiłku¹¹.

Wskaźnik bezrobocia (mierzony udziałem liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie osób w wieku produkcyjnym) według danych GUS w 2015 r. dla gminy Potok Wielki wyniósł 9,9% i był mniejszy niż na terenie powiatu janowskiego, który wynosił 10,3%.

Niekorzystna sytuacja na rynku pracy może wynikać m.in. z niedostosowania poziomu i struktury kształcenia do potrzeb i wymagań obecnego rynku pracy, niskiego poziomu wykształcenia części społeczeństwa, jak również biernej postawy bezrobotnych. Większą szansę na znalezienie pracy mają osoby posiadające wykształcenie wyższe lub średnie (techniczne). Istotna jest również zgodność posiadanych kwalifikacji z panującym zapotrzebowaniem na rynku pracy.

Do działań poprawiających sytuację bezrobotnych należy zaliczyć m.in. działania podejmowane przez samorząd skierowane na zmianę panującej polityki bezrobocia, poprawę systemu pośrednictwa pracy czy

¹¹ Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

organizację kursów i szkoleń kwalifikacyjnych dla bezrobotnych, dających możliwość zaistnienia na rynku pracy.

Zatrudnienie oraz lokalny rynek pracy

O zamożności danej społeczności świadczy stan zatrudnienia ludności, a co za tym idzie rozwój lokalnego rynku pracy. W 2015 r. na terenie gminy Potok Wielki pracowało 292 osoby (Liczba pracujących według innego podziału niż PKD, GUS). Od 2010 do 2013 roku liczba pracujących systematycznie rosła, a w 2015 r. spadła o 7% w porównaniu do roku 2013 r. W podziale na płeć, większy odsetek wśród pracujących stanowiły kobiety – 53% wszystkich pracujących z terenu gminy. Osoby pracujące na terenie gminy stanowiły ok. 6% ogólnej społeczności gminy. Tak mały odsetek pracujących może świadczyć o niedopasowaniu kwalifikacji potencjalnych pracowników do technologii wykorzystywanych na lokalnym rynku pracy oraz brak potrzebnych kompetencji przy otrzymaniu zatrudnienia. Ponadto na terenach gmin wiejskich istnieje problem ukrytego bezrobocia. Charakteryzuje się ono nadwyżką osób zatrudnionych w rolnictwie i nie jest objęte oficjalną statystyką, co uniemożliwia przedstawienie realnych danych potwierdzających ten problem i pokazaniem jego skali w skali regionu czy kraju. Bliskie położenie dużych miast (Kraśnik, Janów Lubelski i Sandomierz) umożliwia korzystanie ludności obszaru gminy Potok Wielki z miejskiego rynku pracy, na niekorzyść obszaru wiejskiego.

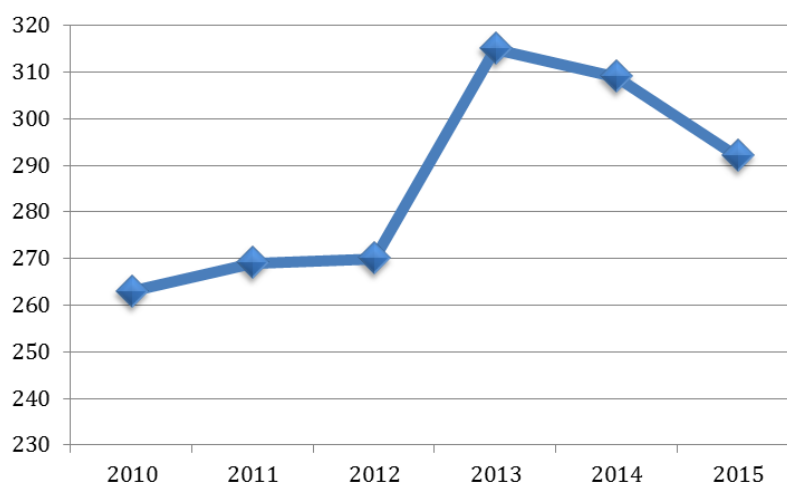
Tabela 15. Liczba osób pracujących według innego podziału niż PKD w gminie Potok Wielki w latach 2010 – 2015

Zatrudnieni	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ogółem	263	269	270	315	309	292
kobiety	150	146	147	174	167	155
mężczyźni	113	123	123	141	142	137

Źródło: BDL GUS

Wskaźnik prezentujący liczbę pracujących na 1000 ludności¹² dla terenu gminy Potok Wielki w 2015 r. wyniósł 61. Jego wartość od 2011 do 2013 roku systematycznie rosła, następnie spadła o 6%.

Wykres 9. Pracujący na 1000 mieszkańców w gminie Potok Wielki w latach 2010 – 2015 [os.]

Źródło: BDL GUS

¹² Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności

Atrakcyjność inwestycyjna gminy

Na terenie gminy Potok Wielki zlokalizowane są dwa tereny inwestycyjne o łącznej powierzchni ok. 3,56 ha. Pierwsza strefa, przeznaczona dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy, o powierzchni 2,15 ha znajduje się w miejscowości Potok Wielki (plac GS). Obecnie teren jest wynajęty pod usługi, produkcję i handel. Teren dostępny jest z drogi krajowej nr 19 i wojewódzkiej nr 857. Jest własnością gminy i w chwili obecnej hale po byłym GS wymagają remontu. Teren jest uzbrojony w sieć wodociągową, energię elektryczną, gaz i łączność telefoniczną. Drugi teren inwestycyjny, o powierzchni 1,40 ha znajduje się również w miejscowości Potok Wielki (były SKR). Jest w części zabudowany i również wynajęty pod produkcję ogrodzeń betonowych. Teren jest uzbrojony, jednak w ramach rozwoju tego terenu i stworzenia atrakcyjnej przestrzeni dla potencjalnych inwestorów należy poddać modernizacji budynki po byłym GS.

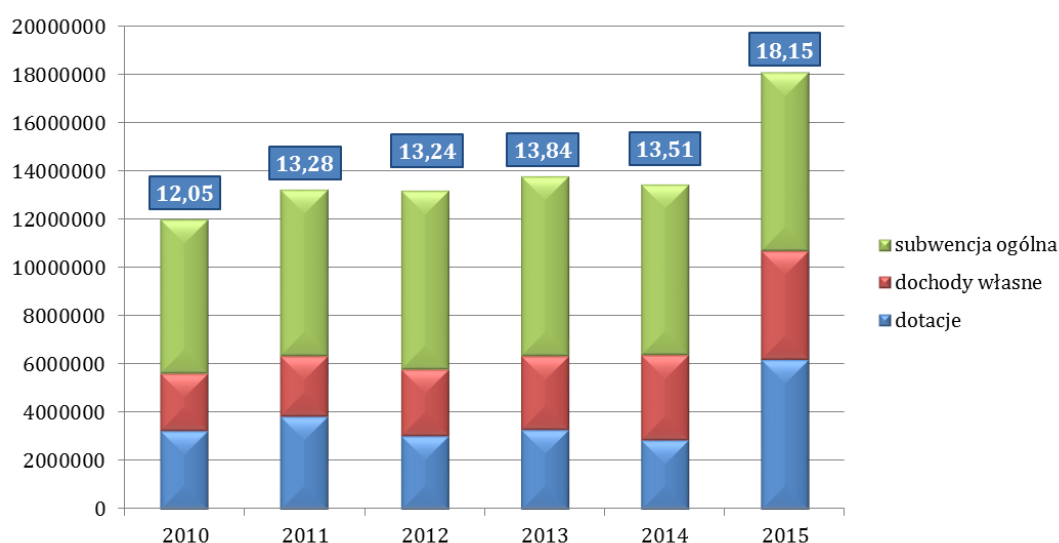
Ponadto na terenie gminy znajdują się tereny, które w przyszłości można przeznaczyć pod rozwój przedsiębiorczości, co pozytywnie wpłynie na rozwój gospodarczy gminy. Są to:

- Teren w Potoku Wielkim za bankiem o powierzchni 6,53 ha, potrzeby inwestycyjne – uzbrojenie w gaz, energię elektryczną i łączność telefoniczną, zagospodarowanie ścieków;
- Plac i budynek po byłej szkole w Osówku o powierzchni 0,76 ha;
- Plac i budynek po szkole w Zarajcu Potockim o powierzchni 1,03 ha.

Zdolność inwestycyjna gminy

Budżet uchwalany rokrocznie przez Radę Gminy, a także jego struktura, świadczy o zdolności inwestycyjnej danej jednostki samorządu terytorialnego. Na strukturę dochodów gminy składają się: dochody własne, subwencja ogólna i dotacje. Według danych GUS, w 2015 r. dochody ogółem wyniosły 18 147 060,81 zł. Największy udział w nich miała subwencja ogólna – 41%, na drugim miejscu dotacje – 34%, a najmniejsze dochody własne – 25%. Analizując wielkość dochodów w analizowanych latach, tj. 2010 – 2015, od 2010 do 2014 r. ich wielkość utrzymywała się na równym poziomie, po czym w 2015 r. wzrosła o 34% w porównaniu do roku poprzedniego. Wahania w strukturze i wielkość dochodów prezentuje poniższy wykres.

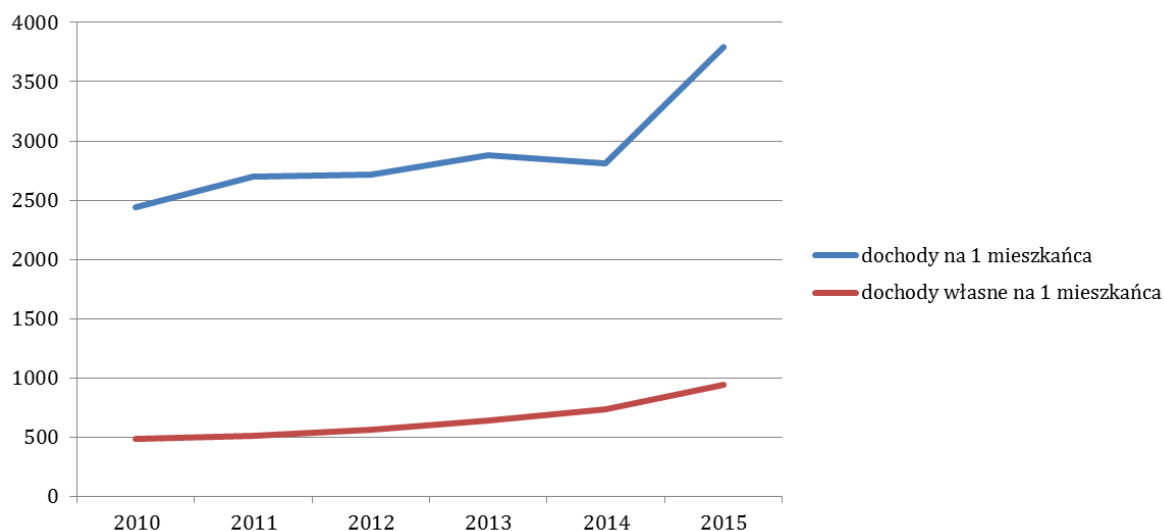
Wykres 10. Struktura dochodów gminy Potok Wielki w latach 2010 – 2015

Źródło: BDL GUS

Średni dochód ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca, na terenie gminy Potok Wielki, w 2015 r. wyniósł 3 794,87 zł. W porównaniu do 2010 roku wzrósł o ok. 36%. Natomiast średnie dochody własne w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły 943,27 zł (GUS, 2015 r.) i były większe w porównaniu do roku poprzedniego o 22%. Analizując zmianę wielkości dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca i dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w analizowanym okresie (2010-2015) można zaobserwować, że od 2010 roku ich wielkość stale rosła z wyłączeniem 2014 r. gdzie nastąpił nieznaczny spadek.

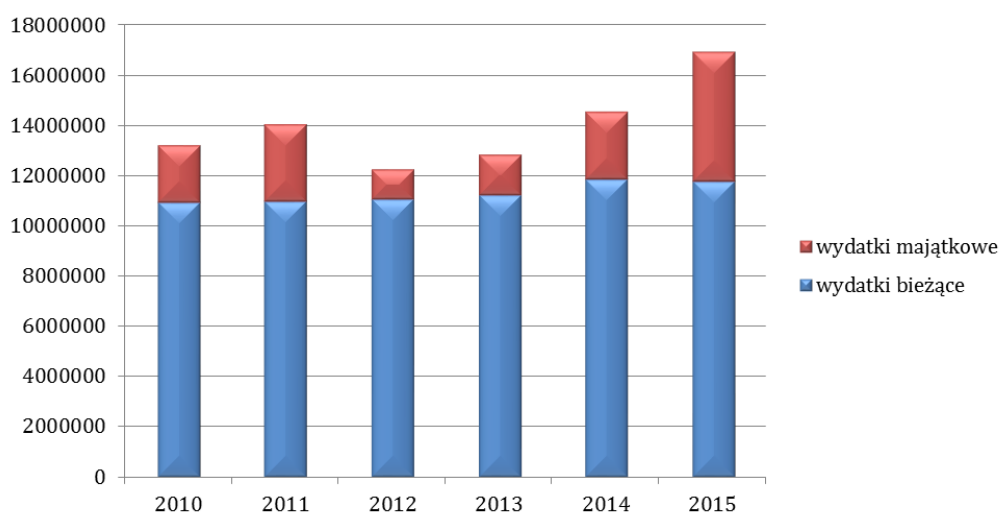
Wykres 11. Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca na terenie gminy Potok Wielki w latach 2010 – 2015

Źródło: BDL GUS

Na budżet gminy składają się również wydatki, które na terenie gminy Potok Wielki w 2015 r. wyniosły 16 932 070,98 zł (GUS) i były większe w porównaniu do 2010 r. o 22%. W strukturze wydatków największy odsetek stanowią wydatki bieżące, w 2015 r. stanowiły 70% wydatków ogółem. Pozostałe 30% stanowią wydatki majątkowe, które wyniosły 5 147 611,00 zł i w całości były to wydatki majątkowe inwestycyjne.

Wykres 12. Struktura wydatków gminy Potok Wielki w latach 2010 – 2015

Źródło: BDL GUS

Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca na terenie gminy Potok Wielki w 2015 r. wyniosły 3 540,79 zł i były większe o ponad 30% w porównaniu do roku 2010.

Wykres 13. Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz wydatki majątkowe inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca na terenie gminy Potok Wielki w latach 2010-2015

Sytuacja finansowa gminy jest uzależniona od wyniku finansowego budżetu, tj. różnicą pomiędzy wartością dochodów i wydatków w danym roku. Analizując budżet gminy w latach 2010-2015, można zaobserwować wahania zarówno w dochodach jak i wydatkach gminy, co skutkowało dodatnim bądź ujemnym wynikiem finansowym w poszczególnych latach. Prezentuje to poniższa tabela.

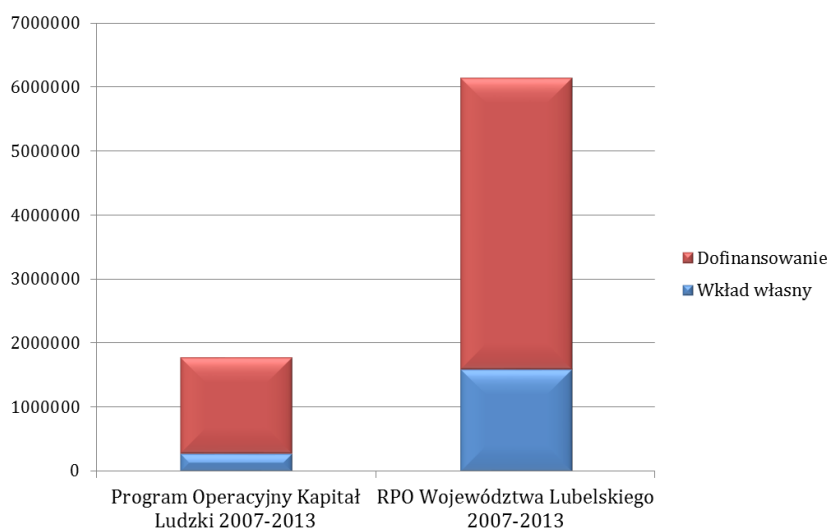
Tabela 16. Sytuacja finansowa gminy w latach 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
dochody (zł)	12 047 713,08	13 278 815,13	13 237 900,15	13 839 550,20	13 505 994,95	18 147 060,81
wydatki (zł)	13 234 017,04	14 042 697,94	12 273 605,45	12 842 352,02	14 571 098,07	16 932 070,98
wynik finansowy (zł)	-1 186 303,96	-763 882,81	964 294,7	997 198,18	-1 065 103,12	1 214 989,83

Źródło: BDL GUS

Na terenie gminy Potok Wielki w okresie programowania 2007-2013 pozyskano łącznie 7,6 mln zł, zarówno na zadania inwestycyjne jak i nieinwestycyjne. Wśród beneficjentów była Gmina Potok Wielki i jej jednostki podległe, przedsiębiorcy, stowarzyszenia, OSP oraz inne jednostki samorządu terytorialnego realizujące swoje projekty na terenie gminy Potok Wielki. Najwięcej środków pozyskano z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 – 6 mln zł.

Wykres 14. Wartość projektów inwestycyjnych i niewinwestycyjnych zrealizowanych na terenie gminy Potok Wielki w podziale na programy operacyjne w ramach perspektywy finansowej 2007-2013

Źródło: opracowanie własne

Gmina oraz jej jednostki podległe w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 pozyskały ze środków unijnych 6,15 mln złotych. Najwięcej ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego (RPO WL) – 4,55 mln zł. W porównaniu do środków pozyskanych przez inne gminy z terenu województwa lubelskiego Gmina Potok Wielki wypada średnio. Wśród inwestycji realizowanych w ramach RPO WL gmina zrealizowała projekt z zakresu infrastruktury odnawialnych źródeł energii (wartość projektu ponad 3 mln zł, a kwota dofinansowania wyniosła prawie 2,5 mln zł). W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na szczególną uwagę zasługuje projekt z zakresu pracy i integracji społecznej w ramach działania 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji.

Tabela 17. Projekty zrealizowane przez gminę i jednostki podległe w ramach RPO WL 2007-2013 i POKL 2007-2013

Nazwa projektu	Beneficjent	Nr umowy	Działanie	Wartość ogółem (zł)	Dofinansowanie (zł)
Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013					
Odnawialna energia gwarancją postępu – montaż kolektorów słonecznych w Gminie Potok Wielki	Gmina Potok Wielki		6.2 Energia przyjazna środowisku	3 177 665,01	2 439 860,59
Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013					
Czas na aktywność w Gminie Potok Wielki	Gmina Potok Wielki/Ośrodek Pomocy Społecznej w Potoku Wielkim		7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji	887 909,20	754 722,82
Modernizacja oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych	Gmina Potok Wielki		9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty	253 420,11	215 407,09
Bajkowe Przedszkole w Potoku Wielkim	Gmina Potok Wielki. Szkoła Podstawowa w Potoku Wielkim		9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty	192 278,94	163 437,10
RAZEM					

Źródło: Wykaz podpisanych umów dostępnych na stronie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju (stan na 30 czerwca 2015 r.) oraz mapa projektów dostępna na stronie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Analiza zasobów rekreacyjno-turystycznych gminy

Rozwój sektora turystyki może być jedną z form wzmacniania lokalnej gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem.

Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego obszar gminy zaliczany jest do obszarów rozwoju turystyki (pasma kulturowe) oraz południowa część gminy została zaliczona do obszarów o dużym potencjale przyrodniczym i krajobrazowym dla rozwoju turystyki i rekreacji. Ponadto przez teren gminy biegnie wodny szlak turystyczny o znaczeniu ponadregionalnym.

Funkcję punkt informacji turystycznej w sezonie letnim na terenie gminy Potok Wielki pełni Gminny Ośrodek Kultury znajdujący się na terenie miejscowości Potok Wielki.

Przez obszar gminy przebiega powiatowy szlak rowerowy o przebiegu Janów Lubelski - Łążek Ordynacki – Gwizdów-Maliniec Potoczek droga wojewódzka Modliborzyce – Zaklików, którym zarządza powiat janowski. Natomiast na terenie gminy planowane jest wyznaczenie 2 szlaków rowerowych o charakterze przyrodniczo-historycznym:

- Potoczek-Potok Wielki-Potok Stany- Stany Nowe,
- Potoczek-Maliniec-Osówek-Świdry-Maliniec-Potoczek droga wojewódzka Modliborzyce – Zaklików.

Teren gminy wykazuje pewne predyspozycjach do rozwoju turystyki zarówno kulturowej jak i przyrodniczej. Zabytki historyczne oraz walory środowiskowe i przyrodnicze sprzyjają rozwojowi czynnego wypoczynku, zwłaszcza w dziedzinie wędrówek pieszych oraz rowerowych.

2.3.2. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze gospodarczej

Analiza sfery gospodarczej, w oparciu o diagnozę i wnioski z przeprowadzonych konsultacji społecznych, pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- Rozdrobnienie gospodarstw rolnych;
- Stosunkowo niewielka liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej;
- Niski poziom kwalifikacji osób bezrobotnych,
- Brak instytucji wspierających przedsiębiorców;
- Niski wskaźnik zatrudnienia;
- Brak oferty terenów inwestycyjnych;
- brak inwestorów zewnętrznych;
- ograniczona dostępność miejsc atrakcyjnych turystycznie

Zidentyfikowano również potencjały w sferze gospodarczej, którymi są:

- Dochodowe rolnictwo, ze względu na korzystne warunki glebowe;
- Pręźnie rozwijające się gospodarstwa rolne;
- Duży potencjał w zakresie turystyki ze względu na dziedzictwo kulturowe i naturalne;
- Poprawa warunków do rozwoju przedsiębiorczości;
- Wzrost aktywności gospodarczej inwestorów zewnętrznych;
- Wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców;
- Poprawa warunków dla rozwoju funkcji usługowych (w tym turystyki);
- Podniesienie poziomu elastyczności mieszkańców na rynku pracy.

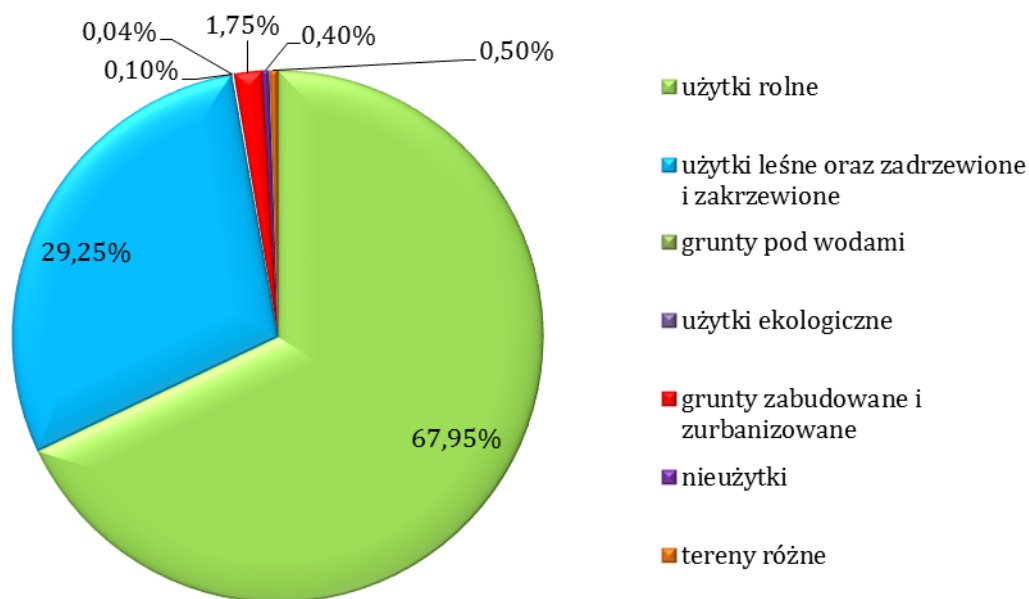
2.4. Sfera środowiskowa

2.4.1. Charakterystyka sfery środowiskowej

Użytkowanie gruntów

Według danych BDL GUS z 2014 roku użytki rolne stanowią 67,95% całkowitej powierzchni gminy Potok Wielki. Udział kompleksów leśnych i obszarów zadrzewionych jest stosunkowo wysoki i wynosi 29,25%. Powierzchnia gruntów zabudowanych i zurbanizowanych stanowi 1,75% powierzchni gminy.

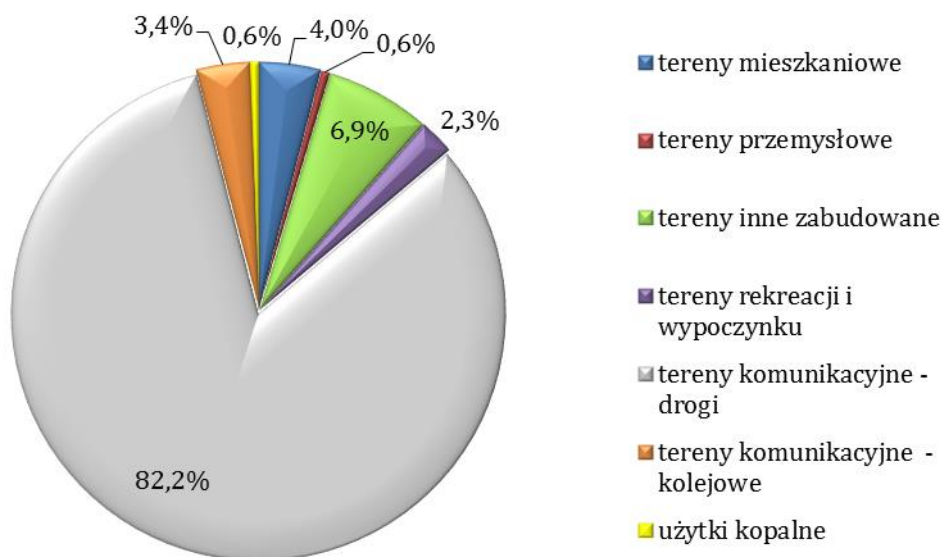
Wykres 15. Użytkowanie gruntów w gminie Potok Wielki

Źródło: BDL GUS

Wśród terenów zabudowanych i zurbanizowanych największą powierzchnię zajmują tereny komunikacyjne drogowe (82,2%), tereny mieszkaniowe stanowią jedynie 4,0%.

Wykres 16. Struktura terenów zabudowanych i zurbanizowanych

Źródło: BDL GUS

Zasoby glebowe i jakość gleb

Pod względem jakości zasobów glebowych gminę Potok Wielki można zaliczyć do gmin o średnich warunkach agroekologicznych. Część północna tereny gminy zbudowana jest z wapieni jurajskich i piaskowców kredowych (znanych z występowania fosforytów), przykrytych utworami mioceńskimi i lessem w krajobrazie z charakterystycznymi wąwozami lessowymi, natomiast południowa zbudowana jest z czwartorzędowych piasków i glin morenowych, przez co tutejsze gleby są mało wartościowe pod względem rolniczym. Rolniczo wykorzystywane są przede wszystkim tereny na północy gminy, gdzie znajdują się dość urodzajne gleby, głównie III klasy.

Zanieczyszczenia gleb należą do jednych z najtrudniejszych do skontrolowania i usunięcia zanieczyszczeń środowiska. Źródło zanieczyszczeń pokrywy glebowej w gminie Potok Wielki stanowi działalność rolnicza, wpływająca na zakwaszenie gleby oraz skażenie amoniakiem i azotanami ze względu na nadmierne nawożenie oraz brak technologii unieszkodliwiania i utylizacji odchodów z ferm drobiu. Duże zagrożenie stanowi także komunikacja kołowa. Szczególnie narażone są obszary wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 857 oraz dróg powiatowych nr 2814L i 2815L.

Zasoby wodne

Obszar Gminy Potok Wielki należy do zlewni rzeki Sanu, która jest prawym dopływem Wisły. Ciek wodne przepływające przez teren gminy, tj. Sanna, Łukawica i Stnianka są prawobrzeżnymi dopływami Sanu. Cechą charakterystyczną tych terenów są wysokie walory przyrodnicze, ze zróżnicowanymi siedliskami i biotopami z bogatą szatą roślinną, a także duży udział stawów rybnych oraz bagien.

Ochrona przyrody

Gmina Potok Wielki posiada walory przyrodnicze i krajobrazowe. Zachowało się tu wiele gatunków roślin i zwierząt, niekiedy rzadko spotykanych w Polsce. Roślinność lasów liczy wiele gatunków mchów, porostów i grzybów. Można spotkać tu pióropusznik strusi, turzycę strunową i storczyk plamisty. W obrębie stawów występuje bogata roślinność wodna i szuwarowa. Z rzadkich gatunków ptaków

występuje tu m.in. orzeł bielik, orlik krzykliwy, żuraw czy bocian czarny. Na szczególną uwagę zasługuje obecność ściśle chronionego głuszca – gatunku skrajnie zagrożonego wyginięciem, objętego ochroną strefową. Znakomite warunki znajdują tutaj w leśnych ostojach wilki, łosie, jelenie, dziki i wiele innych zwierząt.

Potok Wielki jest gminą o dużej powierzchni obszarów chronionych, ich łączna powierzchnia wynosi 3 973,7 ha (40% powierzchni całkowitej gminy). Prawie cała ta powierzchnia należy do Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie”. Na terenie parku znajdują się użytki ekologiczne oraz stanowiska dokumentacyjne zajmujące 0,1% powierzchni. Na obszarze gminy wyznaczony został również Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk NATURA 2000 „Uroczyska Lasków Janowskich” oraz Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Lasy Janowskie”. Na terenie gminy występuje ponadto 30 pomników przyrody. Największą powierzchnię obszarów chronionych charakteryzują się sołectwa: Maliniec (21% powierzchni obszarów chronionych na terenie gminy), Osówek (12%) oraz Potoczek (2%).

Tabela 18. Obszary chronione w sołectwach gminy Potok Wielki

Powierzchnia obszarów chronionych (ha)															
Dąbrowica	Dąbrówka	Kol. Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kol.	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
0	0	0	842,2	0	489,9	0	103	0	0,1	0	0	0	0	0	0
Udział obszarów chronionych w powierzchni gminy (%)															
Dąbrowica	Dąbrówka	Kol. Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kol.	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
0	0	0	8,5	0	4,9	0	1,1	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: BDL GUS

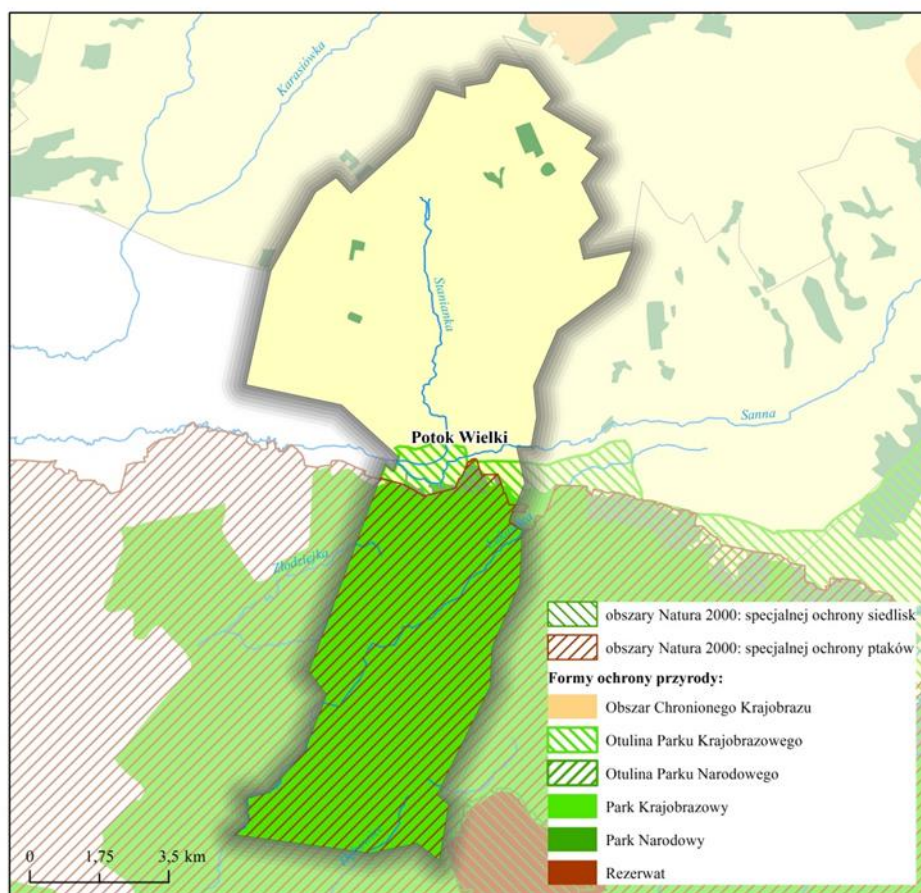
Poniżej scharakteryzowano formy ochrony przyrody występujące w granicach gminy Potok Wielki wyznaczone na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody:

- **Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie”** – obszar o powierzchni ok. 40 tysięcy hektarów. Park Krajobrazowy został utworzony w 1984 r. w miejscu wcześniejszego Parku Krajobrazowego Nad Branwią i obejmuje południową część terenu gminy. O utworzeniu Parku zdecydowały walory przyrodnicze i historyczne. 80% powierzchni Parku zajmują lasy – przeważnie bory sosnowe, sosnowo-jodłowe i mieszane, które w znacznej części mają charakter naturalny. Pozostałą część stanowią stawy, bagna i torfowiska. Lasy stanowią ostoję zwierzyny i ptactwa. Ponadto w obrębie Parku leży teren bitwy partyzanckiej, do której doszło w czerwcu 1944.
- **Użytki ekologiczne** – na terenie gminy Potok Wielki znajduje się 3,44 ha użytków ekologicznych. Użytki zostały utworzone na mocy rozporządzenia Wojewody Tarnobrzeskiego z dnia 25.06.1998 r. ze względu na cenne przyrodniczo gatunki fauny i flory. Są to śródleśne torfowiska oraz łąki zabagnione.
- **Obszar Natura 2000 „Uroczyska Lasów Janowskich” PLH 060031** – specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO) o powierzchni całkowitej 34 544,2 ha. Obszar leży na wysokości 142-233 m n.p.m. i obejmuje fragment Lasów Janowskich rosnących na zwydmionej równinie piaszczystej. Uroczyska Lasów Janowskich to zwarty kompleks leśny o dużym stopniu naturalności i małej gęstości zaludnienia, z fragmentami drzewostanów o charakterze puszczańskim. Obszar charakteryzuje

różnorodność siedlisk przyrodniczych, a do najciekawszych należą bory bagienne i torfowiska oraz bory jodłowe. Ponadto krajobraz leśny urozmaicają wydmy piaskowe, meandrujące rzeki – Dolina Branwi, gdzie siedliska mają liczne gatunki motyli, np. modraszek telejus, czerwoczyk nieparek, paź królowej, oraz liczne ekstensywne użytkowane stawy hodowlane, gdzie siedliska swoje znajduje kumak nizinny oraz liczne ptaki wodne. Do interesujących należą również łągi olszowe wzdłuż licznych cieków, murawy napiaskowe i wrzosowiska zlokalizowane w zachodniej części obszaru (przede wszystkim na obszarze poligonów wojskowych) oraz śródleśne łąki. Podstawowym celem ochrony w obszarze jest wilk. W granicach obszaru obserwuje się 3 watahy liczące łącznie około 18 osobników. Poza tym występują tu znaczne nagromadzenie innych rzadkich i chronionych w Polsce taksonów, w tym największej w kraju (prawdopodobnie również w Europie) populacji fiołka bagiennego. Na terenie obszaru prowadzona jest zachowawcza hodowla koni biłgorajskich.

- **Obszar Natura 2000 „Lasy Janowskie” PLB 060005** – specjalny obszar ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia) o całkowitej powierzchni 60 235,7 ha. Obszar obejmuje rozległy i zwarty kompleks leśny, stanowiący północno-zachodnią część Puszczy Solskiej oraz enklawę leśną „Rozwadów” dla ochrony głuszca. Przeważa płaski teren, urozmaicony wzniesieniami wydmowymi, lekko nachylony w kierunku południowo-zachodnim; odwadniany przez szereg cieków, z których wiele ma tu swoje obszary źródłiskowe (rzeki: Biała Branew, Czartosowa, Rakowa oraz Bukowa i Sanna). Sieć rzeczną uzupełniają liczne kanały i rowy. Obszary bezodpływowe lub okresowo przepływowe zajęte są przez torfowiska wysokie lub przejściowe, z których część zamieniono jeszcze w ubiegłym stuleciu w stawy rybne (ok. 150 sztuk - każdy po 10-50 ha). Istnieje kilka kompleksów takich stawów w różnym stopniu zarośniętych roślinnością, a w ich otoczeniu częste są torfowiska albo kontrastujące siedliskowo wydmy piaszczyste porośnięte borami sosnowymi i mieszanymi. Wśród roślinności przeważają zbiorowiska leśne (80%). Przeważają siedliska borowe, ale dużą część powierzchni zajmują też siedliska lasu liściastego. 50% powierzchni ostoi to siedliska wilgotne. Ostoja ptasia o randze europejskiej E73.
- **8 Pomników przyrody.**

Rycina 1. Obszary chronione na terenie gminy Potok Wielki

Źródło: opracowanie własne

Powietrze atmosferyczne

Województwo lubelskie wyróżnia się na tle pozostałych regionów pod względem jakości powietrza atmosferycznego. Ocenę stanu zanieczyszczenia powietrza w województwie lubelskim dokonuje corocznie Lubelski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska na podstawie wyników pomiarów Państwowego Monitoringu Środowiska.

Stan powietrza atmosferycznego na obszarze gminy Potok Wielki nie budzi zastrzeżeń ze względu na brak przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń. Na stan czystości powietrza w gminie wpływają zanieczyszczenia emitowane przez paleniska domowe (100% budynków na obszarze gminy posiada węglowe kotły ciepła), środki transportu poruszające się głównie drogą wojewódzką nr 857, a okresowo również przez opryski środkami ochrony roślin.

Hałas i fale elektromagnetyczne

Głównym źródłem uciążliwości akustycznych na obszarze gminy Potok Wielki jest hałas komunikacyjny w pasie drogowym drogi wojewódzkiej nr 857 relacji Zaklików – Modliborzyce w miejscowości Potoczek oraz dróg powiatowych nr 2718L i 2814L, przebiegających południkowo przez obszar całej gminy. Miejscowości Potok-Stany, Radwanówka, Potok Wielki, Kolonia Potok Wielki i Wola Potocka charakteryzują się zwięzłą zabudową zagrodową, jednak stan obciążenia tego typu uciążliwościami nie

budzi zastrzeżeń. Na obszarze gminy nie funkcjonują zakłady przemysłowe mające negatywny wpływ na poziom hałasu.

Zagrożenie wynikające z promieniowania elektromagnetycznego na obszarze gminy generują dwie stacje bazowe telefonii komórkowej zlokalizowane w miejscowości Potoczek. Są to stacje typu GSM900 oraz UMTS900, których transmisja danych odbywa się w paśmie częstotliwości 880-960 MHz. Strefa zagrożenia promieniowaniem obejmuje centralny obszar gminy.

2.4.2. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze środowiskowej

Analiza sfery środowiskowej, w oparciu o diagnozę i wnioski z przeprowadzonych konsultacji społecznych, pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- Skazanie gleb wynikające z nadmiernego nawożenia;
- Zbyt mała liczba instalacji wykorzystująca odnawialne źródła energii;
- Braki w infrastrukturze kanalizacyjnej;
- Oparcie systemu ogrzewania budynków na kotłach węglowych, co negatywnie wpływa na emisję CO₂ i jakość powietrza w gminie.

Zidentyfikowano również potencjały w sferze środowiskowej, którymi są:

- Poprawa stanu środowiska naturalnego;
- Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców;
- Przeciwdziałanie degradacji terenów zielonych;
- Wykorzystanie przyrody do rozwoju społeczno-gospodarczego;
- Zwiększanie efektywności energetycznej budynków;
- Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- Stosowanie energooszczędnych rozwiązań;
- Malownicze ukształtowanie terenów;
- Znaczna powierzchnia stawów, które wykorzystywane są zarówno do celów hodowlanych jak i do celów rekreacyjno-środowiskowych.

2.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

2.5.1. Charakterystyka sfery przestrzenno-funkcjonalnej

Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy

Na strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy Potok Wielki wpływają zarówno czynniki środowiskowe jak i antropogeniczne.

Do uwarunkowań środowiskowych zalicza się ukształtowanie terenu, warunki glebowe, klimat oraz zasoby wodne. Natomiast rozkład zabudowy na terenie obszaru gminy, układ komunikacyjny oraz stan i dostęp do infrastruktury technicznej zaliczane są do czynników antropogenicznych.

Przestrzenny układ gminy został ukształtowany w oparciu o naturalne warunki środowiska przyrodniczego, a także jego dostępność komunikacyjną. Osadnictwo zaczęło się rozwijać po obu stronach doliny rzeki Staniani oraz wzdłuż szlaku komunikacyjnego Modliborzyce – Zaklików.

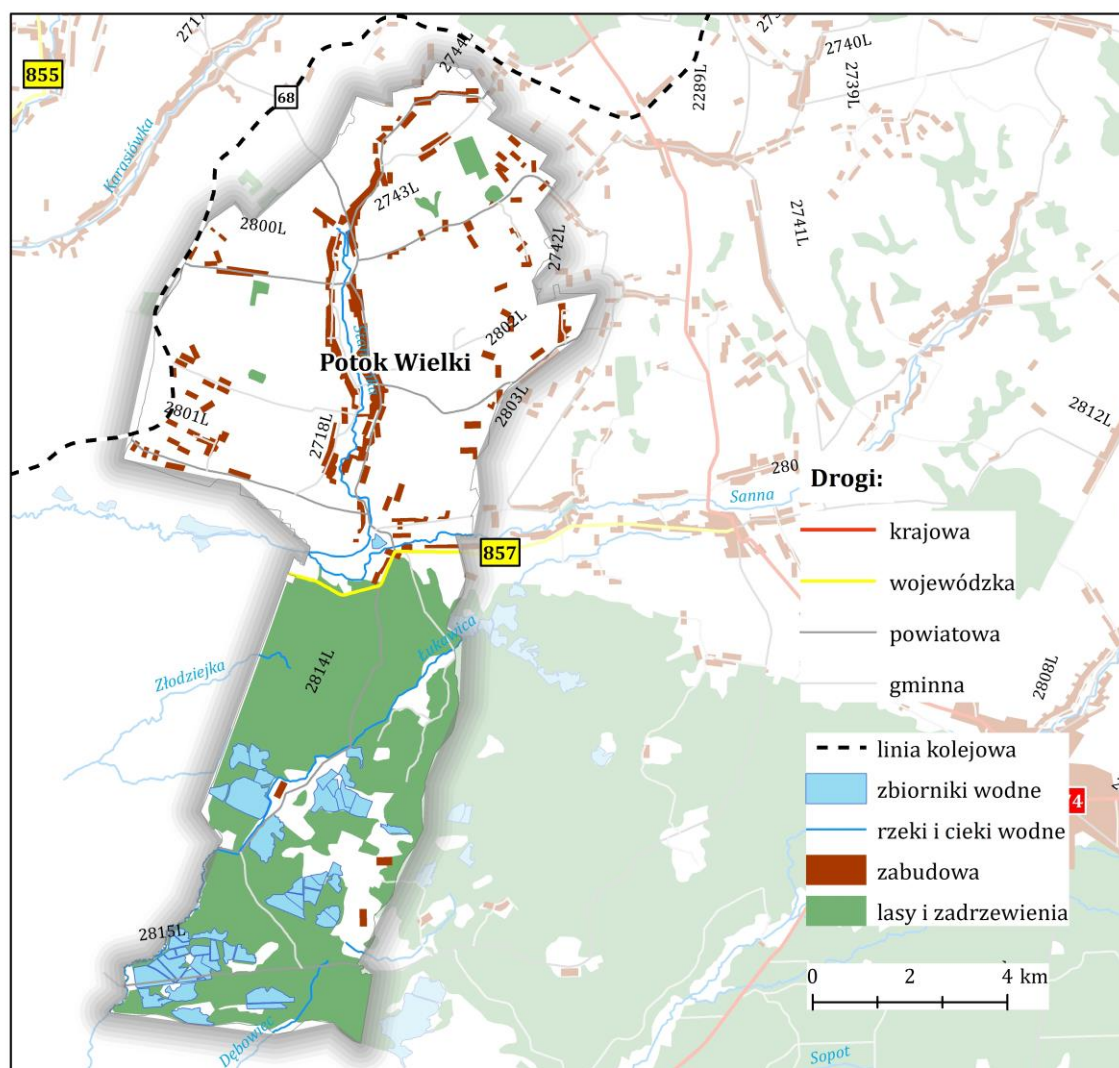
Ze względu na odmienne uwarunkowania przyrodnicze, historyczno-kulturowe oraz obecne i projektowane funkcje obszar gminy można podzielić na cztery 3 sfery funkcjonalno-przestrzenne:

- ❑ Sfera centralna – obejmuje obszary w granicach sołectwa Potok Wielki, funkcja – centrotwórcza gminy, skupiająca podstawowe usługi, mieszkaniowa;
- ❑ Sfera Północna – obejmuje sołectwa : Dąbrowica, Dąbrówka, Potok-Stany, Stany Nowe, Osinki, Potok-Stany Kolonia, Radwanówka i Zarajec Potocki, funkcja – rolnictwo i jego obsługa, obsługa ludności, obsługa ruchu drogowego i turystyki, mieszkalnictwo;
- ❑ Sfera Południowa – obejmuje sołectwa Wola Potocka, Kolonia Potok Wielki, Stawki, Potoczek, Osówek, Maliniec, Osówek, funkcja – rolnictwo i leśnictwo oraz ich obsługa, obsługa ludności, obsługa ruchu drogowego, turystyka i wypoczynek, mieszkalnictwo

Funkcją gminy są: rolnictwo i jego obsługa, przemysł i rzemiosło przetwórcze i wytwórcze, wypoczynek i turystyka, obsługa ludności – usługi publiczne i komercyjne, obsługa ruchu drogowego o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym oraz mieszkalnictwo.

Na układ urbanistyczny Gminy Potok Wielki składają się: zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zagrodowa , a miejscowości przyjmują układ ulicówkowy, budynki użyteczności publicznej, tereny aktywności gospodarczej, terenu zieleni i inne. Główną oś funkcjonalną stanowi droga wojewódzka 857 oraz droga powiatowa 2718L, wokół których skupione jest osadnictwo gminy.

Rycina 2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Potok Wielki

Źródło: opracowanie własne

Przestrzeń publiczna jest nieodłącznym elementem struktury zagospodarowania, który tworzy szkielet komunikacyjny i rekreacyjny jednostki administracyjnej. Sposób zagospodarowania oraz kształtowania funkcji w jej obrębie jest wyznacznikiem jakości życia mieszkańców. Prawidłowe funkcjonowanie przestrzeni publicznych wpływa również na zwiększenie zainteresowania wśród potencjalnych inwestorów i turystów. Jakość przestrzeni stanowi także wyznacznik jakości zarządzania budżetem gminy przez władze lokalne. Głównymi przestrzeniami publicznymi na terenie gminy Potok Wielki są: Urząd Gminy Potok Wielki i budynki jednostek podległych, Bank Spółdzielczy czy kościół parafialny. Ponadto na terenie gminy znajduje się szereg obiektów usługowych zaspokajających podstawowe potrzeby mieszkańców. Problem gminy stanowi stan zagospodarowania przestrzeni publicznej w centrum gminy, które powinno stanowić jej wizytówkę. Wskazane jest ożywienie i uatrakcyjnienie zagospodarowania przestrzeni publicznych gminy.

Ważnym elementem przestrzeni w obszarze gminy są również obiekty zabytkowe, które są dziedzictwem kulturowym na danym terenie. Zgodnie z danymi Urzędu Gminy Potok Wielki na terenie gminy znajduje się 3 obiekty zabytkowe.

Zgodnie z danymi zebranymi na potrzeby delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Potok Wielki w ciągu najbliższych 8 lat planowana jest rozbiórka 6 budynków z terenu gminy. 3 budynki z terenu sołectwa Potok Wielki, 1 z terenu sołectwa Potok Stany, 1 z terenu sołectwa Wola Potocka i 1 z terenu sołectwa Zarajec Potocki.

2.5.2. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Analiza sfery przestrzenno-funkcjonalnej, w oparciu o diagnozę i wnioski z przeprowadzonych konsultacji społecznych, pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- Niezadawalający stan zagospodarowania przestrzeni publicznych obszarów gminy;
- Brak reprezentacyjnego i funkcjonalnego centrum gminy;
- Nasilająca się konkurencja w przyciąganiu inwestorów zewnętrznych i turystów.

Zidentyfikowano również potencjały w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, którymi są:

- Stworzenie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej;
- Nadanie obiektom i terenom zdegradowanym nowych funkcji lub przywrócenie wcześniej istniejących;
- Poprawa estetyki i funkcjonalności terenów zielonych.

2.6. Strefa techniczna

2.6.1. Charakterystyka sfery technicznej

Infrastruktura komunikacyjna

Układ komunikacyjny gminy Potok Wielki tworzy sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Zasadniczą rolę w obsłudze komunikacyjnej gminy pełnią drogi wojewódzkie i powiatowe, natomiast lokalny układ komunikacyjny uzupełnia sieć dróg gminnych. Największy ruch pojazdów w gminie odbywa się wzdłuż drogi wojewódzkiej oraz dróg powiatowych, które generują główne uciążliwości.

Przez obszar gminy nie przebiega żadna droga krajowa. Od wschodu gmina sąsiaduje z drogą krajową nr 19 prowadzącą do Lublina oraz Rzeszowa.

Przez obszar gminy przebiega droga wojewódzka:

- **droga wojewódzka nr 857** przebiega równoleżnikowo łącząc drogę wojewódzką nr 855 w Zaklikowie z drogą krajową nr 19 oraz 74 w Modliborzycach i jest ona ważnym czynnikiem kształtującym układ osadniczy gminy.

Duże znaczenie w układzie komunikacyjnym gminy mają drogi powiatowe o łącznej długości na terenie gminy – 35,8 km. Przez teren gminy przebiega 7 dróg powiatowych o numerach: 2744L; 2718L; 2743L; 2801L; 2802L; 2814L; 2800L. Najważniejsze z nich to:

- **droga powiatowa nr 2718L** łącząca Trzydnik Duży z Potoczkiem,
- **droga powiatowa nr 2802L** łącząca Zarajec z Potokiem Wielkim.

Sieć dróg wojewódzkich i powiatowych uzupełniają drogi gminne o łącznej długości 60 km.

Organizacja układu drogowego w granicach gminy zapewnia sprawny dojazd do wszystkich jej rejonów, a także komunikację zewnętrzną poza granice gminy. Wiele dróg wymaga jednak bieżących remontów, a w dalszej perspektywie modernizacji i przebudowy.

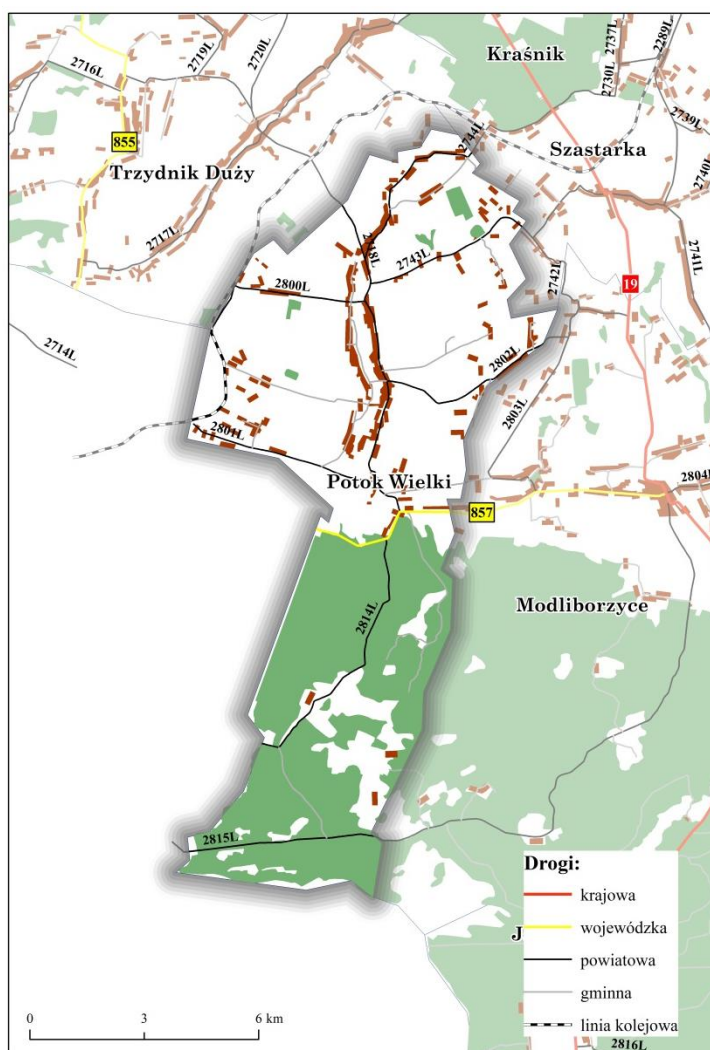
Do sieci komunikacyjnej należy także przebiegająca przez północno-zachodnią część gminy linia kolejowa nr 68 relacji Lublin – Przeworsk. Trasa linii podzielona jest na 2 części: odcinek Lublin – Kraśnik – Stalowa Wola Rozwadów oraz odcinek Stalowa Wola Rozwadów – Stalowa Wola Południe – Przeworsk. Pierwszy odcinek jest jednotorowy i niezelektryfikowany, z wyjątkiem krótkiego fragmentu do stacji Lublin Zemborzyce. Na stacji Stalowa Wola Rozwadów łączy się on z dwutorową, zelektryfikowaną linią D29-74. Od tego miejsca linia jest już dwutorowa i elektryfikowana aż do stacji Grodzisko Dolne, skąd do Przeworska pociągi ponownie poruszają się jednym torem na odcinku około 15 kilometrów.

Najbliższym lotniskiem jest oddalony o około 95 km Port Lotniczy Lublin-Świdnik. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia ze Sztokholmem, Oslo, Glasgow, Doncaster/Sheffield, Londynem, Eindhoven, Frankfurtem oraz wakacyjne połączenia z Burgas¹³. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Chopina w Warszawie wynosi ok. 236 km.

---

¹³ <http://www.airport.lublin.pl/>

Rycina 3. Układ komunikacyjny gminy Potok Wielki

Źródło: opracowanie własne

Komunikacja zbiorowa

Komunikacja zbiorowa w gminie opiera się na usługach przewozowych Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej (PKS) Stalowa Wola.

Gmina Potok Wielki posiada dobre połączenia ze wszystkimi gminami powiatu janowskiego. Przewozy pasażerskie na terenie gminy i w powiązaniach zewnętrznych obsługiwane są przez autobusy i mikrobusy. W największych miejscowościach znajduje się kilka przystanków autobusowych. W granicach gminy nie jest zlokalizowany żaden dworzec PKS. Rolę lokalnego węzła przesiadkowego pełni przystanek autobusowy zlokalizowany w centrum miejscowości Potok Wielki.

Stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej

Głównym problemem struktury komunikacyjnej gminy jest brak wydzielonych ciągów pieszych i rowerowych wzdłuż niektórych odcinków dróg, co wpływa na pogorszenie jakości ich użytkowania. Stan dróg jest zróżnicowany, znaczna część dróg nie jest przystosowana do systematycznie wzrastającego ruchu. Wiele odcinków wymaga bieżących remontów, a w dalszej perspektywie modernizacji i przebudowy.

Pomimo podejmowanych w ostatnich latach działań przez gminę potrzeby w zakresie infrastruktury drogowej są znaczne i obejmowały: przebudowy dróg gminnych, budowę dróg dojazdowych do gospodarstw i gruntów rolnych, a także odbudowy dróg.

Infrastruktura techniczna

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Prawidłowo zaprojektowana infrastruktura komunalna zapewnia gospodarowanie dostępnymi zasobami wody w sposób racjonalny i oszczędny oraz jest elementem stanowiącym czynnik zachęcający potencjalnych mieszkańców do osiedlenia się.

Na obszarze gminy Potok Wielki funkcjonują dwa sposoby zaopatrzenia w wodę, opierające się na dostawie wody z wodociągów oraz z indywidualnych ujęć wód podziemnych bazujących na studniach lokalnych. Dostęp mieszkańców gminy Potok Wielki do zbiorowej infrastruktury wodociągowej jest na wysokim poziomie. Dostęp mieszkańców gminy Potok Wielki do zbiorowej infrastruktury wodociągowej jest na wysokim poziomie. System sieci wodociągowej wykorzystuje 3 wodociągi zbiorowego zaopatrzenia (Popielarnia, Zarajec Potocki, Osinki). Administratorem wodociągów zbiorowego zaopatrzenia jest Gmina Potok Wielki. Długość czynnej sieci rozdzielczej od 2003 do 2005 roku wynosiła 94,9 km, w 2006 roku długość sieci wzrosła do 106,2 km¹⁴. W 2015 roku sieć zaopatrywała 4 070 mieszkańców gminy Potok Wielki (85% ogółu populacji gminy). Ilość wody dostarczonej gospodarstwom domowym w 2015 roku wyniosła 132,0 dm³, co daje zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca równe 27,6 m³. Wodociągi zapewniają również wymaganą ilość wody przeznaczoną dla celów przeciwpożarowych.

Obecnie na obszarze gminy występuje duża dysproporcja pomiędzy stanem zaawansowania rozwoju grupowych wodociągów wiejskich a rozwojem systemu kanalizacyjnego. Gmina nie posiada zbiorczej sieci kanalizacyjnej, a głównym miejscem odprowadzania ścieków przez mieszkańców są zbiorniki bezodpływowe, które często bywają nieszczelne. Na terenie gminy długość czynnej sieci kanalizacyjnej wyniosła 0,8 km i od 2007 roku nie uległa żadnym zmianom. Przyłącza doprowadzone są do 4 budynków mieszkalnych. W 2015 r. z kanalizacji korzystało w gminie 37 osób. Na terenie gminy Potok Wielki wg danych GUS funkcjonuje 1 biologiczna oczyszczalnia ścieków wg danych GUS w 2015 r. odprowadzone do niej 5 dm³ ścieków i tyle zostało oczyszczonych. Jest to lokalna mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków, zlokalizowana na terenie Zespołu Szkół Rolniczych w Potoczku, obsługująca budynki ZSR i pobliskiej szkoły podstawowej. Z pozostałych budynków użyteczności publicznej ścieki odwożone są do oczyszczalni ścieków w Janowie Lubelskim lub w Modliborzycach.

Gmina nie posiada infrastruktury służącej odprowadzaniu wód deszczowych z budynków oraz ulic. Wody opadowe odprowadzane są powierzchniowo do gruntu lub pobliskich rowów melioracyjnych.

Budowa sieci kanalizacyjnej ma ogromne znaczenie dla stanu środowiska przyrodniczego oraz stanowi czynnik zwiększający pozycję obszaru gminy wśród terenów atrakcyjnych inwestycyjnie, jednak w miejscowościach wiejskich budowa kanalizacji jest ekonomicznie nieuzasadniona ze względu na generowanie ogromnych kosztów wynikających z doprowadzenia potrzebnej infrastruktury. Z racji tego bardziej racjonalna jest budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.

---

¹⁴ BDL GUS

Sieć elektroenergetyczna

Obsługa elektroenergetyczna gminy Potok Wielki dokonywana jest za pośrednictwem sieci i urzędzeń stanowiących własność PGE Obrót S.A. Natomiast koncesją na przesył, dystrybucję i obrót energią elektryczną ma PGE Dystrybucja S.A., która obsługuje gminę. Gmina Potok Wielki należy do Rejonu Energetycznego Stalowa Wola (Oddział Rzeszów), a najbliższy posterunek energetyczny zlokalizowany jest na terenie gminy Janów Lubelski.

Przez teren gminy Potok Wielki przebiega linia napowietrzna najwyższego napięcia 220 kV Stalowa Wola – Abramowice przecinająca obszar gminy z północnego wschodu na południowy zachód. Sieć jest rozporządzona liniami napowietrznymi. Ponadto przez północną część obszaru gminy przebiega linia elektroenergetyczna 110 kV (sieć dystrybucyjna) i planowana jest jej rozbudowa w kierunku m. Kraśnik. Na terenie gminy nie funkcjonują główne punkty zasilające (GPZ).

Sieć gazowa

Przez teren gminy Potok Wielki wzdłuż trasy Potoczek-Trzydnik przebiega sieć gazowa wysokiego ciśnienia. Wg danych GUS w 2015 r. na terenie gminy znajdowało się 54 km czynnej gazowej sieci i w porównaniu do innych gmin powiatu janowskiego jest dobrze rozwinięta. Liczba czynnych przyłączy do budynków (mieszkalnych i niemieszkalnych) wynosiła 576 z czego 94% stanowiły przyłącza do budynków mieszkalnych. W 2014 r. liczba osób korzystających z sieci gazowej na terenie gminy wynosiła 754 osoby i od 2007 r. ich liczba wzrosła o 25%. Wg danych GUS w 2015 r. odbiorcami gazu było 215 gospodarstw, a zużycie gazu w tys. m³ wynosiło 101,5 m³.

W analizowanym okresie nastąpił znaczny wzrost odbiorców gazu ogrzewających mieszkania tym surowcem. W 2015 r. 70 gospodarstw ogrzewało mieszkania gazem, o 44 więcej w porównaniu do 2007 r. i do ogrzewania mieszkań zużyto łącznie 57,3 tys. m³.

Gospodarka niskoemisyjna

Istotne dla konkurencyjności i rozwoju obszaru są działania związane z niskoemisyjnością i efektywnością energetyczną. W analizowanych latach samorząd gminy Potok Wielki z zakresu poprawy efektywności energetycznej zrealizował jedynie zadanie obejmujące termomodernizację budynków użyteczności publicznej (szkoły) o wartości 300 tys. zł. W dalszym ciągu istnieje potrzeba podjęcia działań wpływających m.in. na efektywność energetyczną obiektów z terenu gminy.

Odnawialne źródła energii

Gmina Potok Wielki posiada potencjał do rozwoju odnawialnych źródeł energii. Gmina jest obszarem uprzywilejowanym do rozwoju energetyki słonecznej, wiatrowej oraz w oparciu o biomasę. W poprzedniej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2007-2013 na terenie gminy zostały zrealizowane inwestycje w zakresie odnawialnych źródeł energii. Przedsięwzięcie *Odnawialna energia gwarancją postępu – montaż kolektorów słonecznych w Gminie Potok Wielki* zostało współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Projekt realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego 2007-2013 obejmował:

- wykonanie 353 instalacji solarnych na indywidualnych budynkach mieszkalnych położonych we wszystkich miejscowościach na terenie gminy,
- wykonanie 3 zestawów solarnych na budynkach użyteczności publicznej (Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Lokalne Centrum Kultury)
- zaprojektowanie i wykonanie w budynku użyteczności publicznej (świetlica wiejska w Stanach Nowych) modernizacji kotłowni na kotłownię opalaną biomasą.

Realizacja przedsięwzięć przyczyniła się do zwiększenia atrakcyjności gospodarczej regionu oraz poprawy warunków życia jego mieszkańców.

Gospodarka odpadami

W analizowanym okresie w wyniku nowelizacji w 2012 r. Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach¹⁵, gospodarka odpadami komunalnymi podlegała dynamicznym zmianom. Do końca czerwca 2013 r. właściciele nieruchomości posiadali indywidualnie zawarte umowy na usługi w zakresie odbierania odpadów komunalnych. Natomiast od 1 lipca 2013 r. wprowadzono system selektywnej zbiórki odpadów komunalnych oraz zmieniono sposób wnoszenia opłat w ramach powszechnie obowiązującego systemu. Na terenie gminy znajduje się Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) w miejscowości Potok Wielki. Jest to składowisko odpadów innych niż niebezpieczne, na którym składowane są odpady komunalne, spełniające wymagania techniczne (niewymagające dostosowania). Jednak w roku 2016 r. została wydana decyzja o jego zamknięciu.

Według danych GUS w 2014 r. na terenie gminy Potok Wielki zebrano 206,08 t odpadów zmieszanych, jest to ponad dwukrotna wartość niż w 2007 r. Odpady wytworzone w gospodarstwach domowych stanowią 89% wszystkich odpadów. Na 1 mieszkańca w gminie w 2015 r. przypadało 43,1 kg odpadów zmieszanych, dla porównania na terenie powiatu janowskiego ta wartość była o ponad połowę wyższa i wynosiła 95 kg na 1 mieszkańca.

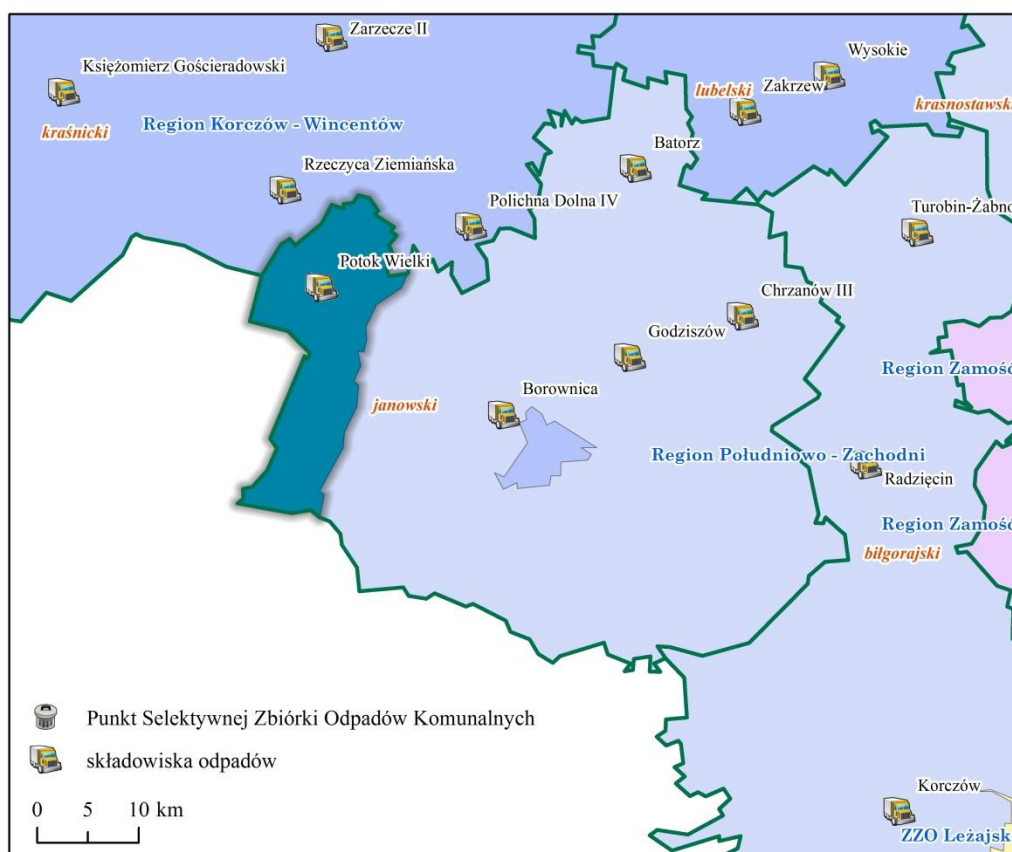
Gmina Potok Wielki należy do regionu Południowo-Zachodniego gospodarki odpadami. W zakresie przetwarzania odpadów funkcjonują na tym obszarze ZZO Kraśnik i ZZOK Bełżyce. Natomiast w zakresie składowania odpadów brak instalacji regionalnej¹⁶.

---

¹⁵ Dz. U. z 2013 r., poz. 1399

¹⁶ Uchwała NR XVII/262/2016 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 maja 2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie wykonania „Planu gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2017”

Rycina 4. Gospodarka odpadami na terenie gminy Potok Wielki

Źródło: opracowanie własne

Telekomunikacja i internet

Gminę Potok Wielki charakteryzuje wysoki wskaźnik rozwoju telefonizacji, jednak ze względu na duży odsetek lasów występują miejscowe problemy z zasięgiem niektórych operatorów.

Powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu ma szczególne znaczenie dla rozwoju obszaru oraz jakości życia mieszkańców.

Danych dotyczących dostępu do Internetu na terenie gminy Potok Wielki dostarcza analiza studium wykonalności dla projektu pt. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie” oraz „Raport pokrycia Polski infrastrukturą telekomunikacyjną w 2013r.”¹⁷.

10 miejscowości w gminie Potok Wielki zostały zakwalifikowane, jako obszary tradycyjne białe (B), na których nie ma odpowiedniej infrastruktury szerokopasmowej i co do którego nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat. 5 miejscowości (58%) to obszary tradycyjne szare problematyczne (SP)¹⁸, czyli takie, na którym jest tylko jedna

¹⁷ Urząd Komunikacji Elektronicznej

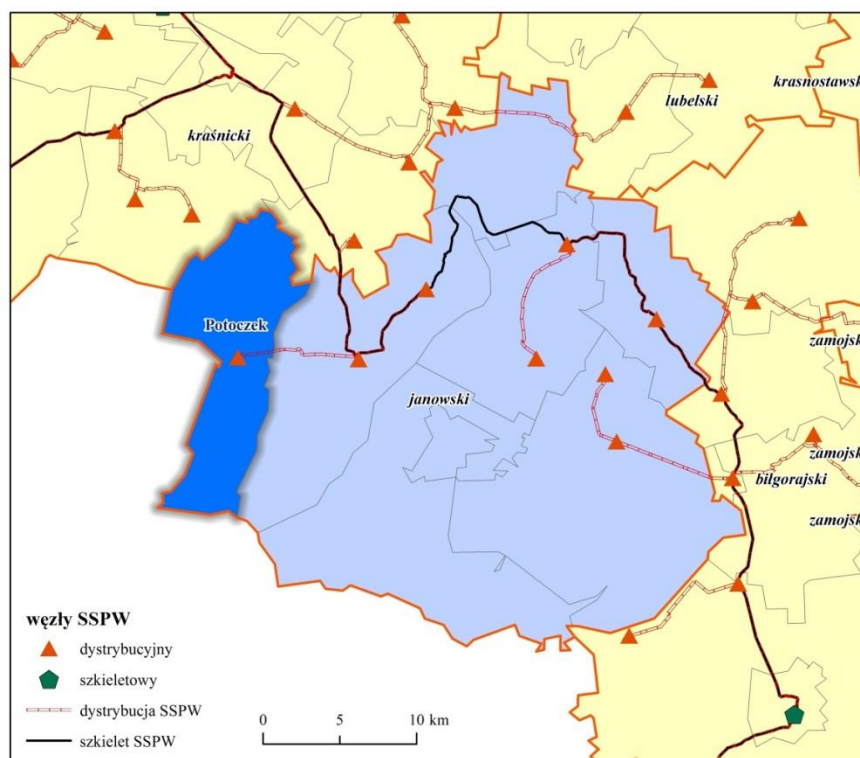
¹⁸ „białe” (B): całkowity brak infrastruktury szkieletowo-dystrybucyjnej (punktów dystrybucyjnych), niezbędnych do zapewnienia podaży usług szerokopasmowego dostępu do Internetu na założonym poziomie, a także brak przedsiębiorców telekomunikacyjnych świadczących takie usługi;

„szare” (S): istnieje infrastruktura szkieletowo - dystrybucyjna tylko jednego operatora telekomunikacyjnego (zazwyczaj operatora „zasiedziałego”), co oznacza istnienie punktów dystrybucyjnych tylko jednego operatora na

odpowiednia infrastruktura szerokopasmowa lub co do którego istnieje wiarygodny plan inwestycyjny jednej infrastruktury w najbliższych 3 latach.

Wszystkie miejscowości w gminie to obszary białe NGA¹⁹, czyli takie, na których nie istnieje sieć NGA i nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie 3 lat.

Rycina 5. Lokalizacja węzłów dystrybucyjnych sieci szerokopasmowej na terenie gminy Potok Wielki

Źródło: opracowanie własne

Sytuacja gminy Potok Wielki pod względem zwiększenia dostępności do Internetu ulega znaczącej poprawie w wyniku realizacji projektu dotyczącego budowy sieci szerokopasmowej. Przez obszar przebiega sieć dystrybucyjna wraz z węzłem dystrybucyjnym w miejscowości Potoczek.

Istotnym elementem powstającej infrastruktury sieci szerokopasmowej jest tzw. „ostatnia mila” polegająca na budowie sieci szerokopasmowej wraz z infrastrukturą telekomunikacyjną pomiędzy najbliższym lub najbardziej efektywnym punktem dystrybucyjnym Internetu, a użytkownikiem końcowym w miejscowościach, w których nie istnieje i nie jest planowana budowa najbardziej efektywnego punktu dystrybucji Internetu. Na terenie gminy Potok Wielki w chwili obecnej nie jest

---

danym terenie i brak konkurencji na poziomie infrastruktury szkieletowo-dystrybucyjnej; w poszczególnych miejscowościach usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu są oferowane przez jednego przedsiębiorcę telekomunikacyjnego albo przez kilku przedsiębiorców, korzystających jednak z usług hurtowych tego samego operatora infrastruktury szkieletowo – dystrybucyjnej; Szary problematyczny (SP),

„czarne” (C): istnieje infrastruktura szkieletowo – dystrybucyjna co najmniej dwóch operatorów telekomunikacyjnych umożliwiającą zapewnienie podaży usług szerokopasmowego dostępu do Internetu na założonym poziomie (istnieją tam zatem co najmniej dwa punkty dystrybucyjne różnych operatorów), a usługi szerokopasmowego dostępu Internetu są oferowane poprzez konkurujących ze sobą przedsiębiorców telekomunikacyjnych.

¹⁹ Sieć szerokopasmowa nowej generacji

realizowany żaden projekt dotyczący „ostatniej mili” i gmina nie posiada żadnych informacji w tym zakresie.

Zabudowa mieszkaniowa

Warunki mieszkaniowe w gminie są jednym z ważniejszych czynników świadczących o jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczym.

Układ komunikacyjny na obszarze gminy Potok Wielki wpływa na kształtowanie charakteru osadnictwa, skupiającego się głównie wzdłuż drogi powiatowej 2718L, przebiegającej przez miejscowości: Potok-Stany, Radwanówka, Potok Wielki, Kolonia Potok Wielki i Potoczek. Rolę głównej miejscowości pełni Ptok Wielki. W miejscowości dominuje Warunki mieszkaniowe w gminie są jednym z ważniejszych czynników świadczących o jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczym.

Według danych z Urzędu Gminy w 2015 roku łączna liczba budynków mieszkalnych w sołectwach wynosił 1 315 z czego 1 094 budynki wybudowano przed 1989 rokiem. Największy udział liczby budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 rokiem w ogólnej liczbie budynków zidentyfikowano w sołectwie Potoczek. Spośród wszystkich budynków mieszkalnych 247 z nich (18,8%) wymaga remontu. Najwięcej tego typu budynków znajduje się w sołectwie Potok Wielki (2,2%).

Liczba mieszkań w gminie Potok Wielki w 2015 roku 1 372 i na przestrzeni lat 2007 – 2015 podlegała niewielkim wahaniom: wybudowano 68 mieszkań, co daje 5% wzrost ich liczby. Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań w porównaniu do 2007 r., zwiększyła się o ok. 8,7% (o 10 828 m²). Wskaźnik liczby mieszkań na 1 000 mieszkańców dla terenu gminy Potok Wielki kształtował się na poziomie 287,1.

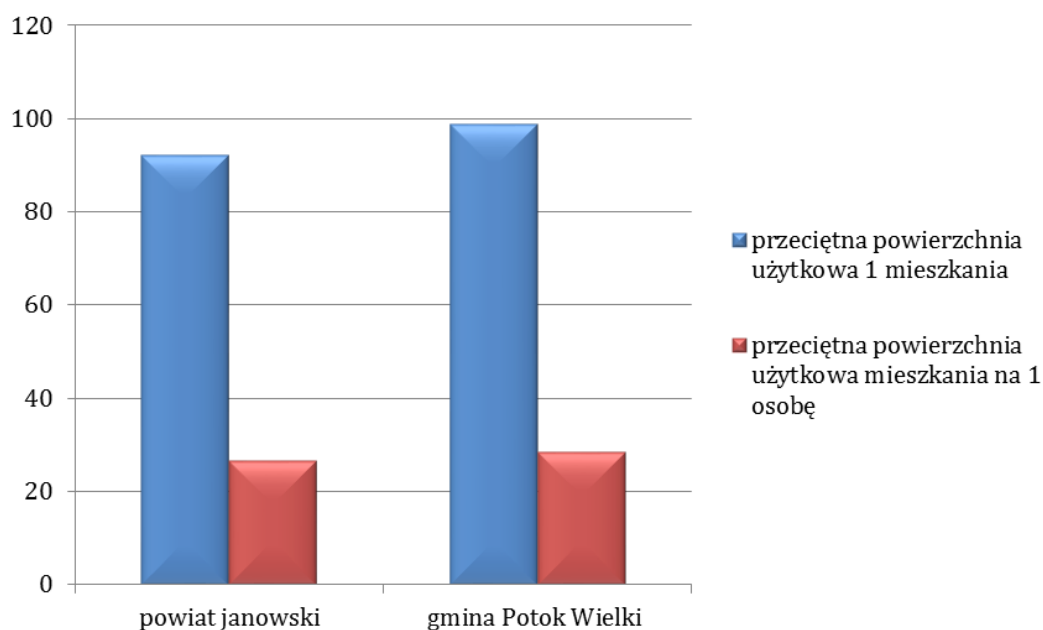
Tabela 19. Zasoby mieszkaniowe gminy Potok Wielki w latach 2010 – 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mieszkania (szt.)	1371	1371	1371	1371	1372	1374
Izby (szt.)	5683	5683	5683	5685	5690	5707
Mieszkania na 1000 mieszkańców	278,6	280,4	282,9	284,5	286,8	287,1
Powierzchnia użytkowa mieszkań (m²)	135019	135019	135019	135063	135200	135608
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m²)	98,5	98,5	98,5	98,5	98,5	98,7

Źródło: BDL

Gmina w 2015 r. była w posiadaniu 15 mieszkań komunalnych o łącznej powierzchni 911 m². Wartość ta nie zmieniała się w ciągu ostatnich lat.

Wykres 17. Wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych gminy Potok Wielki w roku 2015 [m²]

Źródło: BDL, GUS

Dane dotyczące wyposażenia budynków mieszkalnych w urządzenia techniczno-sanitarne świadczą o niekorzystnym stanie części mieszkań. Niektóre lokale nie spełniają podstawowych warunków socjalno-bytowych ze względu na brak podstawowych urządzeń sanitarnych o czym świadczą dane zamieszczone w poniższej tabeli.

Tabela 20. Wyposażenie mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne oraz udział mieszkań wyposażonych w instalacje w latach 2010 - 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Wodociąg	1192	1192	1192	1193	1194	1196
Łazienka	939	939	939	940	941	944
Centralne ogrzewanie	790	790	790	791	792	795
Ustęp spłukiwany	978	978	978	979	980	983
Gaz sieciowy	202	202	202	202	202	202

Źródło: BDL, GUS

Większość budynków mieszkaniowych w gminie Potok Wielki została wybudowana przed 1989 r. Najwięcej takich budynków w ogólnej liczbie budynków jest w sołectwie Potok Wielki (90,74%), najmniej w Dąbrowicy (70,00%).

Tabela 21. Wiek zabudowy mieszkaniowej w sołectwach gminy Potok Wielki

Liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r.															
Dąbrowica	Dąbrówka	Kol. Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kol.	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
35	40	84	30	55	30	20	148	147	105	67	89	66	68	64	46
Udział liczby budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków (%)															
Dąbrowica	Dąbrówka	Kol. Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kol.	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
70,00	83,33	80,77	76,92	82,09	83,33	80,00	85,55	90,74	80,77	82,72	82,41	84,62	87,18	81,01	80,70

Źródło: Urząd Gminy Potok Wielki, 2016 r.

Obiekty zabytkowe i granice stref ochrony konserwatorskiej

W centrum Gminy skupione są budynki użyteczności publicznej oraz okazałe gospodarstwa mieszkańców. Funkcjonują tutaj: szkoła podstawowa i gimnazjum, kościół parafialny, Bank Spółdzielczy i zakłady usługowe. Kilka obiektów w Potoku zasługuje na bliższe poznanie ze względu na ich historyczną i zabytkową wartość.

Najstarszym, zabytkowym obiektem gminy, a także całego powiatu janowskiego jest parafialny kościół pw. św. Mikołaja biskupa. Skąpe wiadomości historyczne, brak badań architektoniczno-archeologicznych i zmiany poczynione w ciągu kolejnych stuleci nie pozwalają sprecyzować czasu i okoliczności jego budowy. Uznaje się, że Kościół w obecnym stylu powstał na murach zamku (stąd jego nawa - bardzo szeroka w stosunku do długości). Murowana, znacznych rozmiarów świątynia wzniesiona została zapewne w 4 ćw. XV stulecia. Potocka parafia powstała znacznie wcześniej. Po raz pierwszy wymienia ją wykaz świętopietrza z 1326 r. Wymienia ją także Jan Długosz w "Librer Beneficjorum". Kolejne źródła potwierdzają istnienie kościoła, wprowadzają też pewne, nie dające się dzisiaj rozwickać sprzeczności.

Murowany z kamienia i cegły, potynkowany, dwukrotnie remontowany ok. 1781 r. i w latach 1860 - 1861, został zniszczony pożarem w 1881 r. Od płonącej opodal karczmy zajęła się świątynia, a ogień pochłonął dach i wyposażenie, pozostawiając wypalone mury. Przez 25 lat trwała odbudowa świątyni, zakończona w 1904 r. W czasie tych prac odnowiono kościół, otoczono go murem z czterema kapliczkami na obwodzie, wzniesiono budynek plebanii i dom przedpogrzebowy. W kościelny mur wmontowano tablice, na których uwieczniono nazwiska fundatorów i proboszczów oraz okres ich urzędowania w Potoku. Wokół kościoła rozciągał się pierwotnie cmentarz, po którym nie zachowały się do dzisiaj żadne ślady. W czasie prac prowadzonych na przełomie XIX i XX w. natrafiono w ziemi na szczątki pochówków. Świadectwem średniowiecznego rodowodu budowli są gotyckie kamienne portale o "długoszowym" wykroju, zdobione profilowaniami i laskowaniami: główny i drugi, pomiędzy prezbiterium a zakrystią gdzie zachowały się żelazne drzwi obite płaskownikiem w skośną kratę, zdobione rozetkami i herbem Abdank, z nieczytelnym gotyckim napisem. Wg tradycji, pochodzą one z zamku Cyranów dzierżących okoliczne dobra w XV i XVI w. zamek ten miał stać na Górze Kamień pod Łysakowem (obecnie jest to teren wsi Dąbrowa). W pasie przykościelnego ogrodzenia, od zachodu, wznosi się trójdzielna dzwonnica (XVIII/XIX w.) z dwoma przejściami w partii przyziemia i trzema arkadami na dzwony w części górnej. Obok niej stoi dawna kostnica. Po drugiej stronie drogi stoi plebania.

Szczególnym miejscem jest położony na stoku wzniesienia cmentarz, gdzie pośród nowych pomników stoją liczne, stare nagrobki. Okazały grobowiec dziedziców dóbr Łysakowa, Potoka, Potoczka, Wilczów-Dąbrowy skrywa prochy Sierakowskich, Jelczewskich i Strzeleckich. Nagrobki Niwińskich, Strzałeckich, Przanowskich mają kształty obelisków posadowionych na schodkowych cokołach.

W sąsiednim Potoczku szczęśliwie ocalał i trwa w dobrej kondycji rozległy i piękny zespół dworski. Rozłożony na wzniesieniu, u podnóża którego migocą w słońcu wody stawów, ukryty w cieniu urokliwego parku, jest obecnie siedzibą Zespołu Szkół Rolniczych.

Na kulminacji dworskiego wzgórza stoi parterowy, murowany dwór. Wzniesiony w XVIII stuleciu, rozbudowany i unowocześniony w latach 20 - tych XX wieku ma harmonijną, symetrycznie zakomponowaną fasadę i nieregularną, asymetryczną bryłę. Od frontu, na osi budynku znajduje się czterofilarowy portyk z balkonem na piętrze. Utrzymana w duchu klasycyzmu, wyważona i spokojna dekoracja architektoniczna podkreśla patriarchalną powagę siedziby, nie odbierając jej nic z sielskości i powabu wiejskiego, wygodnego i przestronnego domu. Obok dworu stoi murowany lamus, w podziemiach którego miał się znajdować loch dla nieposłusznych, pańszczyźnianych chłopów.

Niewielka, drewniana kaplica dworska skrywa pod nowszą, XIX wieczną powłoką starsze, XVIII - wieczne relikty. Przed remontem widać było podobno w świątyni belkę z wrytą datą 1755 r. Zespół dworski sąsiaduje z potężnym folwarkiem, w skład którego wchodzi czworaki, spichlerz, stajnie, obory i kuźnica.

Drugi, bardzo zniszczony zespół dworski znajduje się we wsi Stawki. Wzniesiony z końcem XIX w. dwór, otoczony resztkami parku krajobrazowego należał niegdyś do rodziny Boduszyńskich. Od 1935 r. stanowi własność p. Kozłowskich. Zrujnowany budynek dworu składa się z parterowego korpusu i dostawionego prostopadle, piętrowego skrzydła. Resztki zachowanej dekoracji:: deseczkowań ścian i obramień okiennych, obszerność i rozległość budowli przypominają o jej przepadłym na zawsze uroku. Przechowywane w rodzinnych zbiorach właścicieli domu zdjęcia są ostatnimi, ważnymi dokumentami obrazującymi wygląd budynku w czasach jego świetności.

W Potoku Stanach Koloni cz. I i II stoją przy drodze resztki budynków folwarku Prószyńskich, wniesione w II połowie XIX w. Po przeciwnej stronie drogi, nad stawem zobaczyć można ruiny młyna, kamienną śluzę oraz resztki urządzeń technicznych.

Spotykamy tu pamiątki historii. Są tu rozsiane mogiły powstańców z 1839 i 1863 roku, żołnierzy z I i II wojny światowej, partyzantów. Kapliczki i krzyże to jedyne dziś pamiątki po dramatycznych zmaganiach o wolną Ojczyznę w których czynny udział brali mieszkańcy tego regionu.

2.6.2. Identyfikacja problemów i potencjałów w sferze technicznej

Analiza sfery technicznej, w oparciu o diagnozę i wnioski z przeprowadzonych konsultacji społecznych, pozwoliła zidentyfikować problemy w niej występujące, do których należą:

- Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacyjna i gazowa);
- Gospodarka cieplna oparta głównie na lokalnych kotłowniach lub indywidualnych urządzeniach grzewczych opalanych paliwem stałym;
- Duża liczba budynków wybudowanych przed rokiem 1989;
- Duża liczba budynków przeznaczona do rozbiórki.

Zidentyfikowano również potencjały w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, którymi są:

- Poprawa stanu dróg;
- Rozwój i poprawa stanu infrastruktury technicznej;
- Poprawa standardów budynków mieszkalnych;

- Rozwój sieci dróg i ścieżek rowerowych oraz pieszych;
- Odnowa zabytków w celu poprawy funkcji reprezentacyjnych i turystycznych.

3. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH I OBSZARU REWITALIZACJI

3.1. Metodologia wyznaczania obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji

Wyznaczanie obszaru zdegradowanego na terenie gminy Potok Wielki przeprowadzone była za pomocą dwóch analiz: jakościowej i wielokryterialnej (wskaźnikowej).

Analiza jakościowa obejmowała obszar całej gminy i w niniejszym dokumencie przyjęła formę powyżej szczegółowej diagnozy, zawierającej charakterystykę 5 sfer: środowiskowej, przestrzennej, społecznej, infrastrukturalnej i gospodarczej. Dokumentem źródłowym dla opracowania diagnozy była *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potok Wielki na lata 2016-2025*. W diagnozie uwzględnione zostały problemy zidentyfikowane w strategii, a następnie zostały one przeanalizowane w skali sołectw. Analiza problemów społecznych została uzupełniona analizą problemów gospodarczych, środowiskowych, infrastrukturalnych i przestrzennych.

Kluczowym etapem podczas prac nad wyznaczeniem obszarów zdegradowanych było przeprowadzenie **analizy wielokryterialnej (wskaźnikowej)**, obejmującej obszar całej gminy w podziale administracyjnym na sołectwa, który pozwolił na prezentację poszczególnych wskaźników w konkretnych sołectwach w gminie i porównanie ich do średniej referencyjnej wartości danego wskaźnika dla całej gminy. Wykorzystano zestaw wskaźników dla wszystkich analizowanych sfer, w szczególności dla sfery społecznej.

Pierwszym krokiem analizy wskaźnikowej było wybranie odpowiednich wskaźników, jak najpełniej obrazujących degradację środowiskową, przestrzenną, społeczną, infrastrukturalną i gospodarczą gminy Potok Wielki. Przyjęto zestaw 14 wskaźników, których przestrzenna analiza posłużyła do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji:

- sfera społeczna:
  - Dynamika zmian liczby ludności w latach 2005-2015;
  - Udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%);
  - Udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%);
  - Udział liczby osób z wykształceniem niższym niż średnie w ogólnej liczbie ludności (%);
  - Liczba osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w roku 2015 (z podziałem na sołectwa) na 1000 osób;
  - Liczba „niebieskich kart” na 1000 ludności;
  - Liczba interwencji domowych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców;
  - wskaźnik bezrobocia.
- sfera gospodarcza:
  - Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców;
  - Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych na terenie sołectwa na 1000 osób.
- sfera techniczna:
  - Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków (%);
  - Udział budynków planowanych do rozbiórki w ciągu najbliższych 8 lat;
- sfera środowiskowa:
  - Udział obszarów chronionych (%).
- sfera przestrzenno-funkcjonalna:
  - gęstość zaludnienia.

Po wybraniu wskaźników, zebrane zostały dane liczbowe, dotyczące poszczególnych sołectw. Dane zostały pozyskane z Urzędu Gminy Potok Wielki i jego jednostek organizacyjnych oraz z jednostek powiatowych m.in. Powiatowy Urząd Pracy w Janowie Lubelskim i Komendy Powiatowej Policji w Janowie Lubelskim. Na ich podstawie wyliczone zostały wskaźniki obrazujące problemy środowiskowe, przestrzenne, społeczne, infrastrukturalne i gospodarcze, a następnie wynik został porównany do średniej wartości danego wskaźnika dla gminy (średnia liczona z wartości wskaźników w poszczególnych sołectwach).

Analiza wielokryterialna została przedstawiona graficznie przy pomocy narzędzi GIS (*Geographic Information System*), co pozwoliło na zobrazowanie w przestrzeni gminy każdego ze wskaźników, a następnie dzięki nałożeniu różnych warstw, na uwidocznienie wyraźnie gorszej sytuacji społecznej, współwystępującej z problemami środowiskowymi, przestrzennymi, infrastrukturalnymi i gospodarczymi.

Każdy ze wskaźników został przedstawiony w postaci kartogramu. Jest to metoda prezentacji kartograficznej, w której obszar o najwyższej wartości wskaźnika jest obszarem o najwyższym nasyceniu koloru. W przypadku niniejszej analizy zdecydowano się na odstępianie od tej zasady w przypadku kilku wskaźników (których niższe wartości świadczą o gorszej sytuacji). Generalnie przyjęto zasadę, że większym nasyceniem koloru charakteryzują się obszary o gorszej sytuacji.

Kryteria brzegowe delimitacji obszaru rewitalizacji zostały określone w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, według których powinien on obejmować maksymalnie 20% powierzchni gminy i powinno go zamieszkiwać maksymalnie 30% mieszkańców gminy.

Na tej podstawie wyznaczony został obszar na terenie gminy, na którym można zauważyć wyraźnie gorszą sytuację społeczną niż średnia w gminie oraz na których współwystępują gorsze wskaźniki problemów gospodarczych, środowiskowych, infrastrukturalnych i przestrzennych – ten obszar został zakwalifikowany jako obszar zdegradowany w gminie Potok Wielki. Sołectwo, w którym zidentyfikowano najgorszą sytuację społeczną, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów zostało uznane za obszar rewitalizacji.

Kluczowym elementem delimitacji obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji były konsultacje społeczne z mieszkańcami gminy, w szczególności z sołtysami jako przedstawicielami poszczególnych sołectw. Konsultacje miały formę otwartych spotkań oraz badań ankietowych, zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej (ankieta online dla mieszkańców).

3.2. Delimitacja obszarów zdegradowanych - analiza wskaźnikowa

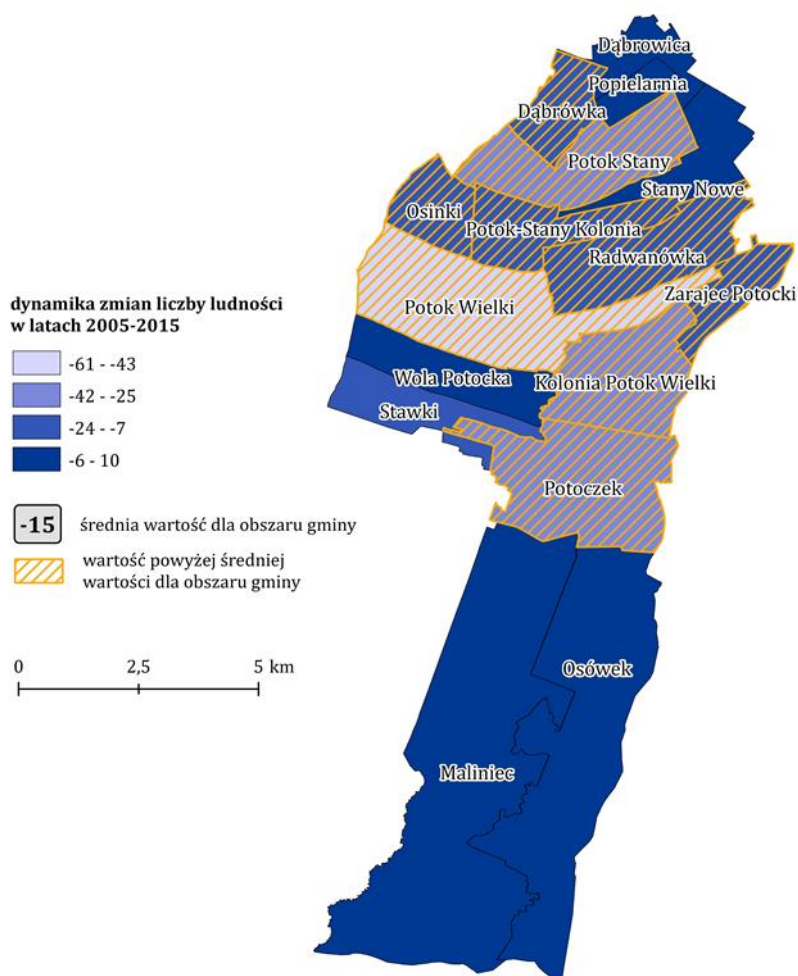
Analiza wielokryterialna (wskaźnikowa), w podziale administracyjnym na sołectwa, była kluczowym narzędziem umożliwiającym delimitację obszarów dysfunkcyjnych/problemowych na obszarze gminy Potok Wielki. Wszystkie dane, które posłużyły do analizy prezentują zjawisko w 2015 r. Poniżej zaprezentowano wyniki analizy.

LICZBA LUDNOŚCI

Dynamika zmian liczby ludności w latach 2005-2015

Średnia dla gminy -15

Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
-2	-22	-36	9	-21	1	9	-35	-61	-33	-20	-21	3	-8	10	-16

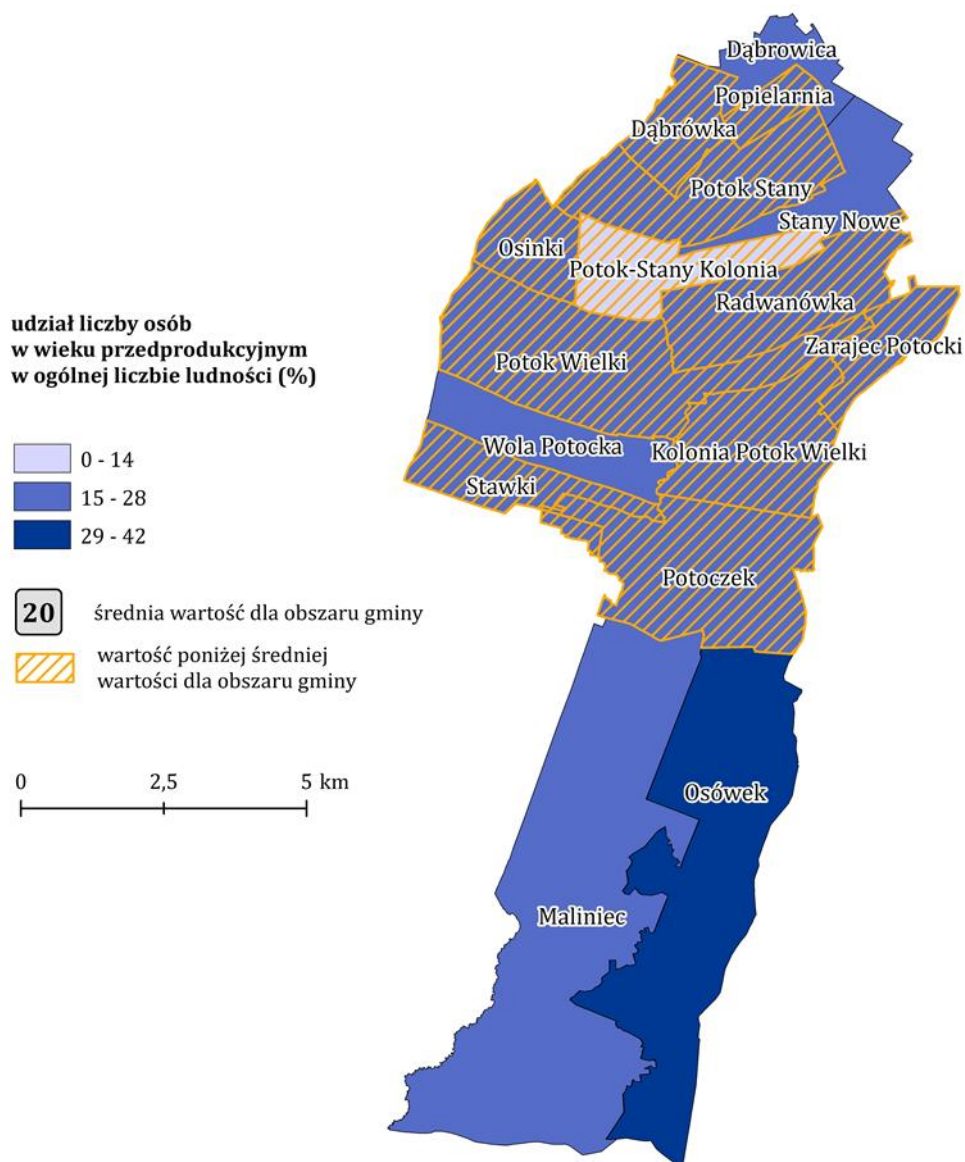
Dynamika zmiany liczby ludności uzależniona jest od zachodzących na nim zmian społeczno-gospodarczo-przestrzennych, które determinują zainteresowanie ludności osiedlaniem się. Na podstawie analizy dynamiki zmiany liczby ludności na terenie poszczególnych jednostek pomocniczych gminy Potok Wielki w 2015 r. zaobserwowano spadek liczby ludności, w porównaniu do 2005 r., na terenie sołectw: Dąbrowica, Dąbrówka, Kolonia Potok Wielki, Osinki, Potoczek, Potok Wielki, Potok Stany, Potok-Stany Kolonia, Radwanówka, Stawki i Zarajec Potocki.

MŁODOŚĆ DEMOGRAFICZNA

Udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%)

Średnia dla gminy **20,20**

Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
21,40	19,62	19,28	27,48	19,61	37,04	18,75	16,96	18,24	16,78	13,85	17,26	22,18	17,45	21,25	16,02

Bardzo istotną cechą jest potencjał demograficzny danego obszaru przejawiający się dużą liczbą dzieci i osób młodych. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią kapitał, w który należy inwestować aby stały się odpowiedzialnymi dorosłymi osobami, poważnie podchodzącymi do życia i dbającymi o środowisko z którego wyrosły. Niezwykle istotne są również działania przeciwdziałające emigracji i

przyczyniające się do zatrzymania w gminie młodych ludzi. Podjęcie takich działań w procesie rewitalizacji niewątpliwie zaprocentuje w przyszłości.

Najmniejszy udział osób w wieku przedprodukcyjnym, co jest niekorzystnym wskaźnikiem, znajduje się w sołectwie: Dąbrówka, Kolonia Potok Wielki, Osinki, Popielarnia, Potoczek, Potok Wielki, Potok Stany, Potok-Stany Kolonia, Radwanówka, Stawki i Zarajec Potocki.

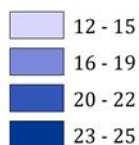
STAROŚĆ DEMOGRAFICZNA

Udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%)

Średnia dla gminy **19**

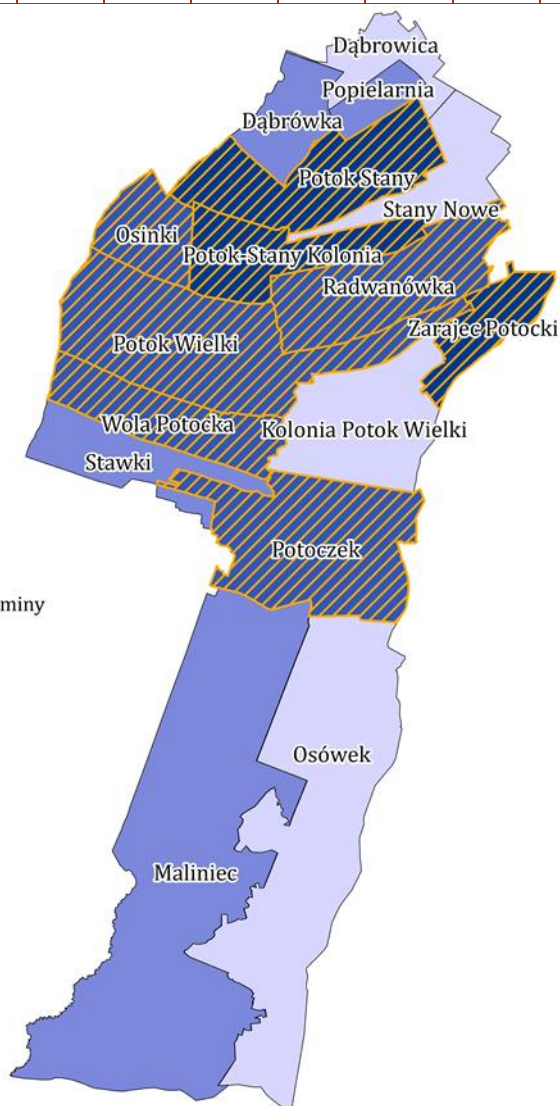
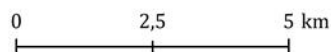
Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
13,58	17,70	14,65	18,32	20,59	12,35	18,75	20,40	21,73	25,30	25,13	22,08	14,68	19,27	21,25	24,31

udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%)

19 średnia wartość dla obszaru gminy

wartość powyżej średniej wartości dla obszaru gminy

Kolejnym wskaźnikiem poddanym analizie jest udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności, którego wysokie wartości świadczą o starości demograficznej ludności zamieszkującej dane sołectwo. Osoby w podeszłym wieku są zazwyczaj mniej zaangażowane w sprawy społeczności, w związku z czym bardzo ważne są działania aktywizujące tą grupę osób, aby jak najdłużej czuli się pełnoprawnymi członkami społeczeństwa, zarówno w skali sołectwa, gminy, jak i regionu.

Największy udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności charakteryzuje się sołectwo Osinki, Potoczek, Potok Wielki, Potok Stany, Potok-Stany Kolonia, Radwanówka, Wola Potocka i Zarajec Potocki.

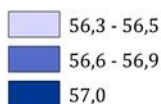
WYKSZTAŁCENIE

Udział liczby osób z wykształceniem niższym niż średnie w ogólnej liczbie ludności (%)

Średnia dla gminy 56,8

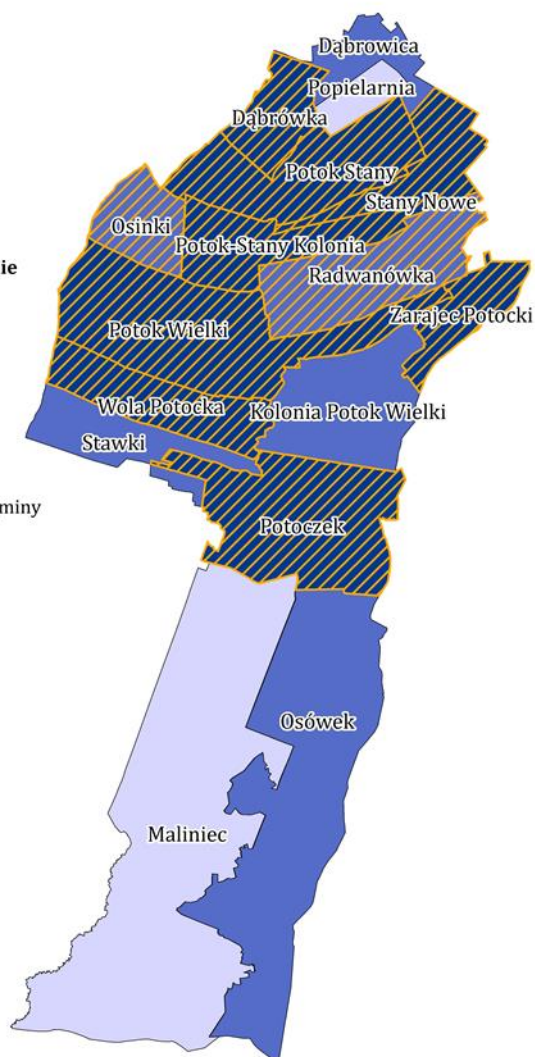
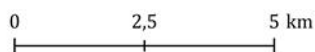
Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
56,79	56,94	56,81	56,49	56,86	56,79	56,25	56,94	56,99	56,97	56,92	56,85	57,00	56,73	56,88	56,91

udział liczby osób z wykształceniem niższym niż średnie w ogólnej liczbie ludności (%)

56,8 średnia wartość dla obszaru gminy

 wartość powyżej średniej wartości dla obszaru gminy

Szczególną grupą osób zamieszkujących dane sołectwo to osoby z wykształceniem niższym niż średnie w ogólnej liczbie ludności. Niskie wykształcenie tych osób może być jedną z przyczyn bezrobocia, dlatego ważne jest podjęcie działań w zakresie poprawy ich kwalifikacji, a także działań mających na celu przekwalifikowanie takich osób.

Największy udział liczby osób z wykształceniem niższym niż średnie w ogólnej liczbie ludności jest w sołectwach: Dąbrówka, Osinki, Potoczek, Potok Wielki, Potok Stany, Potok-Stany Kolonia, Radwanówka, Stany Nowe, Wola Potocka i Zarajec Potocki.

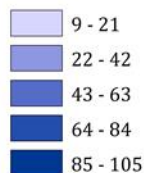
POMOC SPOŁECZNA

Liczba osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w roku 2015 na 1000 osób

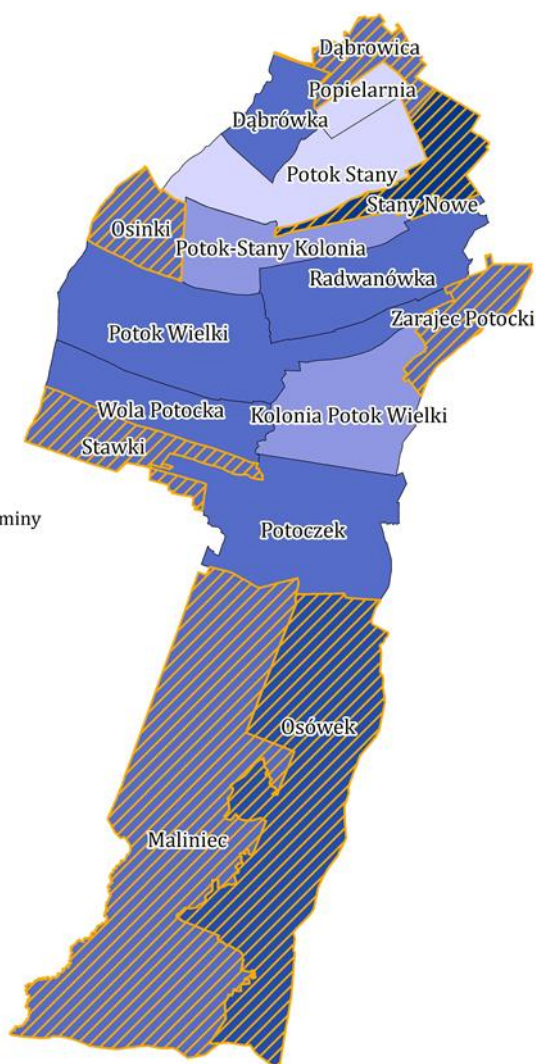
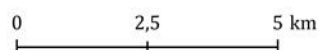
Średnia dla gminy   **49**

Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
49,38	47,85	35,99	61,07	58,82	74,07	8,93	42,70	47,11	14,18	35,90	43,15	102,39	50,91	43,75	60,77

liczba osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej na 1000 osób

49   średnia wartość dla obszaru gminy
    wartość powyżej średniej wartości dla obszaru gminy

Uzależnienie od pomocy społecznej jest niewątpliwie jedną z cech występujących na obszarze kryzysowym. Z zasiłków pomocy społecznej korzystają osoby w najtrudniejszej sytuacji życiowej: dotknięte ubóstwem, bezrobociem, ciężką chorobą, niepełnosprawnością. Są to osoby, które bez pomocy z zewnątrz nie potrafią przezwyciężyć kryzysu. Właśnie takim osobom dedykowana jest rewitalizacja, będąca procesem skoncentrowanym na działaniach mających na celu poprawę jakości życia osób w najtrudniejszej sytuacji.

Największa liczba osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej na 1000 osób występuje w sołectwach: Dąbrowica, Maliniec, Osinki, Osówek, Stany Nowe, Stawki i Zarajec Potocki.

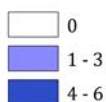
POMOC W RODZINIE

Liczba „niebieskich kart” na 1000 ludności

Średnia dla gminy **1,40**

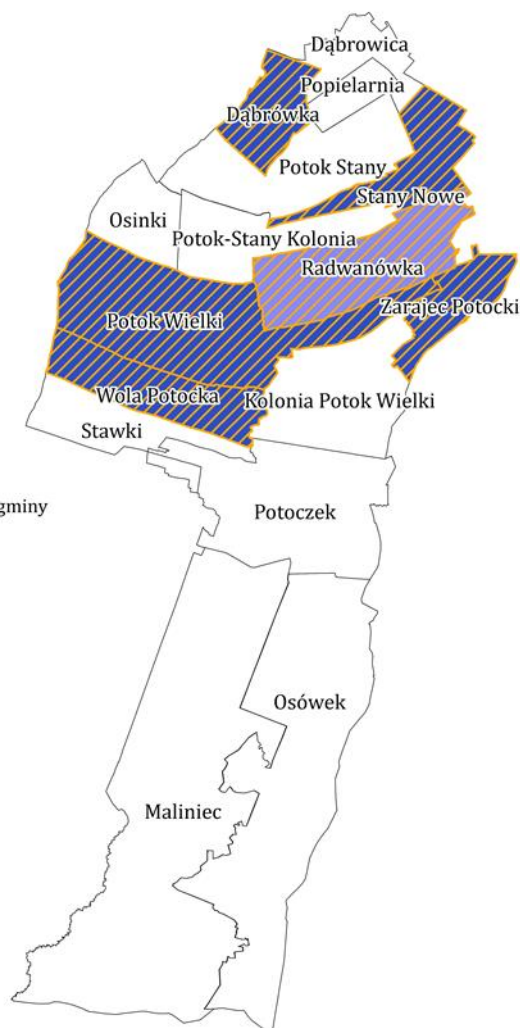
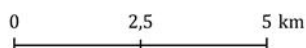
Dąbrowica	Dąbrowka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
0	4,78	0	0	0	0	0	0	3,04	0	0	2,54	3,41	0	3,13	5,52

liczba "niebieskich kart"
na 1000 mieszkańców

1 średnia wartość dla obszaru gminy

wartość powyżej średniej wartości dla obszaru gminy

Występowanie patologii społecznych, w tym przemocy w rodzinie to również jedna z najważniejszych cech obszaru będącego w sytuacji kryzysowej. Osoby dopuszczające się przemocy na swoich najbliższych to osoby nie radzące sobie z sytuacją w której się znajdują: z biedą, bezrobociem, alkoholizmem. Zadaniem władz gminy jest pomoc takim osobom poprzez wsparcie przejawiające się różnymi działaniami. Najprostszym sposobem jest wsparcie finansowe, jednak ono często nie wystarcza, dlatego konieczne jest opracowanie wieloletniego planu wyprowadzenia tych osób z sytuacji kryzysowej. Mogą to być działania mające na celu rozwój przedsiębiorczości, ponieważ znalezienie stałej pracy poprawi sytuację rodziny w dłuższym okresie niż doraźne zasiłki. Istotne jest również stworzenie odpowiedniej przestrzeni sprzyjającej integracji oraz zorganizowanie zajęć rozwijających pasje i zainteresowania.

Największa liczba „niebieskich kart” w przeliczeniu na 1000 mieszkańców występuje w sołectwie Dąbrówka, Potok Wielki, Radwanówka, Stany Nowe, Wola Potocka i Zarajec Potocki.

POMOC W RODZINIE

Liczba interwencji domowych na 1000 mieszkańców

Średnia dla gminy **1,40**

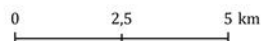
Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
0	4,78	0	0	0	0	0	0	3,04	0	0	2,54	3,41	0	3,13	5,52

liczba interwencji domowych na 1000 mieszkańców

1 średnia wartość dla obszaru gminy

  wartość powyżej średniej wartości dla obszaru gminy

Statystycznie około 90% policyjnych interwencji domowych związanych jest z przemocą w rodzinie, jednak niewielki procent z nich związany jest jednocześnie ze wszczęciem procedury założenia „niebieskich kart”. W oparciu o dane otrzymane z Komendy Powiatowej w Janowie Lubelskim w 2015 roku w gminie policja interweniowała w 7 gospodarstwach domowych.

Analizując liczbę interwencji domowych w odniesieniu do 1000 mieszkańców ingerencja policji najczęściej miała miejsce w sołectwach: Dąbrówka, Potok Wielki, Radwanówka, Stany Nowe, Wola Potocka i Zarajec Potocki.

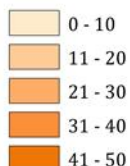
WSKAŹNIK BEZROBOCIA

Wskaźnik bezrobocia (%)

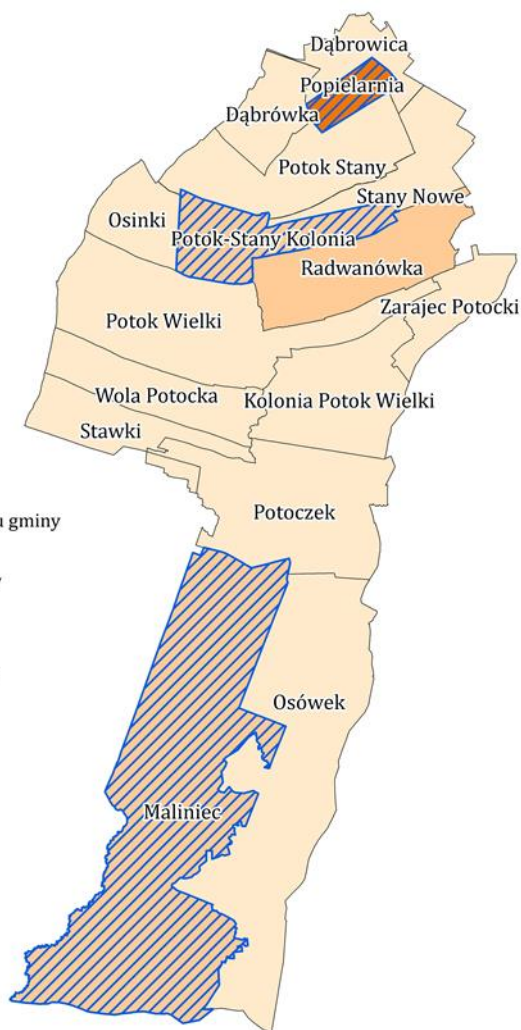
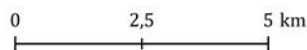
Średnia dla gminy 11

Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
5	6	8	14	4	10	46	9	8	9	19	11	8	8	8	9

wskaźnik bezrobocia

11 średnia wartość dla obszaru gminy
wartość powyżej średniej wartości dla obszaru gminy

Bezrobocie jest problemem, który dotyka każdą gminę w Polsce, stąd gmina Potok Wielki nie jest wyjątkiem. Zawsze znajdują się osoby, które z przyczyn od siebie niezależnych lub z własnej winy nie mogą podjąć zatrudnienia. Jest to przyczyna problemów społecznych takich jak: ubóstwo, patologie, przestępczość, marazm. W celu zminimalizowania problemu bezrobocia należy podjąć wszelkie działania zmierzające do poprawy warunków do rozwoju przedsiębiorczości.

Wskaźnik bezrobocia tj. udział liczby osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym mierzy poziom bezrobocia wśród osób, które potencjalnie mogłyby pracować. Największy wskaźnik bezrobocia charakteryzuje sołectwo Maliniec, Popielarnia i Potok-Stany Kolonia.

Sfera gospodarcza

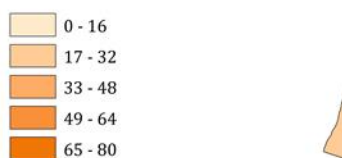
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców

Średnia dla gminy 29,09

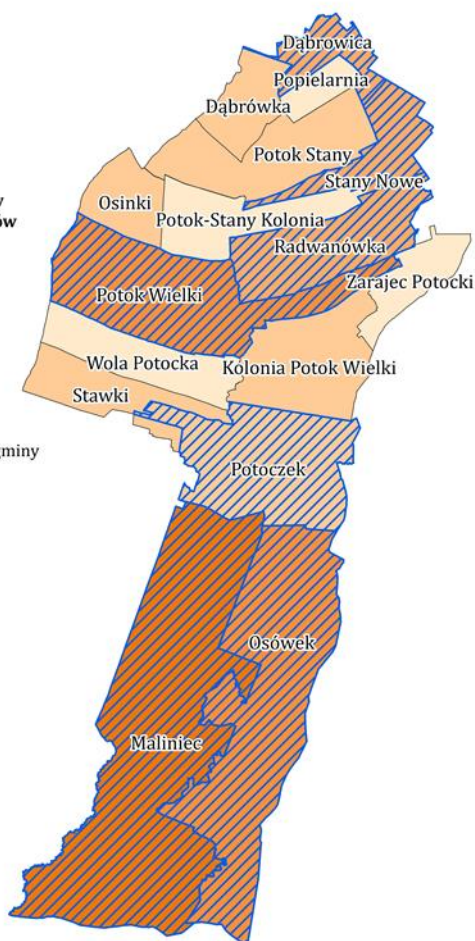
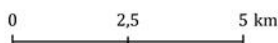
Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
32,92	23,92	23,14	76,34	24,51	61,73	8,93	29,66	57,75	16,55	15,38	32,99	34,13	18,18	9,38	0

liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców

29 średnia wartość dla obszaru gminy

wartość powyżej średniej wartości dla obszaru gminy

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców jest istotnym wskaźnikiem jakości kapitału ludzkiego. Mieszkańcy przedsiębiorczy nie boją się brania życia we własne ręce, zakładania własnej działalności gospodarczej i pracy na własny rachunek. Im mniej przedsiębiorstw, tym mniej miejsc pracy dla lokalnej ludności, dlatego tak istotne jest stworzenie korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości.

Najwięcej podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest w sołectwie Dąbrowica, Maliniec, Osówek, Potoczek, Potok Wielki, Radwanówka i Stany Nowe.

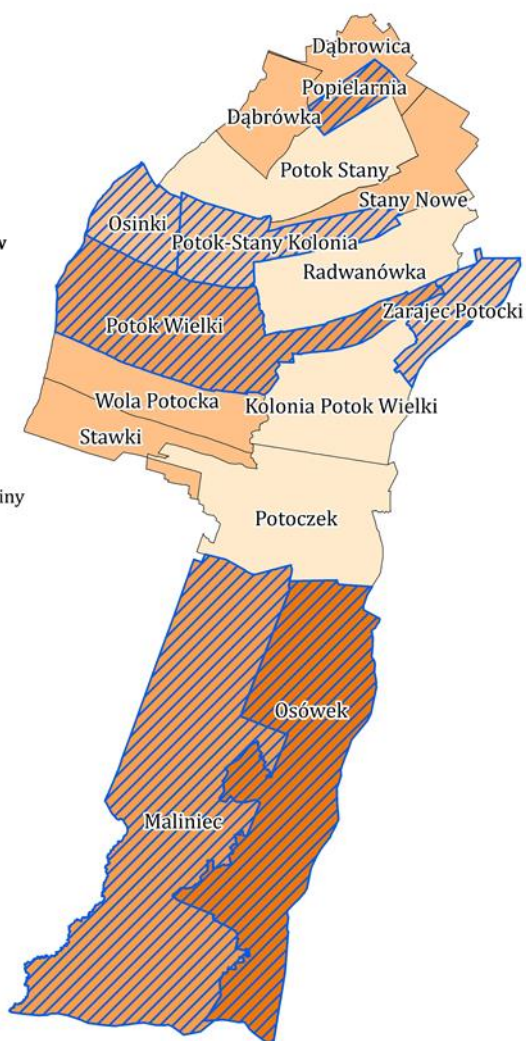
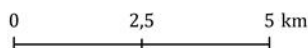
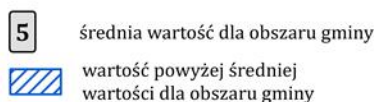
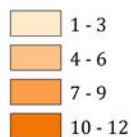
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców

Średnia dla gminy 4,89

Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
4,12	4,78	2,57	7,63	4,90	12,35	8,93	1,19	6,08	2,36	5,13	2,54	3,41	3,64	3,13	5,52

liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców

Aktywność społeczna mieszkańców przejawia się w zaangażowaniu w różnorodnych organizacjach, zarówno formalnych, jak i nieformalnych. Potrzeby tworzenia organizacji pozarządowych wynika z chęci wspólnego działania i realizacji wspólnych celów. W większości powodem tworzenia stowarzyszeń, fundacji oraz innych podmiotów NGO jest realizacja zadań ważnych dla lokalnej społeczności, które z powodów braku środków finansowych lub ograniczeń formalno-prawnych nie mogą być realizowane przez podmioty publiczne.

Sfera techniczna

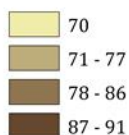
DEGRADACJA TKANKI MIESZKANIOWEJ

Udział liczby budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków (%)

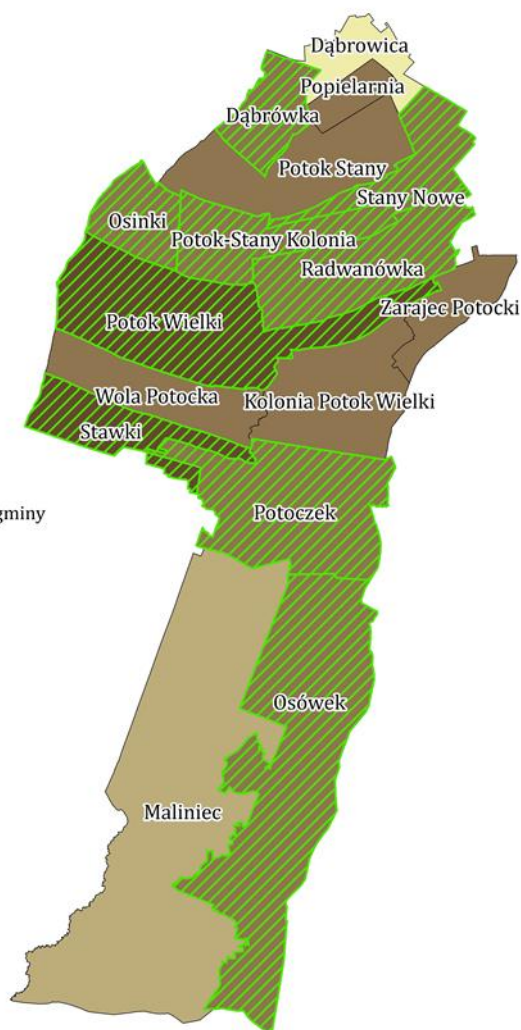
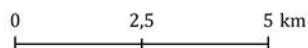
Średnia dla gminy 82,01

Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
70,00	83,33	80,77	76,92	82,09	83,33	80,00	85,55	90,74	80,77	82,72	82,41	84,62	87,18	81,01	80,70

udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków (%)

82 średnia wartość dla obszaru gminy
 wartość powyżej średniej wartości dla obszaru gminy

Stan techniczny tkanki mieszkaniowej jest bardzo ważny w kontekście jakości życia mieszkańców. Zdegradowane budynki mieszkalne stwarzają szereg problemów w ich użytkowaniu m.in. z utrzymaniem ciepła (nieszczelne drzwi i okna, problemy z ogrzewaniem), wilgocią itp.

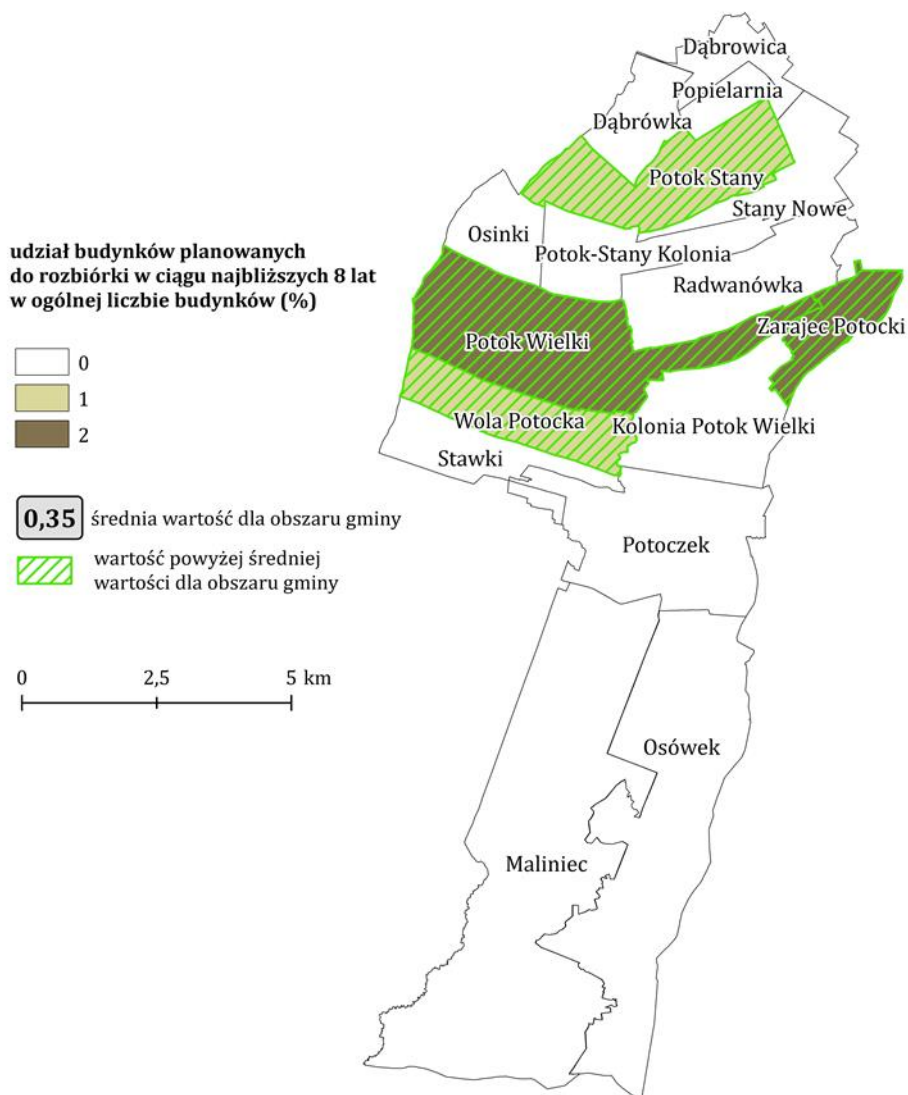
W gminie Potok Wielki największy udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków jest w sołectwie Potok Wielki, najmniejszy natomiast w sołectwie Dąbrówka.

DEGRADACJA TKANKI MIESZKANIOWEJ

Udział budynków planowanych do rozbiórki w ciągu najbliższych 8 lat (%)

Średnia dla gminy 0,35

Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	1	2

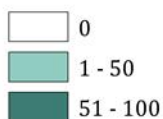
DEGRADACJA TKANKI MIESZKANIOWEJ

Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (%)

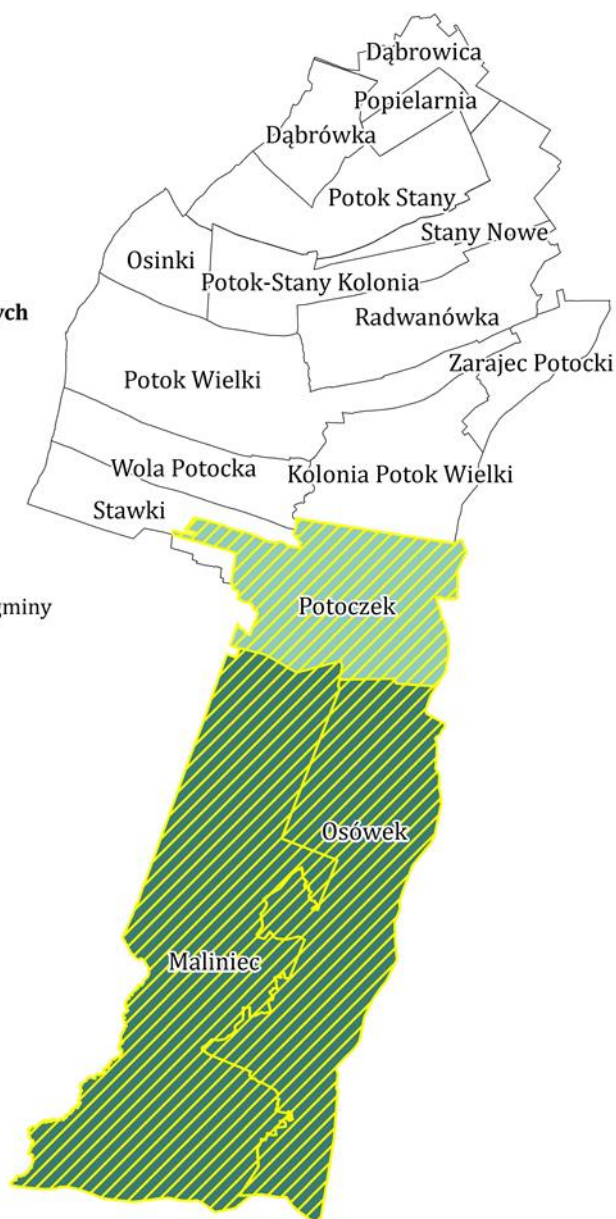
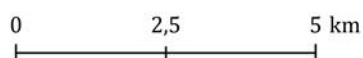
Średnia dla gminy 13

Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
0	0	0	100	0	100	0	15	0	0	0	0	0	0	0	0

udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (%)

13 średnia wartość dla obszaru gminy
 wartość powyżej średniej wartości dla obszaru gminy

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym problemy w sferze środowiskowej jest udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni gminy. Obszary chronione to zarówno duży potencjał danego sołectwa np. w zakresie rozwoju turystyki przyrodniczej oraz miejsc rekreacji i wypoczynku, jak i problemy formalno-prawne, które się wiążą z ich występowaniem. Duży udział obszarów chronionych jest barierą w rozwoju niektórych branż działalności gospodarczej m.in. odnawialnych źródeł energii.

Największym udziałem obszarów chronionych w powierzchni gminy charakteryzują się sołectwa: Maliniec, Osówek i Potoczek, natomiast pozostałe sołectwa z północnej części gminy nie posiadają na swoim obszarze terenów objętych ochroną.

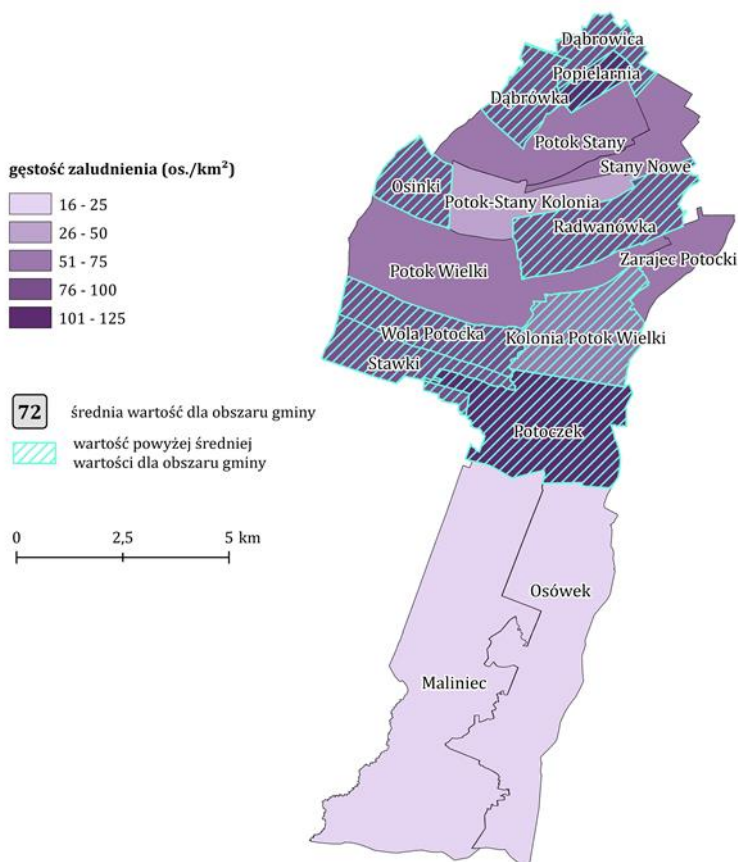
Sfera przestrzenno-funkcyjalna

GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA

Gęstość zaludnienia

Średnia dla gminy 72

Dąbrowica	Dąbrówka	Kolonia Potok Wielki	Maliniec	Osinki	Osówek	Popielarnia	Potoczek	Potok Wielki	Potok Stany	Potok-Stany Kolonia	Radwanówka	Stany Nowe	Stawki	Wola Potocka	Zarajec Potocki
80,98	88,16	75,23	15,55	82,58	16,53	109,00	120,98	61,49	68,27	47,18	89,41	65,72	79,27	78,98	69,28

W gminie Potok Wielki średnia gęstość zaludnienia wynosi 48,00 os./km². Analiza gęstości zaludnienia na terenie poszczególnych sołectw pozwala zauważyć, że wartość ww. wskaźnika powyżej średniej odnotowano na terenie 9 sołectw: Dąbrowica, Dąbrówka, Kolonia Potok Wielki, Osinki, Popielarnia, Potoczek, Radwanówka, Stawki, i Wola Potocka. Świadczy to o koncentracji ludności na obszarze tych sołectw, co wynika z funkcji centrotwórczych i rozwoju budownictwa mieszkalnego.

3.3. Delimitacja obszaru rewitalizacji

Po przeprowadzeniu analizy każdego z 14 wybranych wskaźników, przy pomocy programu GIS nałożono na siebie warstwy obrazujące sołectwa, w których wartość wskaźników jest gorsza niż średnia dla gminy, które na powyższych mapach zostały zakreskowane:

 sołectwa, w których wartość wskaźnika jest wyższa niż średnia dla gminy

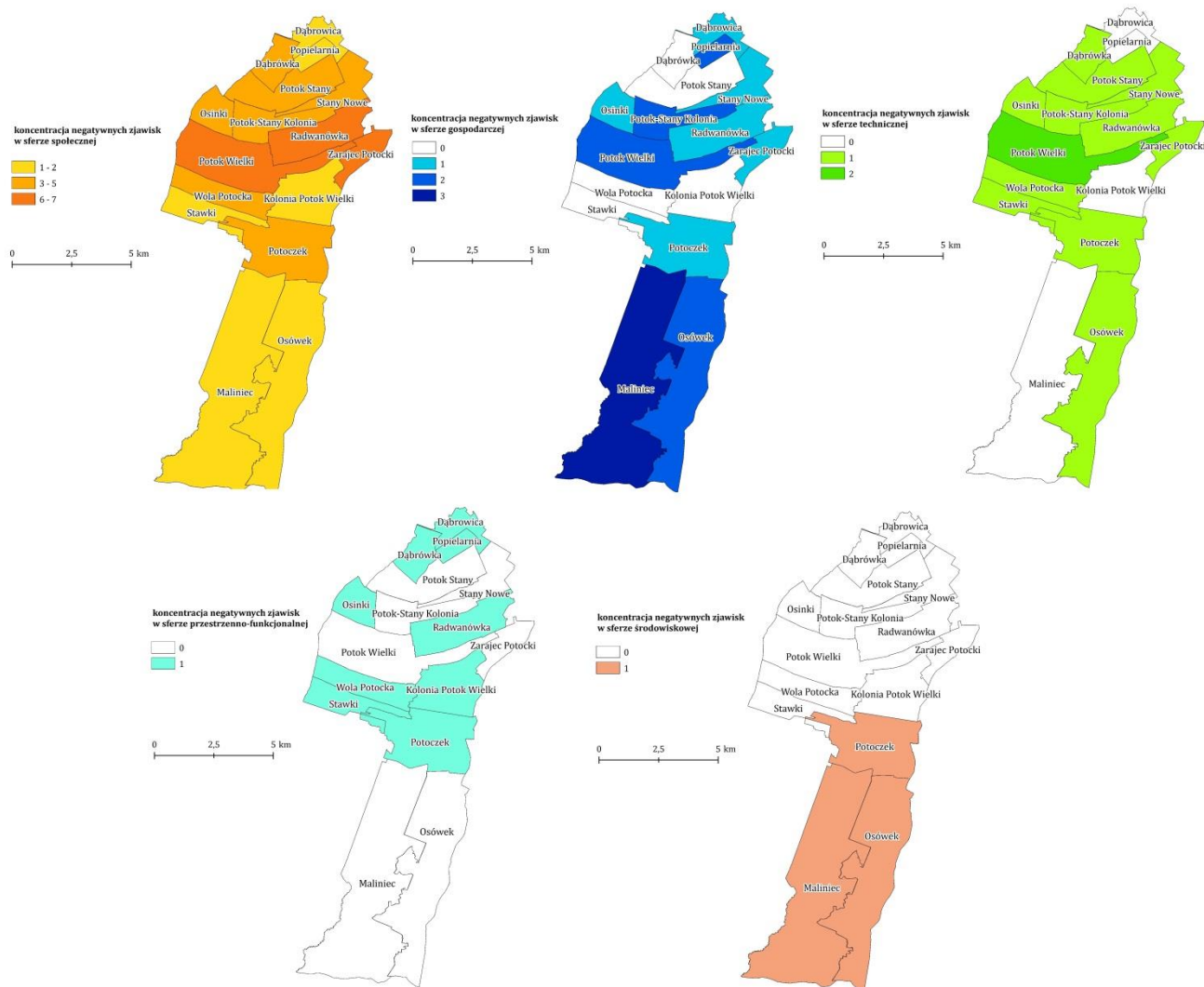
Po ustawieniu przezroczystości na poziomie 80% powstała mapa obrazująca nawarstwienie się problemów zobrazowanych przez 14 wskaźników poddanych analizie.

Rycina 6. Nawarstwienie się problemów zobrazowanych przez wskaźniki

Źródło: opracowanie własne

W celu jeszcze precyzyjniejszego uwidocznienia nawarstwienia się negatywnych zjawisk w pięciu analizowanych sferach wydzielono sołectwa, w których występuje kumulacja problemów, co obrazuje poniższe zestawienie map.

Rycina 7. Koncentracja negatywnych zjawisk w pięciu sferach – każda sfera oddzielnie

Źródło: opracowanie własne

Po nałożeniu na siebie warstw przedstawiających wszystkie sfery unaoczniała się kumulacja problemów w sołectwie Potok Wielki.

Rycina 8. Koncentracja negatywnych zjawisk w pięciu sferach – wszystkie sfery razem

Źródło: opracowanie własne

Powyższą analizę przestrzenną potwierdza analiza statystyczna. W poniższej tabeli zaprezentowano liczbę wskaźników gorszych niż średnia dla gminy w każdym sołectwie w poszczególnych sferach. Najwięcej takich wskaźników występuje w sołectwie Potok Wielki.

Tabela 22. Liczba wskaźników gorszych niż średnia dla gminy w każdym sołectwie w poszczególnych sferach.

DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I REWITALIZACJI GMINY POTOK WIELKI						
Liczba wskaźników gorszych niż średnia dla gminy w poszczególnych sferach						
JEDNOSTKA	SFERA SPOŁECZNA	SFERA GOSPODARCZA	SFERA TECHNICZNA	SFERA ŚRODOWISKOWA	SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	OCENA SUMARYCZNA
Sołectwo	60	14	13	3	9	99
Dąbrowica	1	1	0	0	1	3

Dąbrówka	5	0	1	0	1	7
Kolonia Potok Wielki	2	0	0	0	1	3
Maliniec	2	2	0	1	0	5
Osinki	5	1	1	0	1	8
Osówek	1	2	1	1	0	8
Popielarnia	2	1	0	0	1	4
Potoczek	4	1	1	1	1	8
Potok Wielki	6	2	2	0	0	10
Potok Stany	4	0	1	0	0	5
Potok-Stany Kolonia	5	2	2	0	0	7
Radwanówka	6	1	1	0	1	9
Stany Nowe	4	1	1	0	0	6
Stawki	2	0	1	0	1	4
Wola Potocka	4	0	1	0	1	6
Zarajec Potocki	7	1	1	0	0	9

Źródło: opracowanie własne

Analiza wielokryterialna (zarówno analiza przestrzenna przy pomocy narzędzi GIS, jak i analiza statystyczna w powyższej tabeli) wskazuje na sołectwo Potok Wielki, jako obszar, na którym występuje stan kryzysowy. Obszar sołectwa Potok Wielki cechuje się nagromadzeniem zjawisk kryzysowych w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej, infrastrukturalnej i środowiskowej, którym należy przeciwdziałać poprzez integrację działań we wszystkich wymienionych sferach.

Ponadto oprócz analizy jakościowej i wielokryterialnej wybór tego obszaru został podyktowany konsultacjami społecznymi i opinią lokalnej społeczności. Zgodnie z przeprowadzoną ankietą mieszkańców oraz danymi zebranymi podczas spotkań konsultacyjnych, centrum gminy w oczach mieszkańców jawi się jako teren zdegradowany i szczególnie predysponowany do rewitalizacji. Rewitalizacja w znacznym stopniu wpłynie na poprawę zidentyfikowanych problemów sfery społecznej oraz przestrzennej, gospodarczej, infrastrukturalnej i środowiskowej. W związku z powyższym sołectwo Potok Wielki jest obszarem zdegradowanym w gminie Potok Wielki.

Na podstawie przeprowadzonych analiz i konsultacji społecznych ustalono, że obszarem rewitalizacji będzie **sołectwo Potok Wielki** i na nim będą się skupiały działania rewitalizacyjne.

Wyznaczony obszar rewitalizacji wyróżnia się kumulacją problemów społecznych i innych negatywnych zjawisk, przez co ograniczona jest jego dotychczasowa funkcja i w wyniku pogłębiającego się kryzysu nie spełnia funkcji wyznaczonych mu przez lokalną społeczność. Działania rewitalizacyjne, we wszystkich sferach równocześnie, pomogą odzyskać i wykreować powstanie nowych funkcji, zgodnych z aktualnymi potrzebami mieszkańców. Sołectwo Potok Wielki ma istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego ze względu na pełnioną funkcję, ponieważ skupione są tutaj najważniejsze instytucje pełniące funkcje reprezentacyjne i centrotwórcze gminy. Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji oprócz zabudowy mieszkaniowej, na którą składają się: zabudowa jednorodzinna i zagrodowa, zlokalizowane są obiekty użyteczności publicznej. Ponadto na tym terenie znajdują się tereny rekreacyjno-sportowe oraz usługowe.

Wyznaczony obszar rewitalizacji w gminie Potok Wielki spełnia wymogi *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*²⁰, ponieważ zajmuje **14% powierzchni gminy** (1070 ha) i jest zamieszkały przez **13% jej mieszkańców** (658 osób).

W poniższej tabeli przedstawiono prezentację graficzną obszaru rewitalizacji oraz zestawienie wskaźników, na podstawie których dokonano jego delimitacji.

OBSZAR ZDEGRADOWANY I REWITALIZACJI GMINY POTOK WIELKI														
JEDNOSTKA	SFERA ŚRODOWIKOWA	SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	SFERA SPOŁECZNA								SFERA TECHNICZNA	SFERA GOSPODARCZA		
	Udział obszarów chronionych (%)	Gęstość zaludnienia	Dynamika zmian liczby ludności w latach 2005-2015	Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%)	Udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%)	Udział liczby osób z wykształceniem niższym niż średnie w ogólnej liczbie ludności (%)	Liczba osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w roku 2015 na 1000 os.	Liczba „niebieskich kart” na 1000 ludności	Liczba interwencji domowych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców	Wskaźnik bezrobocia	udział liczby budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków (%)	Udział budynków planowanych do rozbioru w ciągu najbliższych 8 lat	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych na terenie sołectwa na 1000 osób
Sołectwo Potok Wielki	0	61,49	- 61	18,24	21,73	56,99	47,11	3,04	3,04	8	90,74	1,85	57,75	6,08
Gmina Potok Wielki	13	71,98	- 15	20,20	19	56,82	48,56	1,40	1,40	11	82,01	0,35	29,09	4,89

²⁰ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Warszawa, 2 sierpnia 2016 r. (MR/H 2014-2020/20(02)/08/2016)

4. CELE REWITALIZACJI ORAZ ŚRODKI ICH REALIZACJI

4.1. Wizja stanu docelowego obszaru poddanego rewitalizacji

Wizja stanu obszaru zdegradowanego wyznaczonego do rewitalizacji obrazuje stan docelowy tego obszaru, po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych. Głównym efektem działań rewitalizacyjnych będzie ograniczenie negatywnych zjawisk kryzysowych obejmujących głównie sferę społeczną, ale również gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną oraz techniczną, a także wzmocnienie wewnętrznego potencjału obszaru rewitalizacji w celu długofalowego ożywienia społeczno-gospodarczego. Kompleksowe i skoncentrowane działania w wyznaczonych podobszarach obszaru rewitalizacji pozwolą na stworzenie dogodnych warunków życia dla lokalnej społeczności oraz przyspieszą rozwój gospodarczy oparty na lokalnych zasobach i potencjałach.

„W 2023 roku obszar rewitalizacji gminy Potok Wielki jest miejscem atrakcyjnym do zamieszkania i inwestowania, posiadającym bezpieczną i przyjazną przestrzeń publiczną i charakteryzującym się zintegrowaną społecznością zaangażowaną w życie lokalne”

4.2. Cele rewitalizacji, kierunki działań oraz przedsięwzięcia je realizujące

Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023 opiera się na kompleksowym ujęciu procesu rewitalizacji. Umożliwia to realizację działań obejmujących kwestie społeczne, w tym wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i aktywizację lokalnej społeczności do integracji społecznej, a także podejmowanie działań pozwalających na rozwój przedsiębiorczości oraz poprawę warunków życia mieszkańców zaspakajając ich podstawowe potrzeby.

W LPR obowiązuje hierarchiczny układ celów składający się z celu ogólnego dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji, celów strategicznych, podlegających im celów operacyjnych oraz kierunków działań rewitalizacyjnych. Mają one charakter ramowy i odnoszą się do specyfiki wyznaczonego obszaru rewitalizacji.

Wyznaczone cele rewitalizacji odpowiadają kryteriom SMART, ponieważ są:

- **S** – skonkretyzowane – jasno stwierdzają, czego dotyczy Lokalny Program Rewitalizacji i w jaki sposób zamierza to osiągnąć,
- **M** – mierzalne – możliwe do zmierzenia przy pomocy wskaźników,
- **A** – osiągalne – technicznie wykonalne biorąc pod uwagę zakres LPR,
- **R** – realistyczne – wyznaczone w oparciu o dostępne środki, czas i zakres interwencji,
- **T** – terminowe – zostaną zrealizowane w okresie obowiązywania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023

Identyfikacji celów dokonano podczas drugiego spotkania konsultacyjnego z wykorzystaniem metody Karty rozmowy (DEMOCS). Wszystkie cele rewitalizacji są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i potrzeby rewitalizacyjne na wyznaczonych podobszarach obszaru rewitalizacji. W związku z czym

zostały wyznaczone odrębne cele strategiczne i operacyjne dla każdego z nich. Ponadto wyznaczenie kierunków rozwoju obszaru rewitalizacji były zgodne z oczekiwaniami i potrzebami interesariuszy.

Podczas identyfikowania celów i kierunków działań uwzględniono również udział niezależnych od gminy podmiotów lokalnych i mieszkańców obszaru rewitalizacji w ich wdrażaniu oraz zapewniono komplementarność źródeł finansowania przedsięwzięć/projektów rewitalizacyjnych opisanych w rozdziale 4 niniejszego dokumentu.

Ożywienie obszaru rewitalizacji w gminie Potok Wielki i aktywizacja lokalnej społeczności

Cel rewitalizacji	Kierunki działań
<p>1. Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Przeciwdziałanie przejawom patologii społecznych i wykluczeniu społecznemu, integracja mniejszości społecznych ○ Realizacja programów aktywizacji i integracji społecznej ○ Rozwój infrastruktury społecznej i kulturalnej ○ Zwiększanie poziomu bezpieczeństwa (monitoring) ○ Organizacja lokalnych wydarzeń inicjowanych przez społeczność ○ Prowadzenie programów aktywizacji zawodowej i przeciwdziałaniu bezrobociu
<p>2. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności gospodarczej ludności z obszaru rewitalizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wzmocnienie lokalnej gospodarki, utrzymanie istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy ○ Poprawa warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, przede wszystkim dla rozwoju lokalnego handlu ○ Wspieranie rozwoju ekonomii społecznej ○ Poprawa warunków dla rozwoju funkcji usługowych, również z sektora kultury i turystyki
<p>3. Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Rozwój infrastruktury technicznej ○ Działania na rzecz poprawy energooszczędności budynków użyteczności publicznej i mieszkaniowej ○ Stworzenie przestrzeni publicznych, jako miejsca spotkań społeczności lokalnej ○ Poprawa estetyki otoczenia miejsc atrakcyjnych turystycznie ○ Tworzenie warunków do wykorzystania i rozwoju energii odnawialnej ○ Budowa i rozwój sieci dróg i ścieżek rowerowych oraz pieszych

5. CHARAKTERYSTYKA PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH WRAZ Z PLANEM FINANSOWYM I UZASADNIENIEM ICH KOMPLEMENTARNOŚCI

5.1. Główne i uzupełniające projekty rewitalizacyjne

Określenie celów rewitalizacyjnych dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji gminy Potok Wielki oraz konsultacje społeczne z szeroką grupą interesariuszy pozwoliły na określenie listy projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Podstawowym założeniem przy identyfikacji przedsięwzięć było osiągnięcie odpowiedniej synergii dzięki połączeniu oddziaływania interwencji nieinwestycyjnych (miękkich) oraz inwestycyjnych. Uwzględniając zasadę koncentracji programu rewitalizacji, w LPR wskazano również projekty zlokalizowane poza obszarem rewitalizacji wraz ze szczegółowym uzasadnieniem ich wpływu na obszar rewitalizacji.

Lista projektów i przedsięwzięć zawiera wszystkie niezbędne informacje na temat przedsięwzięć rewitalizacyjnych tj. nazwa, podmiot realizujący, zakres projektu, lokalizacja, szacowana wartość, prognozowane rezultaty. Dodatkowo wskazano cele w które wpisuje się dany projekt/przedsięwzięcie rewitalizacyjne oraz wskaźniki monitorujące.

PROJEKT REWITALIZACYJNY NR 1			
Nazwa projektu	Rewitalizacja przestrzeni publicznej oraz budynku po byłej bazie GS w miejscowości Potok Wielki		
Podmiot realizujący	Gmina Potok Wielki		
Opis projektu:			
Zakres zadań w ramach przedsięwzięcia	<p>Stworzenie placu w miejscu obecnie zdegradowanej przestrzeni publicznej po Gminnej Spółdzielni położonej przy drodze powiatowej w miejscowości Potok Wielki. Modernizacja i adaptacja istniejącego budynku na funkcję usługową; utworzenie miejsca do spędzania wolnego czasu mieszkańców oraz dostosowanie obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych.</p> <p>Budowa utwardzonego placu wokół budynku z elementami małej architektury, budowa parkingu w sąsiedztwie zaplanowanej przestrzeni publicznej.</p>		
Miejsce realizacji projektu:	Potok Wielki Projekt realizowany na obszarze rewitalizacji	Szacowana wartość projektu:	800 000,00 zł
Planowany okres realizacji	czerwiec – październik 2018 r.	Źródło finansowania:	Fundusze UE, środki gminy
Prognozowane rezultaty:	<p>Zagospodarowanie obszaru w celu stworzenia prężnie funkcjonującego centrum gminy, stanowiącego miejsce aktywizacji społecznej, realizującego potrzeby kulturowe mieszkańców całej gminy, a tym samym wpływającego na poprawę jakości ich życia.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Utworzenie centrum, które będzie miejscem aktywności lokalnej mieszkańców. 2. Wykorzystanie potencjału mieszkańców i stworzenie możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego 3. Integracja społeczności gm. P.W. 4. Poprawa warunków życia mieszkańców 5. Ożywienie potencjału społeczności lokalnej 6. Rozszerzenie wachlarza wsparcia społecznego 7. Stworzenie możliwości do podnoszenia wiedzy – edukacja i podnoszenie kwalifikacji osób zamieszkałych na terenie gminy. 8. Budowa tożsamości lokalnej 9. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu 10. Poprawa wzajemnej komunikacji pomiędzy różnymi grupami społecznymi 11. Zapewnienie czynnego udziału społeczeństwa lokalnego w procesie zmian swojej gminy 12. Osiągnięcie efektu synergii – wspólna, partnerska praca na rzecz kreowania wizerunku „Potockiej Ojczyzny” 		

	14. Pobudzenie inicjatyw mieszkańców tak, by sami dążyli do poprawy warunków życia 15. Pomoc właścicielom nieruchomości w ulepszeniu zasobów 16. Stworzenie nowych miejsc pracy
Wskaźniki monitorujące	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą Liczba przedsięwzięć ułożonych na zrewitalizowanych obszarach
Cele LPR, w które wpisuje się przedsięwzięcie	3. Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców.

PROJEKT REWITALIZACYJNY NR2			
Nazwa projektu	Przebudowa zakładu mechaniki samochodowej		
Podmiot realizujący	AUTO-VOLT Sławomir Stelmasiewicz		
Opis projektu:			
Zakres zadań w ramach przedsięwzięcia	Budowa nowego obiektu usługowego (stary nie nadaje się do remontu) i dostosowanie do potrzeb prowadzonej działalności. Zakup podnośników dwu i cztero kolumnowych z szarpakami, zakup urządzenia do geometrii 3D, zakup narzędzi i blokad ułatwiających pracę, budowa myjni bezdotykowej.		
Miejsce realizacji projektu:	Potok Wielki Projekt realizowany na obszarze rewitalizacji	Szacowana wartość projektu:	900 000,00 zł
Planowany okres realizacji	maj – wrzesień 2019 r.	Źródło finansowania:	Fundusze UE, środki prywatne
Prognozowane rezultaty:	Poprawa jakości życia społeczności lokalnej, poprawa wizerunku miejscowości, poprawa jakości świadczonych usług a tym samym podniesienie rentowności firmy, stworzenie nowych miejsc pracy.		
Wskaźniki monitorujące	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury będącej przedmiotem projektu Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach		
Cele LPR, w które wpisuje się przedsięwzięcie	2. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności gospodarczej ludności obszaru rewitalizacji 3. Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców		

PROJEKT REWITALIZACYJNY NR3			
Nazwa projektu	Przebudowa budynku		
Podmiot realizujący	P.H.U.T. SIEMBIDA		
Opis projektu:			
Zakres zadań w ramach przedsięwzięcia	Przebudowa i remont istniejącego budynku z przeznaczeniem na obiekt handlowo-usługowo-gastronomiczny wraz z zakupem wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności		
Miejsce realizacji projektu:	Potok Wielki <i>Projekt realizowany na obszarze rewitalizacji</i>	Szacowana wartość projektu:	500 000,00 zł
Planowany okres realizacji	styczeń 2018 – grudzień 2020 r.	Źródło finansowania:	Fundusze UE, środki prywatne
Prognozowane rezultaty:	Podniesienie walorów estetycznych budynku w otoczeniu. Polepszenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej. Utworzenie nowych stanowisk pracy.		
Wskaźniki monitorujące	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury będącej przedmiotem projektu Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach		
Cele LPR, w które wpisuje się przedsięwzięcie	2. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności gospodarczej ludności obszaru rewitalizacji 3. Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców		

PROJEKT REWITALIZACYJNY NR4	
Nazwa projektu	Remont i doposażenie zakładu fryzjerskiego oraz jego otoczenia wraz z utworzeniem nowego stanowiska pracy
Podmiot realizujący	Usługi fryzjerskie Jadwiga Ziółkowska
Opis projektu:	
Zakres zadań w ramach przedsięwzięcia	Rozwój prowadzonej działalności gospodarczej przez rozbudowę i powiększenie lokalu o dodatkowe pomieszczenie, w którym zostanie utworzone nowe stanowisko pracy, wyposażone w nowe niezbędne narzędzia fryzjerskie, a tym samym zatrudniony zostanie nowy pracownik na stanowisku fryzjer. Modernizacja obecnego w bezpośrednim sąsiedztwie lokalu parkingu oraz stworzenie dodatkowych miejsc parkingowych, a także modernizacja placu będącego trasą dojazdu do lokalu.

Miejsce realizacji projektu:	Potok Wielki Projekt realizowany na obszarze rewitalizacji	Szacowana wartość projektu:	50 000,00 zł
Planowany okres realizacji	styczeń 2019 – grudzień 2020 r.	Źródło finansowania:	Fundusze UE, środki prywatne
Prognozowane rezultaty:	Planowany projekt jest odpowiedzią na istniejące na lokalnym rynku zapotrzebowanie na usługi fryzjerskie, których jest a mało na terenie gminy Potok Wielki. Ponadto zatrudnienie nowego pracownika wpłynie na spadek bezrobocia w gminie Potok Wielki. Modernizacja placu oraz parkingu a także dobudowa nowych miejsc parkingowych są niezbędne na ich nieodpowiedni stan techniczny.		
Wskaźniki monitorujące	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury będącej przedmiotem projektu Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach		
Cele LPR, w które wpisuje się przedsięwzięcie	2. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności gospodarczej ludności obszaru rewitalizacji 3. Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców		

PROJEKT REWITALIZACYJNY NR5			
Nazwa projektu	Rewitalizacja przestrzeni publicznej oraz budynków po byłej bazie SKR w miejscowości Potok Wielki		
Podmiot realizujący	Gmina Potok Wielki		
Opis projektu:			
Zakres zadań w ramach przedsięwzięcia	Stworzenie placu w miejscu obecnie zdegradowanej przestrzeni publicznej po Spółdzielni Kółek Rolniczych położonej przy drodze gminnej nr 108708L Wola Potocka – Potok Wielki – Potok Stany w miejscowości Potok Wielki. Modernizacja i adaptacja istniejących budynków na funkcję usługowe. Dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych. Budowa utwardzonego placu wokół budynków z elementami małej architektury. Budowa parkingu w sąsiedztwie zaplanowanej przestrzeni publicznej.		
Miejsce realizacji projektu:	Potok Wielki Projekt realizowany na obszarze rewitalizacji	Szacowana wartość projektu:	
Planowany okres realizacji	czerwiec 2021 – październik 2021 r.	Źródło finansowania:	Fundusze UE, środki gminy
Prognozowane rezultaty:	Zagospodarowanie obszaru w celu stworzenia prężnie funkcjonującego centrum usługowego, stanowiącego miejsce aktywizacji społecznej, realizującego potrzeby dla zapewnienia usług mieszkańcom całej gminy, a tym samym wpływającego na poprawę jakości ich życia. 1. Utworzenie centrum, które będzie miejscem aktywności gospodarczej mieszkańców. 2. Wykorzystanie potencjału mieszkańców i stworzenie możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego 3. Poprawa warunków usług dla mieszkańców 4. Ożywienie potencjału gospodarczego społeczności lokalnej		

	<p>5. Poprawa wzajemnej komunikacji pomiędzy różnymi grupami zawodowymi</p> <p>6. Zapewnienie czynnego udziału społeczeństwa lokalnego w procesie zmian swojej gminy</p> <p>7. Pomoc właścicielom nieruchomości w ulepszaniu zasobów</p> <p>8. Stworzenie nowych miejsc pracy</p>
Wskaźniki monitorujące	<p>Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury będącej przedmiotem projektu</p> <p>Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach</p> <p>Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami</p> <p>Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach wiejskich</p>
Cele LPR, w które wpisuje się przedsięwzięcie	<p>3. Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców.</p>

PROJEKT REWITALIZACYJNY NR6			
Nazwa projektu	Ośrodek Pomocy Społecznej w Potoku Wielkim		
Podmiot realizujący	Program Asystent Rodziny na rok 2017		
Opis projektu:			
Zakres zadań w ramach przedsięwzięcia	<p>1. Wytypowanie rodzin, które zostaną objęte wsparciem Asystenta rodziny.</p> <p>2. Zgoda rodzin na korzystanie ze wsparcia asystenta</p> <p>3. Wprowadzenie asystenta w środowiska rodzinne.</p> <p>4. Praca z rodzinami i na rzecz rodzin (środowisko min. ośrodek zdrowia, sąd, szkoły)</p>		
Miejsce realizacji projektu:	Gmina Potok Wielki Projekt realizowany na obszarze rewitalizacji i poza nim	Szacowana wartość projektu:	20 000,00 zł
Planowany okres realizacji	maj 2017 – grudzień 2017 r.	Źródło finansowania:	Środki Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, środki Gminy Potok Wielki
Prognozowane rezultaty:	<p>1. Wielopłaszczyznowe wsparcie rodziny w wypełnianiu swoich funkcji poprzez kształtowanie prawidłowych wzorów funkcjonowania rodziny.</p> <p>2. Tworzenie nowych działań pomocy rodzinie.</p> <p>3. Poprawa funkcjonowania rodziny.</p> <p>Wzrost świadomości rodziców na rzecz prawidłowego wychowywania dzieci.</p> <p>4. Nabycie umiejętności wychowawczych przez rodziców.</p> <p>5. Podniesienie posiadanych kwalifikacji i umiejętności.</p>		
Wskaźniki monitorujące			

Cele LPR, w które wpisuje się przedsięwzięcie	1. Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnych zjawiskom społecznym
--	---

PROJEKT REWITALIZACYJNY NR7			
Nazwa projektu	Ośrodek Pomocy Społecznej w Potoku Wielkim		
Podmiot realizujący	„Mam tę moc” – zintensyfikowanie pomocy dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie		
Opis projektu:			
Zakres zadań w ramach przedsięwzięcia	1. Udział dzieci i młodzieży w treningach umiejętności społecznych 2. Propagowanie zdrowego stylu życia 3. Współczesne zagrożenia i niebezpieczeństwa – spotkanie z policjantem. 4. Aktywne włączenie dzieci i młodzieży w budowanie więzi międzypokoleniowej		
Miejsce realizacji projektu:	Gmina Potok Wielki Projekt realizowany na obszarze rewitalizacji i poza nim	Szacowana wartość projektu:	20 000,00 zł
Planowany okres realizacji	maj 2017 – grudzień 2017 r.	Źródło finansowania:	Środki Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, środki Gminy Potok Wielki
Prognozowane rezultaty:	1. Podniesienie świadomości dzieci i młodzieży w zakresie rozpoznawania emocji i zastępowania agresji. 2. Wzmacnianie nawyku dbania o własne zdrowie. 3. Wzmacnianie współpracy pomiędzy służbami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. 4. Zwiększenie wrażliwości społecznej na potrzeby dzieci i młodzieży oraz pielęgnowanie więzi międzypokoleniowej. 5. Poprawa wzajemnej komunikacji pomiędzy różnymi grupami społecznymi.		
Wskaźniki monitorujące			
Cele LPR, w które wpisuje się przedsięwzięcie	1. Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnych zjawiskom społecznym		

PROJEKT REWITALIZACYJNY NR8	
Nazwa projektu	Ośrodek Pomocy Społecznej w Potoku Wielkim
Podmiot realizujący	„Ruch to zdrowie” – organizowanie i animowanie czasu wolnego oraz wyzwalanie potencjału twórczego i młodzieży

Opis projektu:			
Zakres zadań w ramach przedsięwzięcia	1."Na przekór złym kaloriom" – blok edukacyjny na temat zdrowego odżywiania się. 2."Zielony talerz" – warsztaty promujące zdrowy sposób przygotowywania posiłków. 3.Poznanie walorów swojego regionu – wyprawa w plener. 4."Na każdy dzień – w zdrowym ciele zdrowy duch"- gry i zabawy sportowe z konkursami i nagrodami dla dzieci i młodzieży.		
Miejsce realizacji projektu:	Gmina Potok Wielki Projekt realizowany na obszarze rewitalizacji i poza nim	Szacowana wartość projektu:	12 500,00 zł
Planowany okres realizacji	kwiecień 2018 – czerwiec 2018 r.	Źródło finansowania:	Środki finansowe Lokalnej Grupy Działania, środki Gminy Potok Wielki,.
Prognozowane rezultaty:	1.Zorganizowanie czasu wolnego dzieciom i młodzieży 2. Podejmowanie działań mających na celu zapobieganie otyłości wśród dzieci i młodzieży 3. Wdrażanie dzieci i młodzieży do prowadzenia zdrowego stylu życia. Wyposażenie seniorów w wiedzę na temat zdrowego stylu życia. 4.Pobudzanie do aktywności dzieci i młodzieży. 5. Podniesienie samooceny i poprawa relacji interpersonalnych. 6. Zdobywanie nowej wiedzy i umiejętności nabytej podczas zajęć edukacyjnych i warsztatowych przydatnych w życiu społecznym.		
Wskaźniki monitorujące			
Cele LPR, w które wpisuje się przedsięwzięcie	1. Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnych zjawiskom społecznym		

PROJEKT REWITALIZACYJNY NR9			
Nazwa projektu	Ośrodek Pomocy Społecznej w Potoku Wielkim w partnerstwie z Klubem Seniora w Potok Wielkim		
Podmiot realizujący	„Aktywny Senior”		
Opis projektu:			
Zakres zadań w ramach przedsięwzięcia	1.Aktywizacja uczestników poprzez spotkanie w plenerze. 2. Propagowanie zdrowego stylu życia- zajęcia z rehabilitantem 3.Wspólny wyjazd integracyjny w celu skorzystania z dóbr kultury. 4. Spotkanie z historią i tradycją – osoby starsze zapraszają dzieci i młodzież i innych mieszkańców Gminy Potok Wielki na spotkanie, podczas którego opowiedzą „ jak to kiedyś było...” - budowanie więzi międzypokoleniowej		
Miejsce realizacji projektu:	Gmina Potok Wielki Projekt realizowany na obszarze rewitalizacji i poza nim	Szacowana wartość projektu:	11 000,00 zł

Planowany okres realizacji	czerwiec 2017 – listopad 2017 r.	Źródło finansowania:	Środki finansowe Lokalnej Grupy Działania, środki Gminy Potok Wielki, środki własne Klubu Seniora w Potoku Wielkim
Prognozowane rezultaty:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zorganizowanie czasu wolnego osobom starszym. 2. Zwiększenie aktywności seniorów. 3. Wyposażenie seniorów w wiedzę na temat zdrowego stylu życia. 4. Budowanie więzi międzypokoleniowej. 5. Zmniejszenie poczucia osamotnienia i bezradności osób starszych. 6. Umocnienie i zwiększenie zadowolenia z życia. 		
Wskaźniki monitorujące	Liczba zorganizowanych warsztatów/zabaw/wycieczek Liczba uczestników warsztatów/zabaw/wycieczek		
Cele LPR, w które wpisuje się przedsięwzięcie	1. Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym		

PROJEKT REWITALIZACYJNY NR10			
Nazwa projektu	Gminny Ośrodek Kultury w Potoku Wielkim		
Podmiot realizujący	Warsztaty rękodzieła		
Opis projektu:			
Zakres zadań w ramach przedsięwzięcia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kartka scrapbooking w pudełku. 2. Stroiki świąteczne. 3. Haft hardanger, biały. 4. Kwiaty z foamiranu. 		
Miejsce realizacji projektu:	Gmina Potok Wielki Projekt realizowany na obszarze rewitalizacji i poza nim	Szacowana wartość projektu:	7 000,00 zł
Planowany okres realizacji	wrzesień 2017 – grudzień 2017 r.	Źródło finansowania:	Środki finansowe z FIO, środki Gminy Potok Wielki, środki własne GOK w Potoku Wielkim
Prognozowane rezultaty:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Łączenie pokoleń. 2. Aktywizacja osób w podeszłym wieku. 3. Aktywizacja mieszkańców gminy. 4. Podniesienie samooceny uczestników warsztatów. 5. Nabycie nowych umiejętności przez uczestników. 		

Wskaźniki monitorujące	
Cele LPR, w które wpisuje się przedsięwzięcie	1. Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnych zjawiskom społecznym

5.2. Komplementarność projektów rewitalizacyjnych

Jednym z głównych i najistotniejszych aspektów opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023 jest komplementarność. Polega ona na zapewnieniu powiązań pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami/projektami rewitalizacyjnymi w pięciu płaszczyznach: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna

Projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne są wyznaczone do realizacji w konkretnym miejscu w przestrzeni i pozwolą na wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego, co zapewnia komplementarność przestrzenną. Są to projekty wzajemnie ze sobą powiązane, synergiczne i wzajemnie się dopełniające, a ich realizacja wpłynie na poprawę sytuacji całego obszaru rewitalizacji.

Zasięg oddziaływania projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zaplanowanych do realizacji na etapie wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji, obejmuje zarówno obszary koncentracji negatywnych zjawisk jak również obszar całej gminy, co jest odpowiedzią na zidentyfikowane problemy i potrzeby mieszkańców całej gminy. Celem nadrzędnym komplementarności przestrzennej jest prowadzenie działań mających na celu niwelowanie problemów zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji, nie powodując jednocześnie przenoszenia problemów na inne obszary i niepożądanych efektów społecznych, takich jak segregacja społeczna i wykluczenie.

Zidentyfikowane główne i uzupełniające przedsięwzięcia/projekty rewitalizacyjne zostały wymienione w podrozdziale 5.1, a ich realizacja przyczyni się do rozwiązania głównych problemów, dzięki czemu zostanie zahamowany proces rozprzestrzeniania się ich na inne obszary gminy. Ponadto efekty realizowanych przedsięwzięć zapoczątkują pozytywne zmiany i rozwój społeczno-gospodarczy całego obszaru gminy.

Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa opiera się na wzajemnym dopełnianiu się tematycznym zidentyfikowanych projektów/przedsięwzięć oddziałujących na obszar zdegradowany we wszystkich aspektach: społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym. Dzięki temu wszystkie projekty tworzą spójną i komplementarną całość, co potwierdza uzupełnienie działań o charakterze infrastrukturalnym o inicjatywy o charakterze społecznym.

Wśród głównych projektów należy wymienić uporządkowanie ładu przestrzennego przestrzeni publicznej oraz nadania in nowych funkcji, w tym zagospodarowanie terenu na cele społeczno-gospodarcze oraz kulturowe mieszkańców (rewitalizacja przestrzeni publicznej oraz budynku po byłej bazie GS w miejscowości Potok Wielki), rozwój infrastruktury technicznej i poprawa efektywności energetycznej (budowa przydomowych oczyszczalni, budowa energooszczędnego oświetlenia), rozwój infrastruktury społecznej (budowa biblioteki multimedialnej, budowa przedszkola z oddziałem żłobka) przeciwdziałanie patologiom społecznym i bezrobociu (projekty wpierające aktywizację zawodową obejmujące warsztaty, szkolenia, staże itp.) oraz włączenie społeczne osób niesamodzielnych (organizacja szkoleń, warsztatów, staży itp.). Określenie stanu docelowego, po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych, obrazuje wizja obszaru rewitalizacji (rozdział 4).

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

System zarządzania procesem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie interesariuszy (niezależnych od siebie instytucji i podmiotów) oraz wykorzystanie wzajemnej uzupełniających się

spójnych procedur świadczy o komplementarności proceduralno-instytucjonalnej niniejszego dokumentu.

Szczegółowy system realizacja (wdrażania) działań rewitalizacyjnych został przedstawiony w rozdziale 6. Wójt Gminy Potok Wielki jest podmiotem zarządzającym procesem rewitalizacji, a za bieżącą koordynację wszystkich działań związanych z rewitalizacją odpowiada Zespół ds. rewitalizacji (powołany zarządzeniem Wójta, w jego skład wchodzi pracownicy Urzędu Gminy Potok Wielki). Szczególną rolę we wdrażaniu LPR pełni Wójt Gminy Potok Wielki oraz sołtysi obszarów zdegradowanych wyznaczonych do rewitalizacji, ponieważ to oni jako przedstawiciele społeczności lokalnej znający najważniejsze problemy i potrzeby mieszkańców będą wspierać wszystkie działania mające na celu poprawę jakości życia i wzmocnienie kapitału ludzkiego na obszarze gminy. Rewitalizacja wyznaczonego obszaru wymaga współpracy wszystkich rodzajów podmiotów funkcjonujących na obszarze gminy, w tym budowanie partnerstw publicznych, prywatnych i społecznych. Pozwoli to na kompleksową rewitalizację, która wpłynie na poprawę warunków społeczno-gospodarczych.

Ponadto istotnym elementem, który jest bezpośrednio powiązany z systemem zarządzania LPR, jest monitoring efektów wdrażania niniejszego dokumentu oraz jego ocena. Procedury monitoringu, ewaluacji i aktualizacji programu zostały przedstawione w rozdziale 7.

Komplementarność międzyokresowa

Niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023 zwraca także uwagę na zachowanie ciągłości programowej. Umożliwia ona dopełnienie przedsięwzięć realizowanych w poprzednich okresach programowych i utrwalenie osiągniętych już efektów. Dzięki temu zidentyfikowane projekty, zarówno te o charakterze infrastrukturalnym jak i „miękkim”, stanowią kontynuację zrealizowanych już przedsięwzięć, zarówno tych wspartych ze środków unijnych, jak i tych realizowanych przy udziale środków krajowych. Komplementarność projektów opiera się na wykorzystaniu powstałych produktów i rezultatów, udziale tych samych użytkowników, pełnieniu tych samych funkcji. Ponadto przedsięwzięcia obejmują kompleksowe rozwiązania obszarowe w zakresie rozwiązywania problemów i zaspokajanie potrzeb.

Analizując projekty pod kątem okresu finansowania, szczególną uwagę zwraca się na ciągłość programową. Kierunki działań, które były podejmowane w ramach poprzedniej perspektywy, mają swoją kontynuację i będą rozwijane w okresie programowania 2014-2020. Jest to o tyle ważne, iż wnioski z ewaluacji zrealizowanych i realizowanych projektów wpłynęły na zidentyfikowanie obecnych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, co pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie środków w obecnej perspektywie finansowej.

W poprzednim okresie programowania gmina Potok Wielki podejmowała szereg działań mających na celu wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i poprawę jakości życia mieszkańców. Ponadto podejmowano działania mające na celu uporządkowanie przestrzeni publicznych, wspieranie rozwoju gospodarczego oraz poprawę stanu infrastruktury technicznej. Wnioski wyciągnięte z realizacji poprzednich zadań, które wpisują się w działania rewitalizacyjne, pozwolą na jeszcze bardziej efektywne wykorzystanie środków i możliwości w obecnej perspektywie finansowej. Działania zaplanowane w niniejszym Lokalnym Programie Rewitalizacji uzupełniają działania już zrealizowane w poprzedniej perspektywie finansowej UE.

Komplementarność źródeł finansowa

Projekty, które zostały zapisane w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023 mają możliwość realizacji przy udziale różnych źródeł finansowania w tym środków unijnych.

W LPR wykorzystano możliwość łączenie wsparcia ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Budżetu Państwa i środków prywatnych w celu realizacji założonych celów i wyprowadzania obszaru ze stanu kryzysowego. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych z różnych źródeł z wykluczeniem ryzyka podwójnego finansowania pozwala na uzyskanie korzystnych efektów i wpływa na wzrost dynamiki pożądaných zmian.

Koordinacja projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych w ramach środków UE, powodująca pożądaný efekt synergii, jest warunkiem koniecznym, poprawiającym efektywność prowadzonych działań na obszarze zdegradowanym.

Kluczowym dla osiągnięcia pożądaney dynamiki procesów naprawczych, to też dążenie do umiejętnego połączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania, co zapewnia komplementarność finansową.

5.3. Indykatywne ramy finansowe projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

W związku z tym, iż Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki został opracowany zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* Ministra Rozwoju oraz *Zasadami programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim* Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym źródłem jego finansowania mogą być zarówno wewnętrzne fundusze budżetu gminy i podmiotów prywatnych, jak i zewnętrzne środki unijne i krajowe.

Architektura finansowania procesu rewitalizacji zakłada możliwość zaangażowania środków pochodzących z różnorodnych źródeł finansowania, wykorzystywanych przez wielu Interesariuszy. Powinna być dostosowana do specyfiki obszaru, z wykorzystaniem doświadczeń wszystkich podmiotów planujących realizację projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Znaczącą wagę mają takie czynniki jak: wielkość udziałów we własności dóbr, właściwości prawne podmiotów, możliwość zastosowania różnych instrumentów finansowych, dostępność i możliwość uruchomienia środków.

Zidentyfikowane projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą realizowane przez różne podmioty, w tym podmioty prywatne przy wykorzystaniu ich środków. Dlatego ważne jest stworzenie odpowiednich warunków umożliwiających włączenie różnych grup interesariuszy, w tym sektora prywatnego (w szczególności lokalnych przedsiębiorców, wspólnoty mieszkaniowe oraz organizacje pozarządowe) na etapie planowania działań rewitalizacyjnych.

Do realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych możliwe jest wykorzystanie dostępnych środków z programów rządowych oraz funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 jest głównym unijnym źródłem finansowania projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Gmina Potok Wielki, jest gminą wiejską i dedykowanym rewitalizacji jest działanie **13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich**. Realizacja projektów rewitalizacyjnych przy współfinansowaniu RPO WL w ramach tego działania będzie możliwa jedynie pod warunkiem wpisania ich do Lokalnego Programu Rewitalizacji. Na dofinansowanie szansę mają projekty infrastrukturalne, mające na celu przywracanie bądź nadanie nowych funkcji obszarom zdegradowanym pod względem społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym.

W działaniu 13.4 określony został szeroki katalog beneficjentów, którzy mogą starać się o dofinansowanie projektu rewitalizacyjnego:

- podmioty publiczne: m.in. JST oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- podmioty prywatne: spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub ich związki, MŚP (przedsiębiorstwa muszą prowadzić działalność na terenie województwa lubelskiego),
- podmioty społeczne: przedsiębiorstwa społeczne, zgodnie definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, organizacje pozarządowe,
- podmioty mieszane: podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne.

W ramach RPO WL przewidziano także preferencje punktowe dla inwestycji niezbędnych dla kompleksowej rewitalizacji danego obszaru realizowanych w ramach następujących działań:

- 3.1** Tereny inwestycyjne,
- 5.2** Efektywność energetyczna sektora publicznego,
- 5.3** Efektywność energetyczna sektora mieszkaniowego,
- 5.5** Promocja niskoemisyjności,
- 7.1** Dziedzictwo kulturowe i naturalne,
- 9.1** Aktywizacja zawodowa,
- 9.3** Rozwój przedsiębiorczości,
- 11.1** Aktywne włączenie,
- 11.2** Usługi społeczne i zdrowotne,
- 12.2** Kształcenie ogólne,
- 13.2** Infrastruktura usług społecznych.

Po perspektywie finansowej 2014-2020 wszelkie działania rewitalizacyjne będą finansowane ze środków publicznych (w tym środków własnych gminy) oraz środków prywatnych osób i podmiotów zainteresowanych realizacją projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych w wyznaczonym obszarze. Kontynuowanie działań ma istotne znaczenie dla wyprowadzania obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego i wpieranie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Szczególną formą finansowania działań rewitalizacyjnych jest połączenie środków publicznych i prywatnych poprzez zawiązanie partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). W rozumieniu ustawy o PPP z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 169 poz.1420) jest to oparta na umowie współpraca podmiotu publicznego i partnera prywatnego, służąca realizacji zadania publicznego, w ramach której partner prywatny w całości albo w części poniesie nakłady na wykonanie przedsięwzięcia będącego przedmiotem współpracy lub zapewni ich poniesienie przez osoby trzecie.

Partnerstwo publiczno-prywatne, jest szczególnie zalecane, gdy:

- samorząd chce utrzymać pewien stopień kontroli nad przedsięwzięciem,
- istnieją znaczne potrzeby inwestycyjne, a fundusze publiczne winny być kierowane na inne cele,
- zaangażowany w projekt sektor prywatny jest w stanie uzyskać zwrot zainwestowanych środków z opłat za użytkowanie obiektu.

Podobną formą finansowania działań rewitalizacyjnych jest partnerstwo publiczno-społeczne czyli forma współpracy jednostki publicznej z organizacjami pozarządowymi.

Tabela 23. Indykatywne ramy finansowe związane z realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023

Lp.	Nazwa projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego	Termin realizacji	Źródło finansowania	Szacowana wartość projektu	Środki finansowe ²¹ (zł)		
					Publiczne	Prywatne	Zewnętrzne (w tym UE)
1.	Rewitalizacja przestrzeni publicznej oraz budynku po byłej bazie GS w miejscowości Potok Wielki	06/2018-11/2018	Fundusze UE/środki gminy	800 000,00 zł	120 000,00		680 000,00
2.	Przebudowa zakładu mechaniki samochodowej	05/2019-09/2020	Fundusze UE/środki prywatne	900 000,00 zł		135 000,00	765 000,00
3.	Przebudowa budynku	01/2018-13/2018	Fundusze UE/środki prywatne	500 000,00 zł		75 000,00	425 000,00
4.	Remont i doposażenie zakładu fryzjerskiego oraz jego otoczenia wraz z utworzeniem nowego stanowiska pracy	01/2019-12/2020	Fundusze UE/środki prywatne	50 000,00 zł		7 500,00	42 500,00
5.	Rewitalizacja przestrzeni publicznej oraz budynków po byłej bazie SKR w miejscowości Potok Wielki	06/2021-10/2021	Fundusze UE/środki gminy	1 000 000,00 zł	150 000,00		850 000,00
6.	Program Asystent Rodziny na rok 2017	05/2017-12/2017	Fundusze UE/środki gminy/środki Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	20 000,00 zł	3 000,00		17 000,00
7.	Mam tę moc” – zintensyfikowanie pomocy dla	05/2017-	Fundusze UE/środki gminy/środki Ministerstwa	20 000,00 zł	3 000,00		17 000,00

²¹ W przypadku projektów, których koszty zostały oszacowane, tj. w chwili obecnej nie zostały złożone do aplikowania o środki zewnętrzne, środki zostały podzielone z 85% dofinansowaniem

	dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie	12/2017	Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej				
--	---	---------	--------------------------------------	--	--	--	--

6. SYSTEM REALIZACJI (WDRAŻANIA) PROGRAMU REWITALIZACJI

6.1. System instytucjonalny w procesie rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem określającym plan działania na obszarze rewitalizacji, dlatego ważnym elementem decydującym o skuteczności realizacji jego założeń jest zintegrowany system wdrażania. Zapewni on efektywne łączenie różnych źródeł finansowania projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz współpracy podmiotów, instytucji i lokalnej społeczności zaangażowanych w cały proces.

Podmiotem zarządzającym procesem rewitalizacji na obszarze Gminy Potok Wielki jest Urząd Gminy Potok Wielki na czele z Wójtem Gminy i Radą Gminy. Za bieżącą koordynację wszystkich działań związanych z rewitalizacją odpowiada Zespół ds. rewitalizacji powołany przez zarządzenie Wójta Gminy na etapie opracowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Ponadto instytucjami wspomagającymi są sołtysi sołectw wchodzących w obszar rewitalizacji oraz jednostki organizacyjne Urzędu Gminy.

Szczególną rolę we wdrażaniu LPR pełni Wójt Gminy Potok Wielki oraz sołtysi obszarów zdegradowanych wyznaczonych do rewitalizacji, ponieważ to oni jako przedstawiciele społeczności lokalnej znający najważniejsze problemy i potrzeby mieszkańców będą wspierać wszystkie działania mające na celu poprawę jakości życia i wzmocnienie kapitału ludzkiego na obszarze gminy.

Partnerami procesu rewitalizacji mogą być również podmioty lokalne, do których należą podmioty społeczne i gospodarcze, a poziom ich zaangażowania zależy od charakteru projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Zaangażowanie różnych podmiotów w proces rewitalizacji poprzez współpracę jednostek funkcjonujących na obszarze gminy, w tym budowanie partnerstw różnych podmiotów (publicznych, prywatnych i społecznych) pozwoli na kompleksową rewitalizację obszaru zdegradowanego i poprawę warunków do rozwoju społeczno-gospodarczego.

Z uwagi na wieloaspektowy charakter Lokalnego Programu Rewitalizacji, w procesie jego wdrażania uczestniczyć będzie wiele podmiotów. Niezwykle istotne jest aby wszystkie zainteresowane podmioty wykazywały maksymalne zaangażowanie w realizację założeń LPR, które umożliwią osiągnięcie założonych w nim celów.

6.2. Zarządzanie procesem rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji opisuje zestaw działań przewidzianych do realizacji przez różne podmioty. Prawidłowa koordynacja przewidzianych w programie projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie możliwa dzięki właściwemu zarządzaniu, które jest oparte na efektywnym systemie wdrażania.

Podmiotem zarządzającym procesem rewitalizacji na terenie gminy Potok Wielki jest Wójt Gminy Potok Wielki przy współpracy z Zespołem ds. rewitalizacji powołanym na etapie opracowywania LPR. Podmiot zarządzający nadzoruje proces rewitalizacji, a do jego głównych kompetencji należy:

- Zapewnienie zgodności realizacji LPR z dokumentami na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym (w tym z najważniejszymi dokumentami planistycznymi gminy, tj. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego oraz miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego);
- Koordynacja wdrażania poszczególnych zadań w całym okresie realizacji LPR;
- Przeprowadzanie monitoringu wdrażania LPR (zbieranie danych dotyczących postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych);

- Przygotowywanie raportów ewaluacyjnych nt. wdrażania LPR;
- Przyjmowanie i weryfikacja wniosków od podmiotów zgłaszających udział w programie oraz planowanie kolejnych działań w ramach programu;
- Prowadzenie konsultacji społecznych mających włączyć wszystkich interesariuszy w proces rewitalizacji;
- Prowadzenie działań informacyjnych i publikacja informacji na temat realizacji programu;
- Ewaluacja ex-post po zakończeniu realizacji LPR.

Podmiotami wykonawczymi są natomiast jednostki realizujące poszczególne projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Należy do nich zarówno Gmina Potok Wielki, jak i jej jednostki organizacyjne, a także wszystkie podmioty zainteresowane działaniami rewitalizacyjnymi na obszarze zdegradowanym. Będą oni odpowiedzialni za przygotowanie, realizację oraz finansowanie projektów w części przypadającej na udział własny.

Urząd Gminy Potok Wielki jako podmiot wykonawczy posiada wszelkie struktury organizacyjne oraz doświadczenie umożliwiające wdrożenie projektów w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji. Za realizację poszczególnych etapów projektu rewitalizacyjnego odpowiedzialne będą następujące jednostki:

- **Wójt Gminy i Rada Gminy** – zlecenie przygotowania i wykonania projektu,
- **Wydział Inwestycji, Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Gospodarki Mieniem oraz Wydział Ogólno-Organizacyjny i Spraw Społecznych**– opracowanie wniosków o dofinansowanie, obsługa i przygotowanie przetargu, przygotowanie umów, realizacja projektów, ocena realizacji, koordynacja działań, monitoring,
- **Wydział Finansowo-Podatkowy** – obsługa finansowa,
- **odpowiednia jednostka** – użytkowanie i zarządzanie produktami powstałymi w wyniku realizacji projektu.

6.3. System budowania i wspierania partnerstw

Wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji wymaga zaangażowania lokalnych partnerów z sektora: publicznego, społecznego i gospodarczego, w szczególności z obszaru rewitalizacji. Warunkuje to zasada „partnerstwa”, która opiera się na zaangażowaniu w proces rewitalizacji jak najwięcej instytucji mogących być partnerami w realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, a także zachęcenie lokalnej społeczności do podejmowania inicjatyw służących realizacji celów rewitalizacji w poszczególnych podobszarach obszaru rewitalizacji.

Określenie zasad i sposobów współuczestnictwa wszystkich interesariuszy rewitalizacji jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z zidentyfikowanymi potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej na etapie konsultacji społecznych. Ponadto istotne jest ograniczenie występowania potencjalnych konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, co jest podstawą do tworzenia współczesnych form samoświadomości społecznej. Współpraca międzysektorowa, podczas wdrażania LPR, odbywać się będzie w kilku zintegrowanych wymiarach:

- **Merytorycznym** – poprzez współuczestnictwo w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów przy wdrażaniu LPR; podmiot wykonawczy cyklicznie będzie organizował spotkania z przedstawicielami sektora gospodarczego i społecznego;
- **Organizacyjnym** – poprzez angażowanie zasobów i kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów;

- **Finansowym** – poprzez współudział finansowy partnerów i zapewnienie wkładu własnego (w przypadku projektu partnerskiego, w tym wykorzystanie koncepcji partnerstwa publiczno-prywatnego).

Inicjatorem projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest Wójt Gminy Potok Wielki oraz Rada Gminy, których zadaniem jest zachęcenie do współpracy jak największej liczby partnerów. Będzie to możliwe dzięki organizacji naborów na partnera projektu bądź przedsięwzięcia rewitalizacyjnego. Dodatkowo zostanie wdrożony system zachęt pozwalający na zidentyfikowanie osób zaangażowanych w życie społeczności lokalnej (tzw. lokalni liderzy) i będą w stanie pozyskać dla procesu rewitalizacji szerokie poparcie wśród interesariuszy. Partnerstwa zostaną sformalizowane stosowymi porozumieniami, umowami lub listami intencyjnymi, co pozwoli na określenie zakresu obowiązku poszczególnych partnerów i terminów wykonywanych zadań.

Współpraca pomiędzy partnerami LPR ma na celu:

- ❑ wykorzystanie potencjału organizacji i społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach jednego, spójnego projektu akceptowanego i wspieranego przez wszystkich uczestników,
- ❑ optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców,
- ❑ wsparcie innowacyjności proponowanych rozwiązań, wyrażającej się zastosowaniem nowych podejść do problemów związanych z rozwojem lokalnym.

Gmina, jako podmiot zarządzający, jest odpowiedzialna za koordynację i nadzór prowadzonych i inicjowanych działań w zakresie rewitalizacji. Będzie zapewniać również właściwą współpracę wszystkich podmiotów zaangażowanych w proces rewitalizacji na obszarze zdegradowanym. W uzasadnionych przypadkach gmina może tworzyć nowe podmioty, które będą pełnić rolę koordynatorów rewitalizacji poszczególnych obszarów objętych projektem.

6.4. System informacji i promocji

Ze względu na partycypacyjny charakter rewitalizacji istotnym elementem jest zapewnienie odpowiedniego systemu informacji i promocji o procesie rewitalizacji i wdrażaniu założeń LPR. Celem informowania interesariuszy jest w szczególności:

- zapewnienie pełniejszego przepływu informacji pomiędzy zaangażowanymi interesariuszami,
- stworzenie uwarunkowań do zapoznania się interesariuszy z kształtem i postęпами procesu rewitalizacji,
- promocja działań rewitalizacyjnych, w tym pozyskiwanie nowych przedsięwzięć oraz podmiotów i osób skłonnych do zaangażowania w zadania rewitalizacji.

Dla zwiększenia szans na efektywniejszą realizację działań rewitalizacyjnych, już na etapie opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji gmina Potok Wielki podjęła szereg działań informacyjno-promocyjnych mających na celu dotarcie do jak największej liczby osób i podmiotów mogących włączyć się w rewitalizację. Celem tych działań było zapoznanie interesariuszy z najistotniejszymi aspektami rewitalizacji, które umożliwiły zaproszenie interesariuszy do włączenia się w proces rewitalizacji na rzecz realizacji zamierzonych celów i pobudzanie do wnoszenia własnych propozycji działań. Ponadto działania te są czynnikiem stymulującym pozyskanie partnerów do przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych.

Za informowanie i promocję Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023 odpowiedzialny będzie Wójt Gminy Potok Wielki oraz Zespół ds. rewitalizacji, jako podmiot zarządzający. Ponadto za działania informacyjno-promocyjne będą odpowiedzialne wszystkie podmioty zaangażowane

w realizację poszczególnych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Do głównych działań zalicza się:

- upublicznienie założeń LPR społeczności lokalnej;
- umieszczenie informacji nt. stanu realizacji założeń LPR, realizacji projektów itp. na oficjalnej stronie internetowej gminy Potok Wielki (<http://www.potokwielki.pl/>) oraz w Biuletynie Informacji Publicznej (<https://umpotokwielki.bip.lubelskie.pl/index.php?id=57>);
- zamieszczanie informacji w lokalnych mediach (np. prasie);
- organizację spotkań i konferencji dla społeczności lokalnej, przedstawicieli lokalnych środowisk, organizacji pozarządowych dotyczących wdrażania i/lub aktualizacji LPR, które stanowią niezbędny element dialogu społecznego (zwłaszcza w przypadkach projektów społecznych, uzupełniających inwestycje infrastrukturalne), prowadząc do wymiany opinii, czasem nawet do weryfikacji planów lub ich uzupełniania;
- umożliwienie szerokiego dostępu do zapisów dokumentu poprzez jego powielenie, bądź udostępnienie w formie broszur i ulotek najważniejszych zapisów dotyczących realizowanych działań.

Do grupy docelowej działań informacyjno-promocyjnych należy zaliczyć: społeczność lokalną, organizacje pozarządowe, partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym spółdzielnie, lokalni przedsiębiorcy oraz media.

7. SYSTEM MONITORINGU, EWALUACJI I AKTUALIZACJI PROGRAMU

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023 to dokument otwarty, który poddawany będzie okresowej analizie, ocenie i aktualizacji. Niezbędne jest więc systematyczne zbieranie informacji oraz ich analiza pod kątem przebiegu wdrażania założeń LPR.

7.1. Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych

Określenie efektywności realizacji celów rewitalizacji zidentyfikowanych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Potok Wielki jest możliwe dzięki monitoringowi. Polega on na systematycznym zbieraniu oraz analizowaniu danych o charakterze ilościowym i jakościowym, które pozwolą na dokonanie rzetelnej oceny efektywności prowadzonych działań rewitalizacyjnych.

Monitorowanie efektów realizacji LPR będzie się odbywało na poziomie wskaźników delimitacyjnych, pozwalających zmierzyć stopień wyjścia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz wskaźników monitorujących, pozwalających zmierzyć stopień realizacji celów strategicznych podobszarów obszaru rewitalizacji.

Wskaźniki delimitacyjne (źródło danych: Urząd Gminy, Ośrodek Pomocy Społecznej, GUS, Komenda Policji w Janowie Lubelskim):

- sfera społeczna:
  - Dynamika zmian liczby ludności w latach 2005-2015,
  - Udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%),
  - Udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (%),
  - Udział liczby osób z wykształceniem niższym niż średnie w ogólnej liczbie ludności (%),
  - Liczba osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w roku 2015 (z podziałem na sołectwa) na 1000 osób,
  - Liczba „niebieskich kart” na 1000 ludności,
  - Liczba interwencji domowych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców;
  - wskaźnik bezrobocia;
- sfera gospodarcza:
  - Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców,
  - Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych na terenie sołectwa na 1000 osób.
- sfera środowiskowa:
  - Udział obszarów chronionych (%).
- sfera przestrzenno-funkcjonalna:
  - gęstość zaludnienia;
- sfera techniczna:
  - Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków (%),
  - Udział budynków planowanych do rozbiórki w ciągu najbliższych 8 lat.

W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie celów strategicznych wraz z przypisanymi do nich wskaźnikami monitorującymi, a także źródłem pozyskania danych.

Tabela 24. Wskaźniki monitorujące

Obszar rewitalizacji	Gmina Potok Wielki	
Cele rewitalizacji	Wskaźniki monitorujące	Źródło danych
1. Poprawa warunków życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym		Sprawozdania z realizacji projektów
2. Wsparcie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększanie aktywności gospodarczej ludności z obszaru rewitalizacji		Sprawozdania z realizacji projektów
3. Rozwój przestrzeni wiejskiej w oparciu o lokalny potencjał obszaru, który zapewni dostępność i odpowiedni standard infrastruktury służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców		Sprawozdania z realizacji projektów

Wójt Gminy Potok Wielki jest **podmiotem koordynującym** wdrażanie Lokalnego Programu Rewitalizacji, ponieważ odpowiada za kreowanie i realizację polityki rozwoju na terenie gminy. Istotnym elementem wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki jest umiejętne określenie systemu kontroli i monitorowania realizacji celów.

Zespół do spraw rewitalizacji, który jest powołany zarządzeniem Wójta Gminy na etapie opracowania dokumentu, jest **podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie** Lokalnego Programu Rewitalizacji. Odpowiedzialny będzie za zbieranie danych obrazujących tempo i jakość wdrażania projektów (wskaźników monitorujących oraz wskaźników wykorzystanych podczas delimitacji obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji w celu monitorowania wychodzenia wyznaczonych obszarów ze stanu kryzysowego), ich raportowanie, a następnie analizowanie danych opisujących postęp i efekty

realizowanych zadań. Do obowiązku Zespołu ds. rewitalizacji jest również przygotowywanie okresowych i końcowych sprawozdań z realizacji LPR.

W procesie monitorowania realizacji LPR będą uczestniczyć również Radni Gminy oraz Sołtysi obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, którzy przy pomocy mieszkańców będą kontrolować realizację poszczególnych projektów rewitalizacyjnych, a zatem wyznaczonych celów rewitalizacji.

Powyższy system monitorowania jest podstawą do efektywnej ewaluacji i aktualizacji LPR w przypadku gdy stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów. Systematyczna ocena i aktualizacja umożliwi dostosowywanie założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji do bieżących uwarunkowań zewnętrznych wpływających na efektywność realizacji zaplanowanych działań mających na celu poprawę zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej.

7.2. Zasady, tryb i metody przeprowadzania ewaluacji

Ewaluacja ma na celu poprawę jakości, skuteczności i spójności realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji w odniesieniu do konkretnych problemów obszaru rewitalizowanego z jednoczesnym uwzględnieniem wizji jego stanu po przeprowadzeniu rewitalizacji i właściwego prawodawstwa lokalnego, krajowego i wspólnotowego dotyczącego m.in. oddziaływania na środowisko projektów zapisanych do realizacji w LPR.

Ewaluacja LPR będzie służyć przede wszystkim oszacowaniu osiągnięcia wskaźników monitorujących, a przez to stopnia wdrożenia całego LPR. Odpowie również na pytanie o trafność planowanych, przeprowadzonych i zakończonych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych w odniesieniu do potrzeb oraz pozwoli ocenić efekty i korzyści z ich wdrożenia.

Ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki opiera się na 3 rodzajach ocen:

- ex-ante (przed realizacją LPR) – uznać można, że taką ocenę przeprowadzono na etapie przygotowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji, listę podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych sporządzono w oparciu o lokalne potrzeby oraz analizę zgłoszonych kart projektów,
- on-going (w trakcie realizacji LPR) – ocenie tej podlegać będą poszczególne projekty w trakcie ich realizacji, ocena będzie skierowana na analizę postępów w realizacji LPR i kontrolę terminów wykonania poszczególnych działań, ewaluacja on-going będzie przeprowadzana co 2 lata (tj. w 2019 r. i 2021 r.) po analizie okresowych raportów monitoringowych, jej efektem będą okresowe raporty ewaluacyjne,
- ex-post (po zakończeniu realizacji LPR) – w jej ramach przewiduje się, że po zakończeniu realizacji LPR (okres realizacji to lata 2017-2023) sporządzony zostanie końcowy raport ewaluacyjny celem weryfikacji założonych celów rewitalizacji, wskaźnika oddziaływania i wskaźników rezultatu.

W raportach ewaluacyjnych należy wziąć pod uwagę następujące kryteria ewaluacyjne: trafność, skuteczność, efektywność (przy ewaluacji on-going) oraz skuteczność, efektywność, użyteczność, trwałość (przy ewaluacji ex-post):

- trafność – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele rewitalizacji odpowiadają potrzebom i priorytetom wskazanym w odniesieniu do obszaru rewitalizacji,
- skuteczność – kryterium, które pozwala sprecyzować, do jakiego stopnia cele rewitalizacji zdefiniowane na etapie LPR zostały osiągnięte,
- efektywność – kryterium, które pozwala ocenić poziom „ekonomiczności” LPR,

- użyteczność – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie LPR odpowiada potrzebom grup docelowych,
- trwałość – kryterium pozwalające ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem LPR będą trwać po zakończeniu jego wdrażania.

Wszelkie dokumenty ewaluacyjne będą sporządzane przez Zespół ds. rewitalizacji i adresowane do Wójta Gminy Potok Wielki. Ewaluacja on-going będzie podstawą do rozpoczęcia procesu aktualizacji LPR, natomiast po przeprowadzeniu ewaluacji ex-post wszelkie rozbieżności pomiędzy pierwotnymi ustaleniami LPR, a jego rzeczywistym wykonaniem będą szczegółowo wyjaśnione.

7.3. Zasady i tryb aktualizacji programu

Proces rewitalizacji, jako rozciągnięty w czasie, podlegał będzie wpływowi czynników zewnętrznych, co implikuje konieczność założenia okresowej aktualizacji LPR oraz aktualizacji nadzwyczajnej w razie zaistnienia okoliczności istotnie wpływających na LPR.

System monitorowania i ewaluacji będzie podstawą do podjęcia okresowych działań naprawczych i aktualizacji LPR. Przeprowadzenie okresowej aktualizacji jest możliwe w przypadku gdy: zostanie stwierdzony brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do programu nowego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, zmianie ulega harmonogram realizacji projektów, plan finansowy lub konieczna jest aktualizacja wskaźników. Do LPR na późniejszym etapie jego realizacji będą mogli dołączyć dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących). Preferowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu Lokalnego Programu Rewitalizacji w zakresie wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

Ewentualność wprowadzenia poprawek i aktualizacji dokumentu wiązała się będzie z przyjęciem odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy, tak aby LPR mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. Wszelkie zmiany w dokumencie będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne.

Procedura okresowej aktualizacji LPR obejmuje następujące kroki:

1. Zainteresowane podmioty publiczne i prywatne, działające na obszarach wskazanych do rewitalizacji w ramach LPR lub zainteresowane podjęciem takiej działalności w trybie ciągłym zgłaszają swoje propozycje w zakresie zmiany LPR w formie pisemnej do Urzędu Gminy lub w formie karty projektu umieszczonej na stronie internetowej gminy, jeżeli propozycja dotyczy wprowadzenia nowego projektu rewitalizacyjnego;
2. Podczas przeprowadzania ewaluacji on-going (w 2019 i 2021 r.) Wójt Gminy wraz z Zespołem ds. rewitalizacji dokona weryfikacji zgłoszonych propozycji i wyda opinię odnośnie włączenia lub odmowy włączenia zgłoszonego projektu bądź innej proponowanej zmiany do Lokalnego Programu Rewitalizacji;
3. Jeżeli przeprowadzona ewaluacja skuteczności dotychczasowych działań i propozycje interesariuszy spowodują konieczność włączenia do LPR nowych projektów, modyfikacji założonych celów bądź też wyznaczonych kierunków działań warunkujących powodzenie rewitalizacji, Wójt Gminy wraz z Zespołem ds. rewitalizacji podejmuje decyzję o przystąpieniu do okresowej aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji;
4. Dokument LPR zostaje uaktualniony zgodnie z proponowanymi zmianami, a następnie poddany konsultacjom społecznym;
5. Zaktualizowany LPR, po konsultacjach z mieszkańcami, jest ponownie uchwalany przez Radę Gminy Potok Wielki;

6. W celu przejrzystości LPR dla wszystkich zaangażowanych podmiotów (w tym IZ RPO WL) oraz partnerów, zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian,
7. Zaktualizowany LPR po przyjęciu przez Radę Gminy jest zgłaszany do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego.

Jeżeli do LPR zgłoszone zostaną wyjątkowo istotne dla społeczności lokalnej projekty, a termin okresowej aktualizacji jest stosunkowo odległy lub gdy zaistnieją istotne zmiany w otoczeniu wpływające na LPR, Burmistrz ma możliwość przystąpienia do procesu nadzwyczajnej aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Do 31 grudnia 2023 r. Gmina Potok Wielki, zgodnie z art. 52, ust. 1 Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, będzie realizować działania rewitalizacyjne w oparciu o niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji okresowo poddawany aktualizacji. Po tym terminie, jeżeli gmina będzie planowała dalsze działania rewitalizacyjne, będzie zobowiązana do uchwalenia Gminnego Programu Rewitalizacji, opracowanego w oparciu o przedmiotową ustawę.

Systematyczny monitoring, ocena skuteczności działań rewitalizacyjnych i jasny system wprowadzania modyfikacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji w reakcji na zmiany w otoczeniu umożliwi dostosowywanie jego założeń do bieżących uwarunkowań zewnętrznych wpływających na efektywność realizacji zaplanowanych działań, mających na celu poprawę zdiagnozowanej sytuacji kryzysowej.

8. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI

8.1. Spotkania konsultacyjne

I spotkanie informacyjno-konsultacyjne

Proces partycypacji społecznej, podczas prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Potok Wielki, rozpoczęło pierwsze spotkanie informacyjno-konsultacyjne. Odkonduło się 15 lutego 2017 r. o godz. 11.00 w Sali konferencyjnej Urzędu Gminy Potok Wielki. Na spotkanie zostali zaproszeni mieszkańcy gminy, przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji społecznych i pozarządowych, radni oraz pracownicy Urzędu Gminy Potok Wielki. Poniższa tabela przedstawia ramowy program spotkania.

Tabela 25. Ramowy program I spotkania informacyjno-konsultacyjnego

Agenda spotkania	
11.00-11.15	Otwarcie spotkania i powitanie uczestników przez Pana Jerzego Pietrzyka – Wójta Gminy Potok Wielki
11.15-11.45	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wprowadzenie do tematyki rewitalizacji w perspektywie finansowej 2014-2020 oraz aspekty prawne rewitalizacji; 2. Korzyści płynące z realizacji Lokalnych Programów Rewitalizacji; 3. Założenia projektu „Lokalny Program Rewitalizacji podstawą do ożywienia społeczno-gospodarczego Gminy Potok Wielki” współfinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020.
11.45-12.30	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uwarunkowania przestrzenne gminy Potok Wielki wynikające ze stanu istniejącego (sfera gospodarcza, sfera środowiskowa, sfera przestrzenno-funkcjonalna, sfera społeczna, sfera techniczna); 2. Delimitacja obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji (metodologia wyznaczania obszarów, analiza wskaźnikowa); 3. Dyskusja – zgłoszenie uwag i wniosków.
12.30-12.45	Przerwa
12.45-13.15	Spotkanie warsztatowo-konsultacyjne w sprawie aktualizacji „Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Potok Wielki”
13.15-14.00	World Cafe (warsztatowa metoda wypracowania pomysłów i rozwiązań) - identyfikacja problemów, potrzeb oraz wizji rozwoju obszarów rewitalizacji
14.00-14.15	Podsumowanie i zakończenie

Na spotkaniu przedstawiono podstawowe zagadnienia dotyczące rewitalizacji i opracowywania Lokalnych Programów Rewitalizacji, w celu wprowadzenia interesariuszy w tematykę. Przedstawiono wstępne wyniki przeprowadzonej diagnozy w podziale na sfery: społeczną, gospodarczą, środowiskową, przestrzenno-funkcjonalną i techniczną oraz metodologię wyznaczania obszarów zdegradowanych i wstępną delimitację obszaru rewitalizacji.

Druga część spotkania została poprowadzona metodą warsztatową World Café, która pozwoliła na zidentyfikowanie problemów, potrzeb oraz wizji rozwoju obszarów rewitalizacji. Dodatkowo uczestnicy spotkania wskazali potencjały wyznaczonego obszaru. Zebrane informacje pozwoliły na uzupełnienie

diagnozy obszary gminy, na podstawie której wyznaczono obszar rewitalizacji. W poniższym zestawieniu tabelarycznym zebrano wnioski z przeprowadzonej dyskusji.

Tabela 26. Wnioski z przeprowadzonej metody warsztatowej World Café

PROBLEMY	
☐	Niska emisja
☐	Brak perspektyw dla młodzieży, która powoduje migrację ludzi młodych do większych ośrodków miejskich zarówno w celach edukacyjnych jak i zarobkowych
☐	Brak aktywności organizacji pozarządowych w życiu lokalnej społeczności
☐	Brak systemu kanalizacji
☐	Brak liderów lokalnych, w związku z czym ograniczona jest aktywność społeczności lokalnej
☐	Niezadawalający stan zagospodarowania przestrzennego przestrzeni publicznych obszarów gminy
POTRZEBY	
☐	Podejmowanie działań inwestycyjnych, które pozytywnie wpływają na rozwój gminy i jakość życia mieszkańców
☐	Zagospodarowanie placu po byłej bazie GS w miejscowości Potok Wielki
☐	Termomodernizacje budynków
☐	Więcej inicjatyw społecznych
☐	Edukacja ekologiczna
☐	Projekty miękkie w zakresie pomocy osobom potrzebującym zagrożonych wykluczeniem społecznym
☐	Nadawanie nowej funkcji starym budynków w celu ożywienia tkanki wiejskiej wpływającej na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru rewitalizacji
WIZJA ROZWOJU	
☐	racjonalnie zagospodarowana przestrzeń obszaru rewitalizacji spełniająca oczekiwania lokalnej społeczności z poszanowaniem środowiska przyrodniczego,
☐	włączenie społeczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
☐	zintegrowana społeczność lokalna

II spotkanie informacyjno-konsultacyjne

Drugie spotkanie konsultacyjne zostało zorganizowane 6 marca 2017 r. o godz. 10.00 w Sali konferencyjnej Urzędu Gminy Potok Wielki. Skierowane było do mieszkańców gminy Potok Wielki, przedstawicieli samorządu lokalnego, sołtysów, przedsiębiorców, przedstawicieli stowarzyszeń oraz wszystkich podmiotów zainteresowanych rewitalizacją na terenie gminy. Poniżej przedstawiono ramowy program spotkania.

Tabela 27. Ramowy program II spotkania informacyjno-konsultacyjnego

Agenda spotkania	
10.00-10.15	Otwarcie spotkania i powitanie uczestników przez Pana Jerzego Pietrzyka – Wójta Gminy Potok Wielki
10.15-11.00	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prezentacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy Potok Wielki; 2. Finansowanie projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych; 3. Podstawowe zasady aplikowania do Działania 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-

2020.	
11.00-11.15	Przerwa
11.15-12.00	<ol style="list-style-type: none"> 4. Prezentacja wyników warsztatów World Cafe przeprowadzonych na I spotkaniu konsultacyjnym; 5. Prezentacja celów i kierunków działań obszaru rewitalizacji Potok Wielki; 6. Planowanie partycypacyjne – warsztaty pozwalające na zidentyfikowanie projektów do realizacji na terenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji; 7. Założenia projektów rewitalizacyjnych zgłoszonych w ramach „Karta projektu rewitalizacyjnego w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023”.
12.00-12.15	Podsumowanie i zakończenie

Spotkanie konsultacyjne dało możliwość zapoznania interesariuszy z ostateczną delimitacją obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a także celami i kierunkami działań, które powstały przy udziale społeczności lokalnej podczas warsztatów I spotkania konsultacyjnego.

W części warsztatowej spotkania przedstawiono wstępne założenia projektów rewitalizacyjnych zgłoszonych w ramach zbieranych Kart projektów rewitalizacyjnych oraz w formie otwartej dyskusji interesariusze zgłaszali propozycje projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, co umożliwiło identyfikację projektów/przedsięwzięć głównych i uzupełniających wpisanych do Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki.

8.1.1. Ankietyzacja mieszkańców

Podczas opracowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji zapewniono aktywny udział interesariuszy, którzy za pośrednictwem badań ankietowych wskazali występujące w gminie obszary podlegające procesowi degradacji oraz zakres potrzeb i oczekiwań, które należy wziąć pod uwagę podczas planowanego procesu rewitalizacji tych obszarów. Aktywny udział społeczności lokalnej przyczynił się do identyfikacji obszaru rewitalizacji oraz celów i kierunków działań rewitalizacyjnych w gminie Potok Wielki.

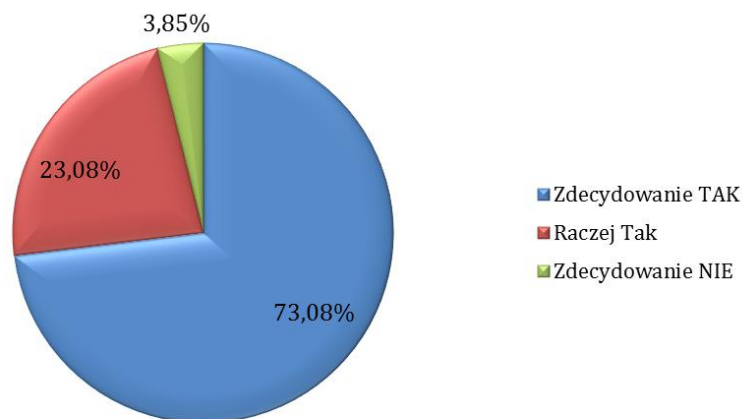
Ankieta identyfikujące obszary i kierunki działań rewitalizacyjnych w gminie Potok Wielki w latach 2017-2023

W początkowym etapie prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji przeprowadzona została ankieta dotycząca m.in. potrzeby sporządzenia dokumentu, zakresu przestrzennego planowanych działań rewitalizacyjnych, określenia problemów w sferze ekonomicznej, społecznej oraz związanych z dostępem do infrastruktury technicznej i jakością przestrzeni publicznych, które należałoby ograniczyć, bądź całkowicie rozwiązać w procesie rewitalizacji, a także wyznaczenia przedsięwzięć, na które w pierwszej kolejności warto wydatkować środki publiczne. Ankietę wypełniło 26 mieszkańców gminy Potok Wielki, 16 spośród 17 sołectw, z czego największy odsetek respondentów stanowili mieszkańcy sołectw: Potok Wielki (26,9%) oraz Potoczek (15,4%). Ponad 10% uczestników badania ankietowego stanowili mieszkańcy sołectwa Potok Stany. Najmniej liczną grupą respondentów byli mieszkańcy sołectwa Stany Nowe, Stawki, Zarajec Potocki, Dąbrowica, Kolonia Potok Wielki, Maliniec, Osinki i Osówek. Uczestnicy badania udzielili odpowiedzi na 19 pytań.

W przeprowadzonej ankiecie respondenci odpowiedzieli na podstawowe pytanie: *Czy ich zdaniem gminie potrzebny jest program ożywienia gospodarczego, społecznego i przestrzenno-środowiskowego w postaci Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki, który będzie realizowany w latach 2017-2023?* Największa liczba uczestników badania ankietowego (73,1%) zaznaczyła odpowiedź „zdecydowanie tak”.

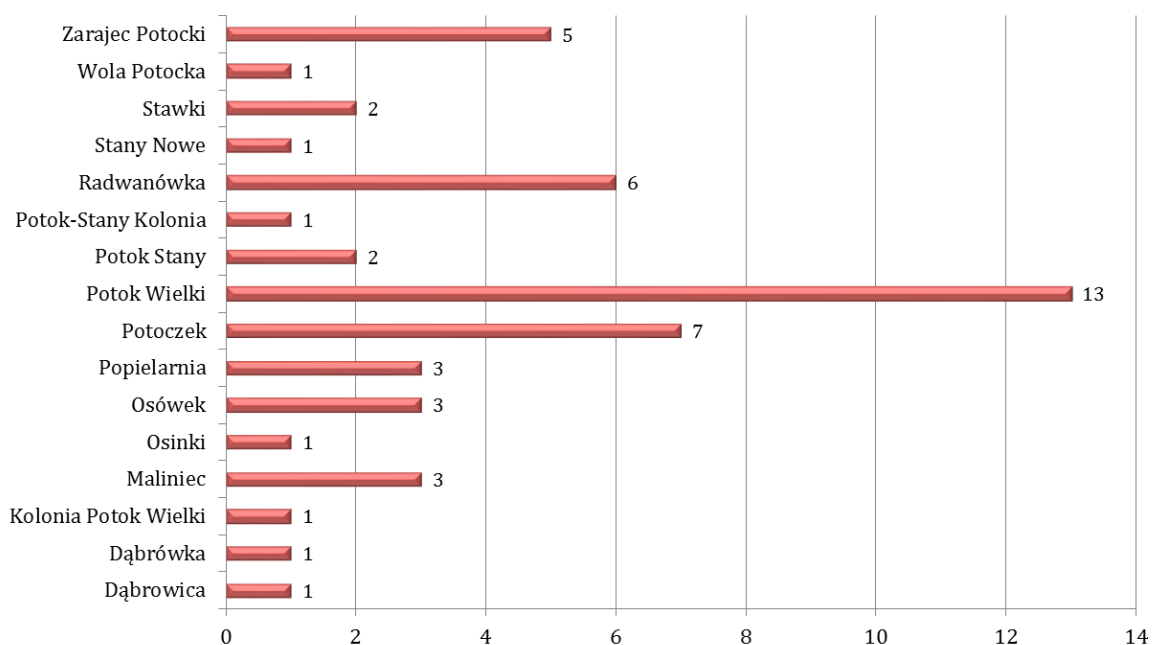
Mniejszy odsetek respondentów (23,1%) udzielił odpowiedzi „raczej tak”. Jedynie 3,8% ankietowanych uważa, że gmina nie potrzebuje programu rewitalizacji. Z ankiety wynika, iż większa część społeczności lokalnej liczy na realny wpływ realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji na poprawę jakości życia oraz walkę z istniejącymi problemami.

Pytanie 1. Czy Pana(i) zdaniem naszej Gminie potrzebny jest program ożywienia gospodarczego, społecznego i przestrzenno-środowiskowego w postaci Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki, który będzie realizowany w latach 2017-2023?

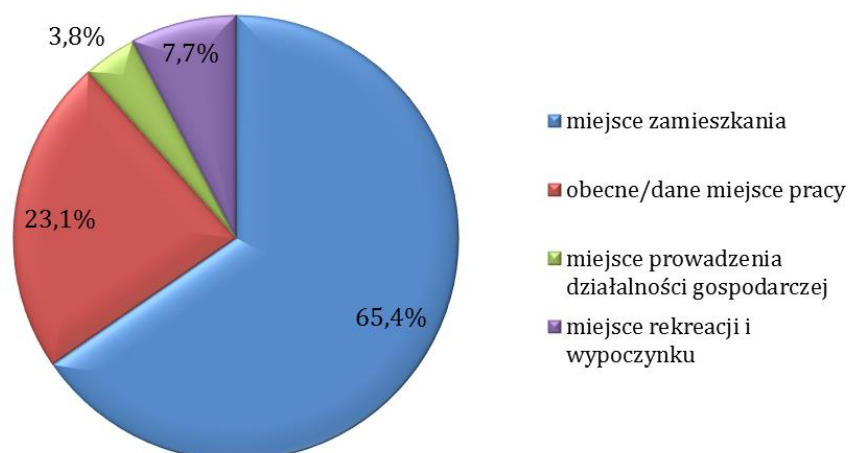

W drugim pytaniu respondenci musieli wskazać, które sołectwa ich zdaniem stanowią obszar zdegradowany. Wg ankietowanych obszar zdegradowany stanowi sołectwo Potok Wielki (13 ankietowanych). 7 ankietowanych do obszaru zdegradowanego zaliczyłaby sołectwo Potoczek. Dla większości ankietowanych wskazane sołectwa to miejsce zamieszkania (65,4%), a dla 23,1% osób jest to obecne/dawne miejsce pracy.

Pytanie 2. Które sołectwa gminy Potok Wielki stanowią obszar zdegradowany – w których sołectwach Pani/Pana zdaniem jest najwięcej problemów przestrzennych społecznych i gospodarczych?

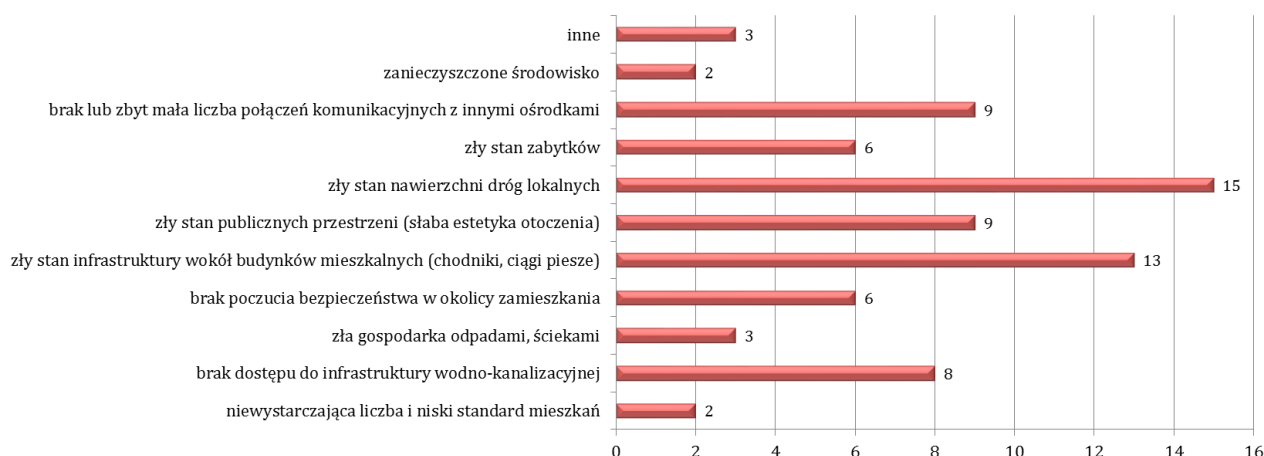

Pytanie 3. Jaki jest Pani/Pana związek z wyżej wymienionym terenem?

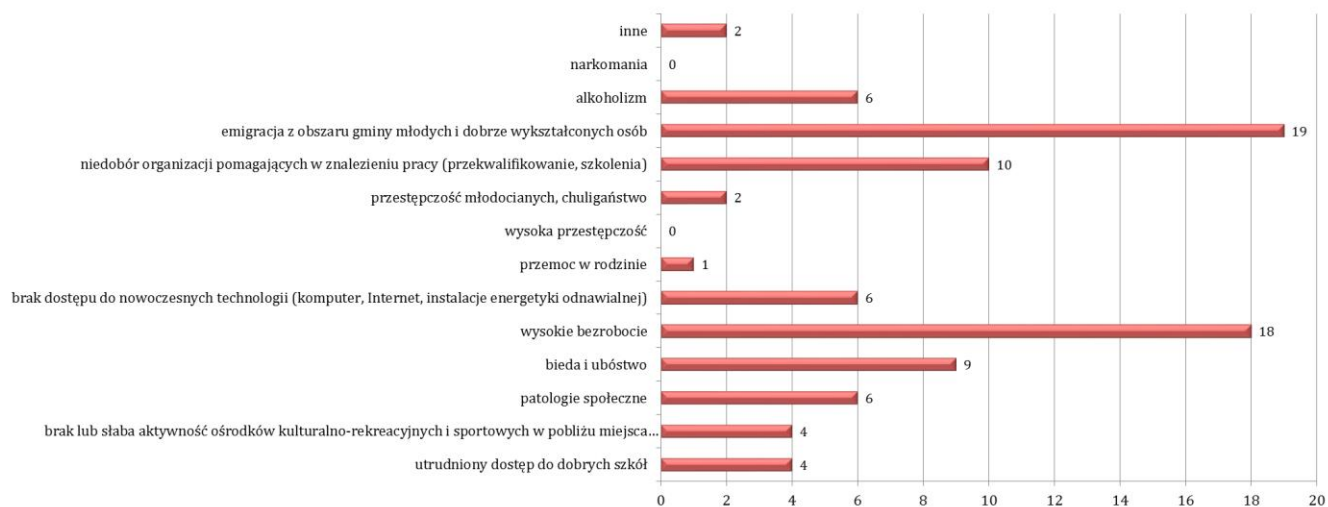
Kolejne pytanie dotyczyło wskazania problemów i barier rozwojowych w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej, które występują na obszarze wskazanych sołectwa jako zdegradowane (ankietowani mieli możliwość podania max. 5 odpowiedzi). Respondenci wskazali, że największym problemem/barierą rozwoju są: zły stan nawierzchni dróg lokalnych (57,7% ankietowanych) oraz zły stan infrastruktury wokół budynków mieszkalnych (50%).

Pytanie 4. Jakie problemy/bariery rozwojowe w sferze przestrzennej i infrastrukturalnej występują na obszarze wskazanych sołectw? (max. 5 odpowiedzi)

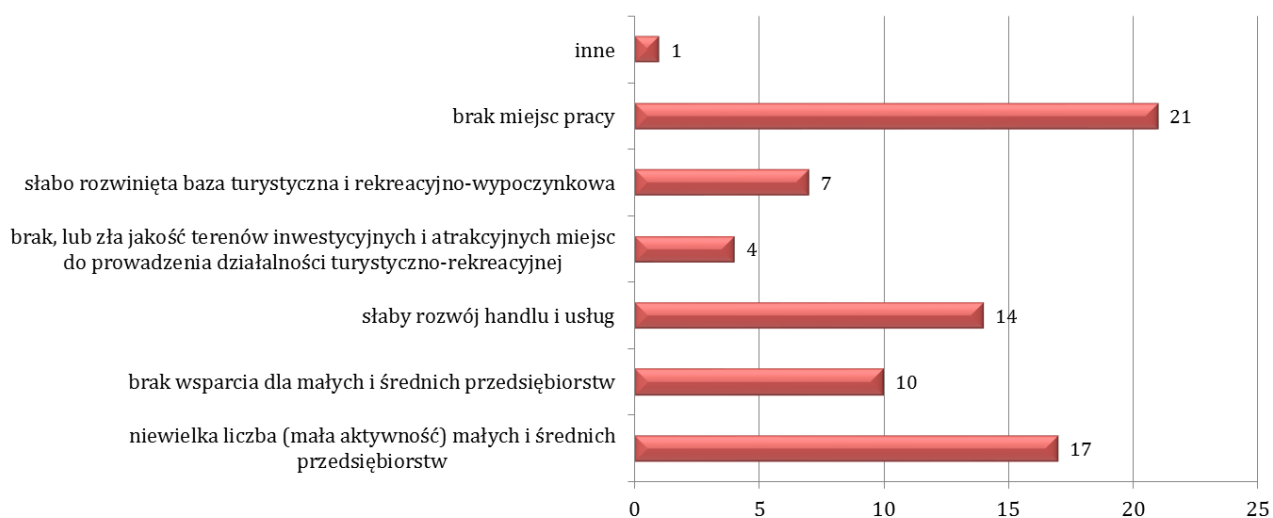
Pytanie piąte dotyczyło problemów w sferze społecznej, respondenci zostali poproszeni o wskazanie maksymalnie 5 problemów na obszarze wskazanych sołectw. Najwięcej odpowiedzi (73,1%) dotyczyło emigracji z obszaru gminy młodych i dobrze wykształconych osób oraz wysokie bezrobocie (69,2%). Problemami, którymi zostały zauważone przez respondentów są również niedobór organizacji pomagających w znalezieniu pracy (38,5%), a także bieda i ubóstwo (34,6%).

Pytanie 5. Jakie problemy w sferze społecznej występują na obszarze wskazanych sołectw? (max. 5 odpowiedzi)

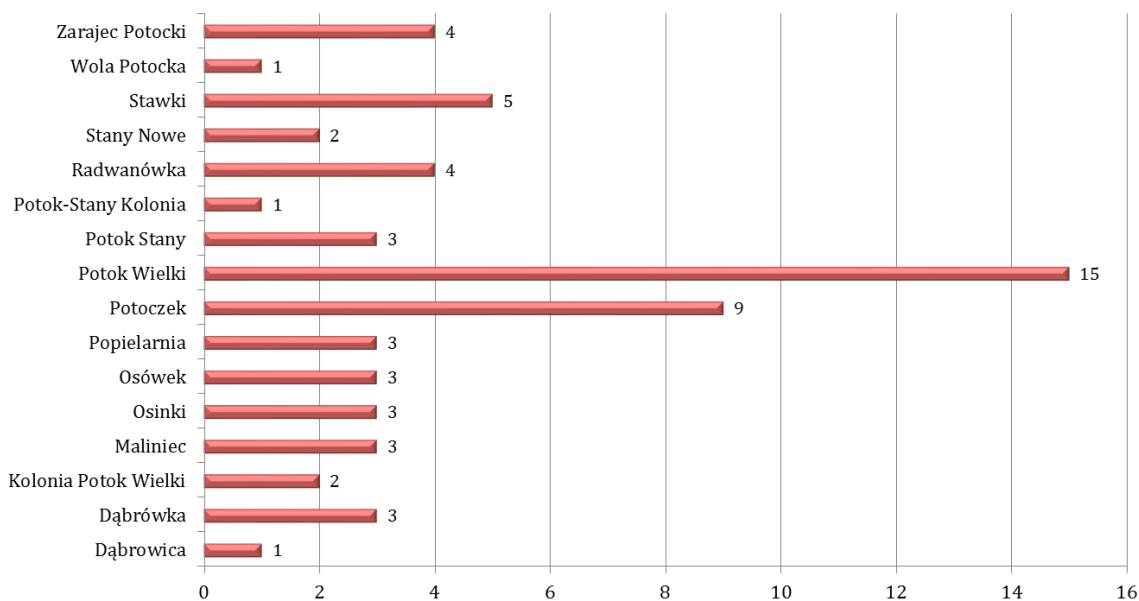
Kolejne pytanie również dotyczyło problemów i barier rozwojowych, ale w sferze gospodarczej. Respondenci wskazali, że są to: brak miejsc pracy (80,8% respondentów), niewielka liczba (mała aktywność) małych i średnich przedsiębiorstwa (65,4%) i słaby rozwój handlu i usług (53,8%).

Pytanie 6. Jakie problemy/bariery rozwojowe w sferze gospodarczej występują na obszarze wskazanych sołectw? (max. 5 odpowiedzi)

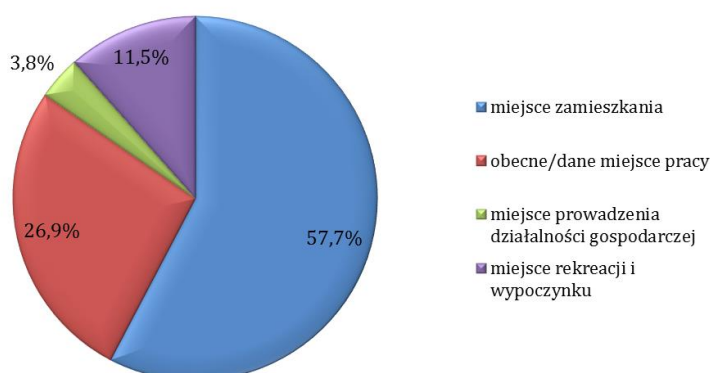

Kolejne pytania ankiety, dotyczyły wybrania sołectw, które powinny zostać poddane procesowi rewitalizacji (w oparciu o wcześniejszy wybór obszaru zdegradowanego i zdiagnozowania problemów i barier rozwojowych na nich występujących). Respondenci wskazali: Potok Wielki (57,7%), Potoczek (34,6%), Stawki (19,2%), Radwanówka i Zarajec Potocki (po 15,4%). Dla większości ankietowanych wskazane sołectwa to miejsce zamieszkania (57,7%), a dla 26,9% osób jest to obecne/dawne miejsce pracy.

Pytanie 7. Które sołectwa Gminy Potok Wielki, spośród wcześniej wskazanych jako zdegradowane, powinny być Pani/Pana zdaniem poddane procesowi rewitalizacji? (max. 3 sołectwa)

Pytanie 8. Jakiej jest Pani/Pana związek z wyżej wymienionym terenem?

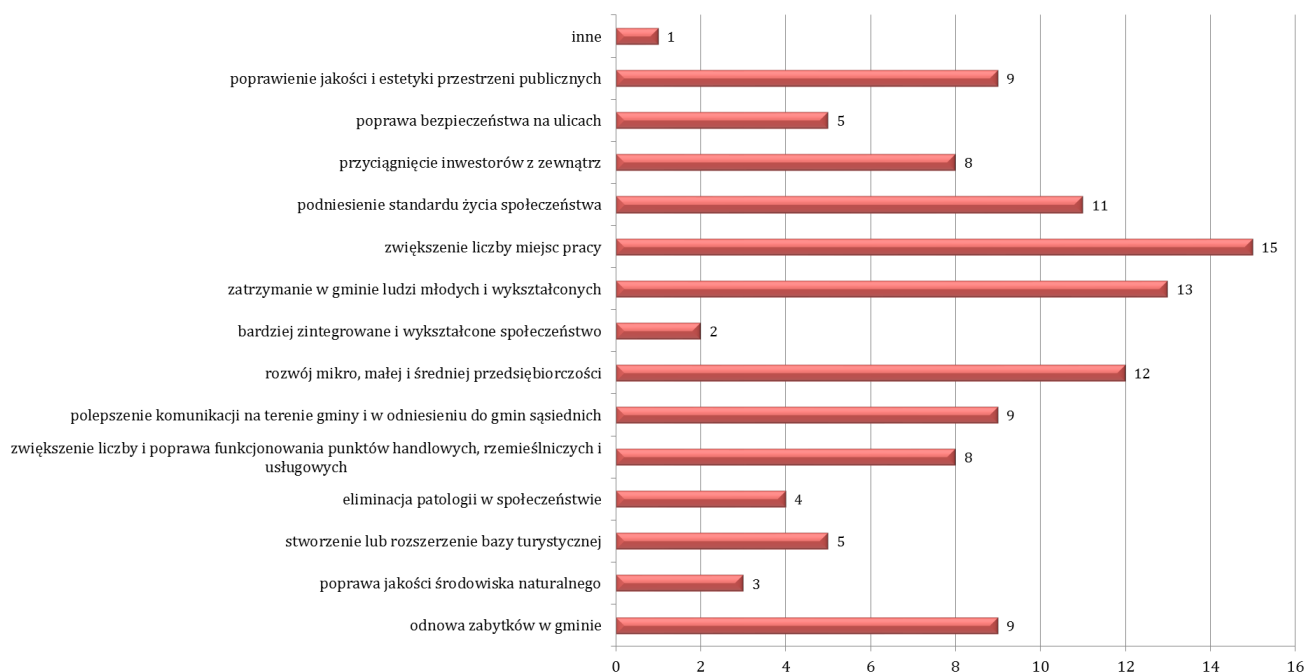

Pytanie 9 miało charakter otwarty i respondenci zostali poproszeni o wskazanie problemów jakie występują na obszarze wybranym do rewitalizacji. Najczęściej powtarzającymi problemami w odpowiedziach respondentów są:

- Brak miejsc pracy;
- Zły stan przestrzeni publicznej;
- Brak infrastruktury dla małych przedsiębiorstw;
- Brak oświetlenia ulicznego.

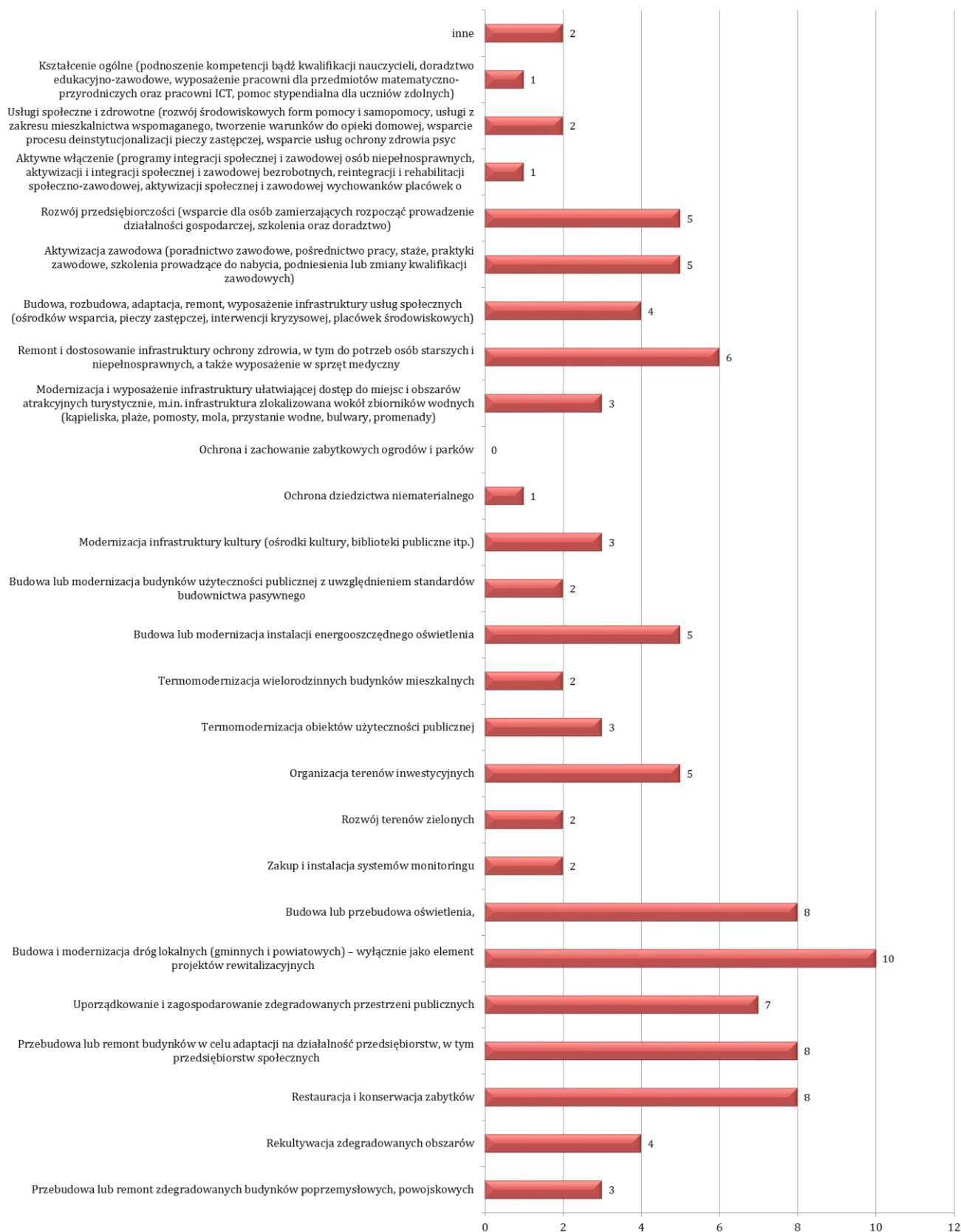
W kolejnym pytaniu respondenci zostali zapytani jakie efekty zostaną osiągnięte dzięki działaniom rewitalizacyjnym. Najwięcej odpowiedzi wskazywało na zwiększenie liczby miejsc pracy (57,7%), zatrzymanie w gminie ludzi młodych i wykształconych (50%), rozwój mikro, małej i średniej przedsiębiorczości (46,2%) i podniesienie standardu życia społeczeństwa (42,3%).

Pytanie 10. Jakie efekty według Pani/Pana zostaną osiągnięte, dzięki działaniom rewitalizacyjnym? (max. 5 odpowiedzi)

Wśród typów projektów, na jakie w pierwszej kolejności warto wydatkować środki publiczne w ramach wdrażanego programu rewitalizacji znalazły się: budowa i modernizacja dróg lokalnych (gminnych i powiatowych), budowa lub przebudowa oświetlenia, przebudowa lub remont budynków w celu adaptacji na działalność przedsiębiorstw, w tym przedsiębiorstw społecznych oraz restauracja i konserwacja zabytków.

Pytanie 11. Na jakie typy projektów w pierwszej kolejności, warto Pani/Pana zdaniem wydatkować środki publiczne w ramach wdrażanego programu rewitalizacji? (max 5 odpowiedzi)

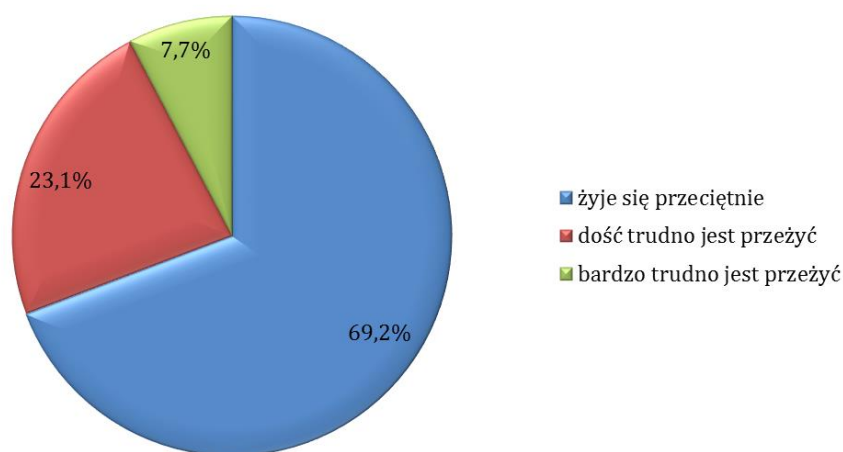

Pytanie 12 było pytaniem otwartym i respondenci zostali poproszeni o wskazanie projektów możliwych do realizacji, które wpisują się w typy projektów z poprzedniego pytania wraz z wskazaniem miejsca ich realizacji. Wskazano następujące projekty:

- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej;
- Aktywizacja zawodowa;
- Budowa oświetlenia przy nowo wybudowanym chodniku w Potoczku;
- Rozwój przedsiębiorczości w Potok Wielkim;
- Modernizacja i wyposażenie infrastruktury ułatwiającej dostęp do miejsc i obszarów atrakcyjnych turystycznie, m.in. infrastruktura zlokalizowana wokół zbiorników wodnych (kąpieliska, plaże, pomosty, mola, przystanie wodne, bulwary, promenady - Osówek, Maliniec, Potoczek);
- Remont dróg i budowa chodników – Potoczek;
- Odnowa zabytków w Gminie Potok Wielki;
- Remont i modernizacja GOK;
- Wspieranie osób i otoczenia osób starszych i niepełnosprawnych;
- Szkolenia i warsztaty dla przyszłych przedsiębiorców - wsparcie fachowców przez pierwsze lata prowadzenia działalności;
- Rewitalizacja placu GS;
- Podjęcie działań aby do każdego pociągu do Lublina i Stalowej Woli funkcjonowało połączenie autobusowe z Potoka Wielkiego.

Ponadto mieszkańcy mogli określić poziom życia w gminie i większość z nich określiła ten poziom jako przeciętny – 69,2% ankietowanych, 6 osób stwierdziło, że dość trudno jest przeżyć i dwie osoby, że na terenie gminy bardzo trudno jest przeżyć.

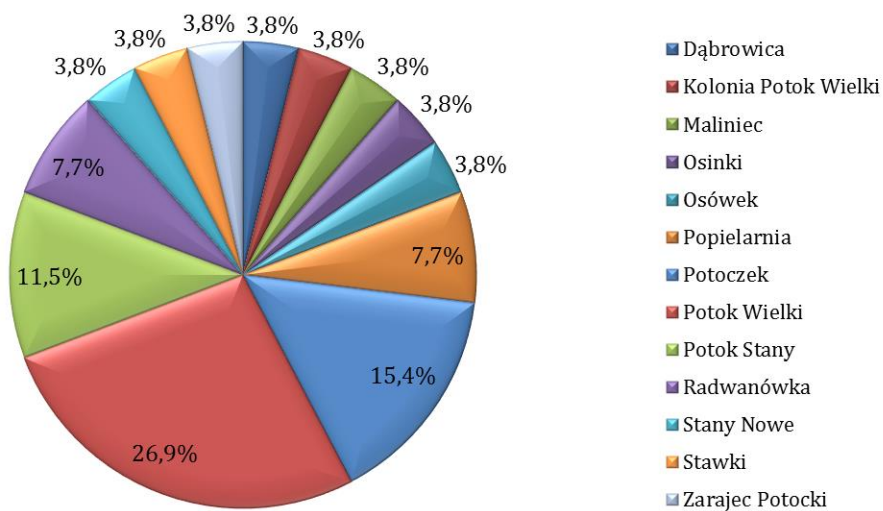
Pytanie 13. Które ze zdań najlepiej określa Pani/Pana odczucia dotyczące poziomu życia w gminie Potok Wielki?

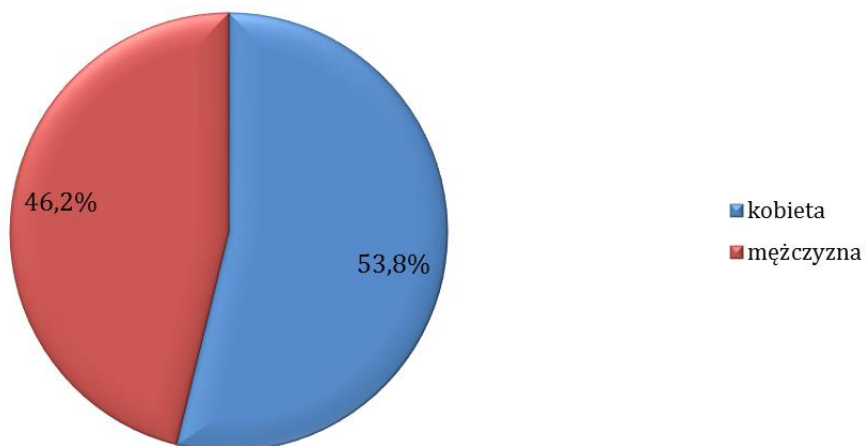
Metryczka ankiety wskazuje, że najwięcej osób, które uzupełniły ankietę zamieszkują sołectwo Potok Wielki (26,9% ankietowanych), sołectwo Potoczek (15,4%) i sołectwo Potok Stany (11,5%). Większy odsetek respondentów stanowiły kobiety – 53,8%. W podziale na różne przedziały wiekowe, najwięcej ankietowanych miało 36-60 lat (57,7%). Wśród respondentów przeważały osoby z wykształceniem wyższym (57,5%). W ankiecie wzięły udział zarówno osoby młode jak i bezrobotni, pracownicy sektora publicznego i prywatnego, a także emeryci/renciści i osoby mające własną działalność gospodarczą. W

ostatnim pytaniu ankietowani udzieli odpowiedzi na temat ilości osób należących do ich gospodarstwa domowego. Na badanym terenie przeważały gospodarstwa 3 i 4 osobowe.

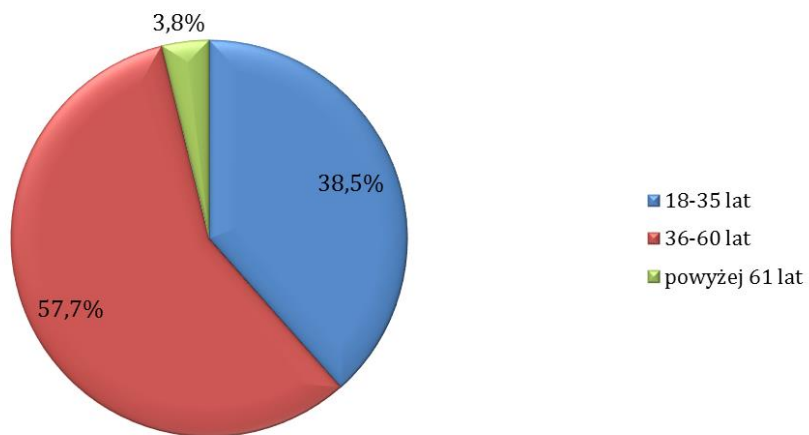
Pytanie 14. Miejsce zamieszkania?

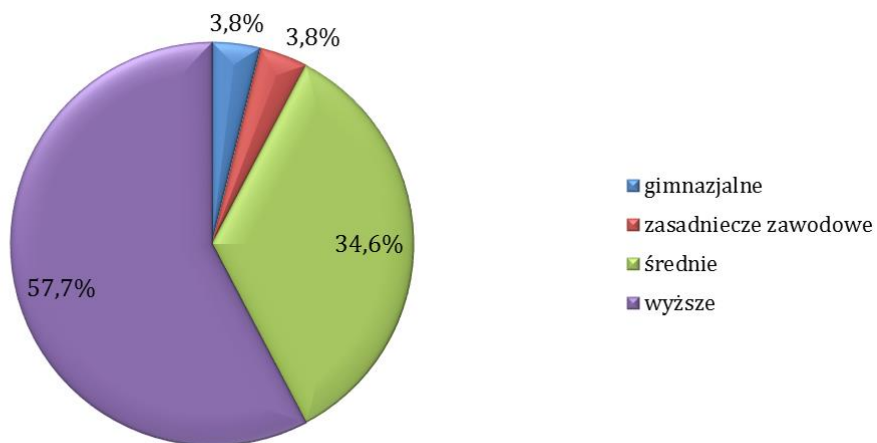
Pytanie 15. Płeć?

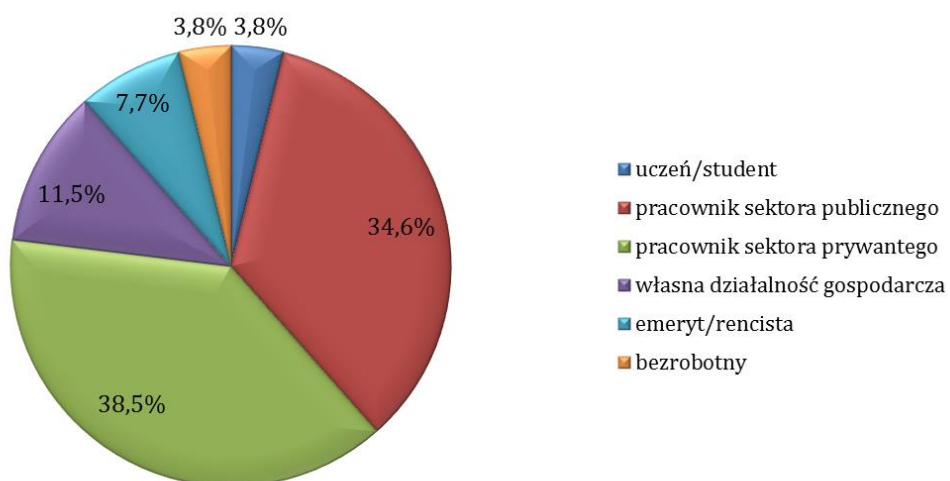
Pytanie 16. Wiek?

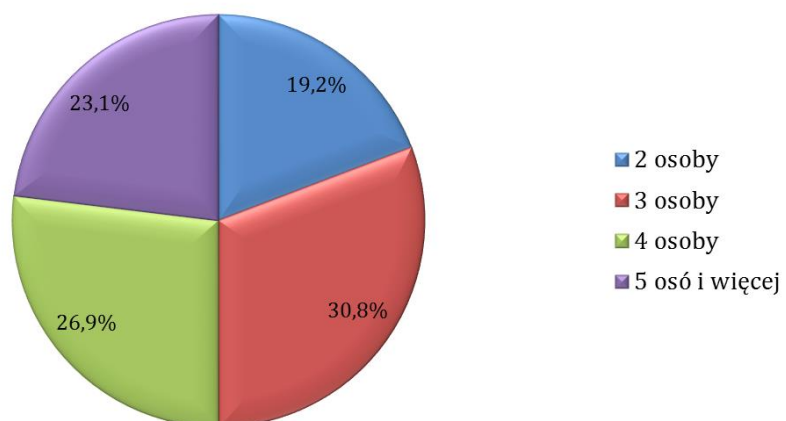
Pytanie 17. Wykształcenie?

Pytanie 18. Aktywność zawodowa?

Pytanie 19. Ile osób należy do Pani/Pana gospodarstwa domowego?

9. PROCES STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO

I. SPIS RYCIŃ, WYKRESÓW, TABEL

Spis rycin:

Rycina 2. Obszary chronione na terenie gminy Potok Wielki	48
Rycina 3. Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy Potok Wielki	51
Rycina 4. Układ komunikacyjny gminy Potok Wielki.....	54
Rycina 5. Gospodarka odpadami na terenie gminy Potok Wielki	58
Rycina 6. Lokalizacja węzłów dystrybucyjnych sieci szerokopasmowej na terenie gminy Potok Wielki.....	59
Rycina 7. Nawarstwienie się problemów zobrazowanych przez wskaźniki.....	81
Rycina 8. Koncentracja negatywnych zjawisk w pięciu sferach – każda sfera oddzielnie.....	82
Rycina 9. Koncentracja negatywnych zjawisk w pięciu sferach – wszystkie sfery razem	82

Spis wykresów:

Wykres 1. Mieszkańcy gminy według płci w latach 2010-2015.....	19
Wykres 2. Saldo migracji na 1000 mieszkańców gminy Potok Wielki w latach 2014-2014.....	20
Wykres 3. Liczba ludności według ekonomicznych grup wieku w latach 2010-2015	21
Wykres 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) na terenie województwa lubelskiego, powiatu janowskiego i gminy Potok Wielki	21
Wykres 5. Podmioty według grup rodzajów działalności PKD 20007 w 2015 r. na terenie gminy Potok Wielki	33
Wykres 6. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy Potok Wielki w latach 2010 – 2015	34
Wykres 7. Rodzaje podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD 2007 [szt.]	35
Wykres 8. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Potok Wielki w latach 2010 – 2015	36
Wykres 9. Pracujący na 1000 mieszkańców w gminie Potok Wielki w latach 2010 – 2015 [os.].....	38
Wykres 10. Struktura dochodów gminy Potok Wielki w latach 2010 – 2015	39
Wykres 11. Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca na terenie gminy Potok Wielki w latach 2010 – 2015.....	40
Wykres 12. Struktura wydatków gminy Potok Wielki w latach 2010 – 2015	40
Wykres 13. Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz wydatki majątkowe inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca na terenie gminy Potok Wielki w latach 2010-2015	41
Wykres 14. Wartość projektów inwestycyjnych i niewinwestycyjnych zrealizowanych na terenie gminy Potok Wielki w podziale na programy operacyjne w ramach perspektywy finansowej 2007-2013	41
Wykres 15. Użytkowanie gruntów w gminie Potok Wielki	44
Wykres 16. Struktura terenów zabudowanych i zurbanizowanych.....	45
Wykres 17. Wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych gminy Potok Wielki w roku 2015 [m ²].....	61

Spis tabel:

Tabela 1. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023.....	10
Tabela 2. Zestawienie powiązań pomiędzy celami polityki przestrzennego zagospodarowania kraju Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023.....	10

Tabela 3. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2016-2023	12
Tabela 4. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023	12
Tabela 5. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwoju Powiatu Janowskiego na lata 2015-2020 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wileki	13
Tabela 6. Zestawienie powiązań pomiędzy celami Strategii Rozwoju Gminy na lata 2016 – 2023 a celami Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2016 - 2023.....	14
Tabela 7. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2010-2015 w gminie Potok Wielki.....	20
Tabela 8. Korzystający z pomocy społecznej na terenie gminy Potok Wielki w latach 2010-2015.....	23
Tabela 9. Korzystający z pomocy społecznej w gminie Potok Wielki w podziale na sołectwa w 2015 r.....	23
Tabela 10. Problemy i oczekiwania społeczne społeczności lokalnej gminy Potok Wielki	25
Tabela 11. Zasoby bibliotek na terenie gminy Potok Wielki	28
Tabela 13. Podmioty gospodarcze według sektorów własnościowych w gminie Potok Wielki w latach 2010 - 2015	34
Tabela 14. Podmioty gospodarki wg sekcji PKD 2007 w gminie Potok Wielki w latach 2010 – 2015.....	35
Tabela 15. Struktura bezrobocia w gminie Potok Wielki.....	37
Tabela 16. Liczba osób pracujących według innego podziału niż PKD w gminie Potok Wielki w latach 2010 – 2015	38
Tabela 17. Sytuacja finansowa gminy w latach 2010-2015.....	41
Tabela 18. Projekty zrealizowane przez gminę i jednostki podległe w ramach RPO WL 2007-2013 i POKL 2007-2013	42
Tabela 19. Obszary chronione w sołectwach gminy Potok Wielki	46
Tabela 20. Zasoby mieszkaniowe gminy Potok Wielki w latach 2010 – 2015	60
Tabela 21. Wyposażenie mieszkań w urządzenia techniczno-sanitarne oraz udział mieszkań wyposażonych w instalacje w latach 2010 – 2015.....	61
Tabela 22. Wiek zabudowy mieszkaniowej w sołectwach gminy Potok Wielki.....	62
Tabela 23. Liczba wskaźników gorszych niż średnia dla gminy w każdym sołectwie w poszczególnych sferach.	82
Tabela 24. Indykatywne ramy finansowe związane z realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Potok Wielki na lata 2017-2023.....	101
Tabela 25. Wskaźniki monitorujące.....	108
Tabela 26. Ramowy program I spotkania informacyjno-konsultacyjnego	112
Tabela 27. Wnioski z przeprowadzonej metody warsztatowej World Café.....	113
Tabela 28. Ramowy program II spotkania informacyjno-konsultacyjnego.....	113